

รายงานฉบับสมบูรณ์

รูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย
The Artist's Residence Excursion Arrangement and Management in
Chiang Rai Province

โดย พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง และคณะ

เมษายน 2550

รายงานฉบับสมบูรณ์

รูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย
The Artist's Residence Excursion Arrangement and Management in
Chiang Rai Province

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง
ทรงสรรค์ อุดมศิลป์

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ชุดโครงการการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน
กลุ่มจังหวัดล้านนา

สนับสนุน โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)
(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีก็ด้วยความร่วมมือของกลุ่มศิลปินจังหวัดเชียงราย โดยคุณ สมพงษ์ สารทรัพย์ นายกสมาคมศิลปินเชียงรายในขณะนั้น คุณสมลักษณ์ ปันติบุญ แห่งดอยดินแดง ที่ช่วยตั้งคำถามสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ว่าใครจะมาเป็นเจ้าภาพหลักในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินจังหวัดเชียงราย ตลอดจนพี่น้องศิลปินเชียงรายที่คอยตอบคำถามอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยความสำเร็จในการวิจัยครั้งนี้ ได้รับการยืนยันจากแผ่นพับแผนที่ทางศิลปวัฒนธรรม พบสลา (ศิลปิน) เมืองเชียงราย ที่ได้จัดทำขึ้นโดยอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ นายกสมาคมศิลปินคนปัจจุบัน ซึ่งแผ่นพับที่ช่วยให้งานวิจัยนี้สมบูรณ์แบบจากเดิมมาก และที่จะไม่อาจกล่าวถึงความช่วยเหลือของ ดร. เทิดชาย ช่วยบำรุง และคณะทำงาน ที่คอยช่วยเหลือในการจัดการทุนวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ไปได้ด้วยดี และได้ความรู้เพิ่มเติมมาจากการวิจัยครั้งนี้มาก และความดีและความสำเร็จของงานวิจัยชิ้นนี้ ขอมอบให้แก่เหล่าศิลปินเชียงรายทั้งหมด

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง

ทรงสวรรค์ อุดมศิลป์

6 กรกฎาคม 2550

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

Executive Summary

โครงการวิจัยรูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย

การท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เรียกว่าบ้านของคนมีชื่อเสียงนั้นเป็นพื้นที่การท่องเที่ยวที่มีมานานแล้วในต่างประเทศ เช่นบ้าน กวี บ้านนักเขียน บ้านนักวิทยาศาสตร์ผู้เปลี่ยนโลกหรือบ้านผู้นำต่างๆและเป็นสิ่งที่เรียกกันว่าการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่มีคุณค่าในประเทศไทย นอกเหนือจากการท่องเที่ยวสถานที่ที่เป็นประวัติศาสตร์ของบุคคลสำคัญส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์เป็นส่วนใหญ่และถ้าเป็นบุคคลธรรมดา ก็จะเป็นการเช่นสวนรุกขชาติ วิทยาลัย มีเพียงส่วนน้อยที่มีการท่องเที่ยวบ้านบุคคลสำคัญเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในชีวิต และส่วนใหญ่ก็เป็นบ้านของผู้คนสำคัญที่ได้เสียชีวิตไปแล้วทั้งสิ้น การท่องเที่ยวบ้านของผู้คนสำคัญที่มีชีวิตอยู่นั้นยังมีน้อยมากในสังคมไทยและยังคงต้องได้รับการส่งเสริมอีกมากเพราะจะช่วยสร้างกำลังใจให้กับบุคคลต้นแบบแล้วยังเป็นการจัดการมรดกทางสังคมในขณะที่พวกท่านทั้งหลายยังมีชีวิตอยู่

จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่พิเศษตรงที่มีศิลปินที่เป็นคนที่เกิดหรือมีความผูกพันมาทำนุอุปถัมภ์อยู่เป็นจำนวนมากนอกเหนือจากเมืองหลวงและศิลปินเหล่านั้นนอกเหนือจากอาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงรายแล้วยังมีส่วนร่วมทั้งสังคมเชียงรายอย่างต่อเนื่องและมีความสัมพันธ์ระหว่างศิลปินด้วยกันในแต่ละรุ่นเป็นอย่างดีจนถึงขั้นที่สามารถจัดตั้งสมาคมศิลปินจังหวัดเชียงรายเป็นผลสำเร็จ

การตั้งบ้านเรือนของศิลปินเชียงรายนั้นศิลปินได้สร้างสรรคบ้านของตนเองให้มีลักษณะพิเศษเฉพาะตน ที่มีแนวทางสะท้อนทัศนคติ ความเชื่อและค่านิยม ตลอดจนสะท้อนผลงานศิลปกรรมของตนเอง โดยมีการจัดเก็บผลงานของตนเองไว้ที่บ้านของตนเองและด้วยที่ศิลปินเองมีความสามารถในทางศิลปะมีความรู้สึกในความงามเป็นพิเศษกว่าบุคคลทั่วไปการจัดเก็บผลงานศิลปะนั้นมีความสอดคล้องกับการมองและความพร้อมในการการชื่นชมผลงานศิลปะไปด้วยเช่นกัน

ดังนั้นบรรยากาศในบ้านศิลปินแต่ละแห่งนั้นมีเสน่ห์ ชวนหลงใหลในบรรยากาศของผลงานศิลปะที่อบอวลไปในพื้นที่ของบ้านศิลปิน และบรรยากาศนี้เองก็ได้มีการชักชวนกันระหว่างเพื่อนศิลปินและผู้สนใจในงานศิลปะเช่น นักวิชาการ นักวิจารณ์ นักสะสม และศิลปินสมัครเล่นต่างมาเยี่ยมเยือนบ้านศิลปินในจังหวัดเชียงรายไม่ขาด

สำหรับนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบศิลปะและนักท่องเที่ยวที่ต้องการรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะและแตกต่างจากการท่องเที่ยวในระบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงได้รับคำแนะนำจากผู้ที่เคยไปเยี่ยมบ้านศิลปินซึ่งเรียงรายมาแล้วแนะนำให้ไป ซึ่งประสบการณ์ ของการท่องเที่ยวบ้านศิลปินทำให้เกิดความประทับใจในการท่องเที่ยวที่เกิดความอึดอัดทางจิตอย่างเห็นได้ชัด จึงเกิดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินในจังหวัดเชียงรายในรูปแบบ เปิดแบบปิด เฉพาะติดต่อล่วงหน้าหรือเฉพาะที่มีผู้ที่ศิลปินยอมรับแนะนำมาเท่านั้น จากนั้นศิลปินเชียงรายจึงได้จัดพื้นที่การเข้าไปท่องเที่ยวบ้านตนเองในรูปแบบต่างๆกันหลากหลายรูปแบบ

ผลจากการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ผลกระทบการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

การท่องเที่ยวบ้านศิลปินมีผลกระทบที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวสามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่มคือ

ผลกระทบที่จับต้องได้

1. ผลงานของศิลปะของแต่ละคนซึ่งถ้าจะซื้อหาเป็นเจ้าของคงมีราคาสูงตามแต่ศิลปินแต่ละคนได้ตั้งราคาไว้
2. ผลงานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ เช่น ภาพพิมพ์ผลงานศิลปะ (ภาพจำลอง) ที่ขายดีมากๆ ของคุณเฉลิมชัย และศิลปะเหตุการณ์ของดอยดินแดง
3. สิ่งพิมพ์ เช่น สูจิบัตรและโปสเตอร์
4. การฝึกอบรม

ผลกระทบที่จับต้องไม่ได้

1. ทัศนียภาพทางศิลปะ จะเกิดขึ้นเมื่อมีการชมผลงานอย่างเข้าถึง นักท่องเที่ยวจะต้องศึกษาทางด้านศิลปะมาอย่างดี
2. ความรู้ความเข้าใจในผลงานศิลปะและชีวิตของศิลปิน
3. แรงบันดาลใจ สำหรับผู้ที่ศึกษาและต้องการเพิ่มเติมพลังทางด้านศิลปะจากศิลปิน

2. ความพร้อมของเครือข่ายศิลปิน

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาในบทที่สองและการสอบถามสัมภาษณ์ พบว่าศิลปินมีความตื่นตัวกับเรื่องการท่องเที่ยวและมีการพบปะพูดคุยกันก่อน เรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน และพร้อมที่จะทำ

แผนที่การท่องเที่ยวด้วยในกลุ่มของตนเอง และบางคนที่ไม่พร้อมก็จะคอยเป็นค้อยไป โดยกำหนดไว้ว่าถ้านักท่องเที่ยวไปบ้านศิลปินปีละ 500 คน ก็จะดึงดูดเรื่องที่ทำดีมา

3. นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับบ้านศิลปิน

จากแบบสำรวจความคิดเห็นพบว่านักท่องเที่ยวคิดว่าศิลปินเป็นจุดเด่นของจังหวัดเชียงราย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไปที่วัดร่องขุนและรู้จักศิลปินจากสื่อต่าง ๆ และคาดหวังจะได้ชมนิทรรศการศิลปะ ของศิลปินต่างๆ เป็นหลัก แต่ที่เป็ข้อสังเกตที่จะต้องดำเนินการคือ นักท่องเที่ยวเห็นว่าการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน ไม่แตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ ซึ่งจะต้องให้ความรู้ความเข้าใจมากขึ้น

4. องค์กรและหน่วยงานการท่องเที่ยวเกี่ยวกับบ้านศิลปิน

จากการระดมความคิดเห็นด้านการนำเสนอการท่องเที่ยวบ้านศิลปินมีตัวแทนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเขต 2 เชียงราย เครือข่ายท่องเที่ยวภาคเหนือ และบริษัทท่องเที่ยวกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทุกหน่วยงานสนใจเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน และทุกหน่วยงานก็ยินดีสนับสนุนแต่ไม่มีหน่วยงานใดรับเป็นเจ้าภาพหลัก ซึ่งเป็นคำร้องขอของกลุ่มศิลปินที่ต้องการผู้รับผิดชอบในการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

5. รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

จากการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวบ้านศิลปินในเวลาเสวนาความรู้เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2549 กับศิลปินและองค์กรที่เกี่ยวข้องพบว่า ทุกคนเห็นด้วยกับแนวทางที่นำเสนอ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเฉพาะเจาะจงศิลปินหรือกลุ่มศิลปิน

ระยะเวลา 1-2 วัน

- แบบศึกษาศิลปินเพียง 1-2 ราย
- ศึกษาศิลปินกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเช่น

กลุ่ม ประติมากรรม กลุ่มแนวประเพณี ร่วมสมัย เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวเฉพาะบริเวณ

ระยะเวลา 1-3 วัน

- กลุ่มบ้านใต้/ในเมือง
คุณพานทอง อ.เฉลิมชัย คุณสมพงษ์ คุณเรวัต อ.ฉลอง
- กลุ่มนางแล/เวียงชัย
อ.ถวัลย์ คุณสมลักษณ์ คุณพรมมา
- กลุ่มบ้านเหนือ/แม่คำ
คุณทรงเดช คุณเสียม คุณอภิรักษ์

3. การท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติการทางศิลปะ

ระยะเวลา 3 วัน - 4 สัปดาห์

- ศิลปิน / องค์กรศิลปิน
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานวัฒนธรรม สำนักศิลปะร่วมสมัย
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น)
- สถาบันการศึกษา

4. การจัดเทศกาล เชียงรายเมืองศิลปิน

ระยะเวลา 7-10 วัน

เป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆในเชียงรายและควรปรากฏอยู่ในแผนการท่องเที่ยวของประเทศไทยควรจัดในเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม เนื่องจากมีวันหยุดยาวหลายช่วง ให้เลือกโดยมีรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 3 รูปแบบประกอบกับการจัดนิทรรศการศิลปกรรม การประกวดศิลปกรรมการพบปะเสวนากับศิลปิน และงานวิชาการ เป็นต้น สิ่งที่ต้องจัดทำเพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านศิลปินที่เหมาะสม

1. องค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนศิลปินเชียงราย ในขณะนี้คือสมาคมศิลปินเชียงราย หรือจะมีหน่วยงานอื่นๆอีกหรือไม่?

2. การกำหนดยุทธศาสตร์ของจังหวัดเชียงรายต้องชัดเจนและมีแผนที่นำไปสู่การปฏิบัติในเรื่อง เชียงรายเมืองศิลปิน

3. การรับรองความเป็นศิลปินเชียงรายอย่างเป็นทางการ มีใบประกาศหรือกำหนดในข้อมูลบัตรประจำตัวประชาชนว่ามีอาชีพศิลปิน

4. การกำหนดสิทธิต่างๆที่ศิลปินเชียงรายจะได้รับ (อาจไม่ใช่ตัวเงิน) เพื่อเป็นแรงดึงดูดใจในการเป็นศิลปินเชียงราย

5. การให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวที่บ้านศิลปินว่าแตกต่างจากการท่องเที่ยวอื่นๆ

6. รวบรวมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปินเชียงรายเพื่อเป็นการให้ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว

- หนังสือ

- หอศิลป์เชียงราย

แต่มีข้อเสนอที่แตกต่างคือศิลปินบางคนต้องการที่จะให้จัดเทศกาลเชียงรายเมืองศิลปินขึ้นในเดือนธันวาคม 2549 เพื่อเป็นการนำร่องให้ทุกคนรับทราบ และอีกประเด็นหนึ่งที่เป็นข้อที่ต้องการคำตอบที่แน่ชัดว่า ใครจะเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดการท่องเที่ยวที่บ้านศิลปินนี้ซึ่งจะต้องออกกฎเกณฑ์และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและประสานงานหลัก

พอสรุปได้ว่า ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวที่บ้านศิลปิน ซึ่งจะต้องเคลื่อนไหวอยู่เสมอตลอดปีและเป็นศูนย์กลางของข่าวสารของศิลปินและนักท่องเที่ยวอีกด้วย

ข้อเสนอเชิงแนวคิด

การท่องเที่ยวที่บ้านศิลปินเป็น การท่องเที่ยวเชิงพัฒนาตนเองของนักท่องเที่ยว ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องให้เกียรติเจ้าของบ้านและเป็นการที่ต้องให้นักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ถ้าจะเปิดการท่องเที่ยวแบบเต็มรูปแบบทั้งที่ ในการวิจัยนี้จะนำเสนอขั้นตอนการพัฒนาการของนักท่องเที่ยวเป็นขั้น ๆ ในการเข้าชมบ้านศิลปินโดยแบ่งเป็นสามขั้นตอนที่สรุปจากการเก็บข้อมูลดังนี้

1. **ขั้นชมและรื่นรมย์** ขั้นนี้นักท่องเที่ยวจะเข้าชมและรื่นรมย์กับผลงานศิลปะโดยจะต้องมีความรู้พื้นฐานความเข้าใจเรื่องศิลปะและประติมากรรมของไทย และต่างประเทศพอสมควร ซึ่งกลุ่มนี้จะชมนิทรรศการและเข้าใจเรื่องศิลปกรรมพอสมควรอาจพบปะพูดคุยกับศิลปินได้บ้าง

2. **ขั้นสะสมและค้นคว้า** ขั้นนี้จะพัฒนาขึ้นจากขั้นตอนแรกโดยจะต้องมีความลึกซึ้งถึงขั้นวิพากษ์วิจารณ์ได้และรู้จักว่าศิลปะอย่างไรดีและเหมาะสมกับรสนิยมของตนเอง เลือกรหาผลงานศิลปะได้อย่างมีคุณภาพโดยแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มแรก นักสะสม กลุ่มนี้จะซื้อผลงานศิลปะสะสมและชื่นชม

กลุ่มที่สอง ผู้ที่ศึกษาศิลปะทั้งที่เป็นนักเรียนและเป็นงานอดิเรกที่เข้าใจงานศิลปะชอบฝึกฝนอบรม เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านศิลปะอย่างเสมอ

3. **ชั้นปัญญาทางศิลปกรรม** ชั้นนี้สามารถถกเถียงประเด็นทางศิลปะได้และถึงขั้นเป็นผู้ที่ถ่ายทอดและชี้นำองค์ความรู้ทางด้านศิลปะได้ ชั้นนี้ในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินจะสามารถพบปะพูดคุยกับศิลปินได้และจะเกิดปัญญาในการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

ในการจัดลำดับชั้นของนักท่องเที่ยวบ้านศิลปินก็เพื่อเป็นการบอกว่าการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไปและความแตกต่างนี้เอง เป็นจุดเด่น ดังนั้นการสร้างขั้นตอนจำเป็นต้องแบ่งความแตกต่างของนักท่องเที่ยวเพื่อสร้าง **พรมแดนระหว่างลำดับชั้นในการท่องเที่ยว** ซึ่งพรมแดนการท่องเที่ยวนี้อยู่ในบ้านศิลปินทุกคนพร้อมที่จะให้นักท่องเที่ยวค้นหาและก้าวข้าม

ซึ่งแนวคิดเรื่องพรมแดนกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. การข้ามพรมแดนของผู้คนหรือกิจกรรมทำให้เกิดความรู้สึกแปลกใหม่ (Exotic)
2. เกิดค่านิยมในการข้ามพรมแดนเนื่องจากพรมแดนเป็นสิ่งที่กันความทันสมัย ทรัพยากร รสนิยม ฯลฯ
3. พรมแดนเป็นบริเวณที่แสดงสัญลักษณ์และพิธีกรรมอำนาจ (The Symbols and Ritual of Power)

ดังนั้นการสร้างเขตแดนและอาณาเขตขึ้นสำหรับการท่องเที่ยวบ้านศิลปินซึ่งพรมแดนเหล่านี้มีมากน้อยต่างกันซึ่งมีเหตุและปัจจัย ทั้งตัวคน เวลา สถานที่ เป็นตัวกำหนดว่าเป็นการเร่งเร้าให้นักท่องเที่ยวต้องพัฒนาตนเองในการข้ามพรมแดนไปสู่ความแปลกใหม่เป็นสุนทรียภาพและเข้าสู่สัญลักษณ์ของการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากทั่ว ๆ ไปทำให้นักท่องเที่ยวมีตัวตนขึ้นในสังคมเพื่อความแตกต่างในการข้ามพรมแดนแต่ละชั้นนี้เอง

ข้อเสนอแนะในการศึกษา

1. ด้านการจัดการที่ยั่งยืน

งานวิจัยชิ้นนี้ยังขาดการนำเสนอถึงการจัดการที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวโดยนำเสนอเพียงแค่รูปแบบ ซึ่งการจัดการนี้จะต้องเป็นการปฏิบัติการท่องเที่ยวจริงในรอบปี เพื่อหาปัญหาอุปสรรคต่างๆ โดยทั้งนี้ ต้องศึกษาทั้งการท่องเที่ยวโดยองกรของรัฐ บริษัทนำเที่ยว และสมาคมศิลปินเอง ซึ่งยังขาดข้อมูลเชิงลึกในส่วนนี้

การจัดการที่ยั่งยืนเป็นเรื่องสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เนื่องจากกรณีของจังหวัดเชียงรายยังเกิดการท่องเที่ยวที่จัดการโดยกลุ่มเท่านั้นยังไม่เกิดเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับ

กลไกของรัฐ โดยเฉพาะ **กลไกรัฐและเอกชนด้านการท่องเที่ยว** ที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนเครือข่ายให้มีผลอย่างยั่งยืนและประสิทธิภาพ ด้วยการเสริมแรงซึ่งกันและกัน

2. ด้านฐานข้อมูล

ในการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการศึกษา ก็จะสนับสนุนการท่องเที่ยวชนิดนี้เช่น ประวัติเชิงลึกของศิลปิน บทความต่างๆ ของเชิงวิจารณ์งานศิลปิน รูปผลงานต่างๆ และทัศนคติเชิงปัญญาของศิลปิน การค้า สื่อต่าง ๆ เช่นหนังสือพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : RDG4800030
ชื่อโครงการ : รูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย
ชื่อนักวิจัย : พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง
ทรงสรรค์ อุดมศิลป์
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
E-mail Address: papamungming@yahoo.com
ระยะเวลาโครงการ : 1 กรกฎาคม 2548 - 30 มิถุนายน 2549

การวิจัยรูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย เพื่อวัตถุประสงค์ในการศึกษารูปแบบของการท่องเที่ยวบ้านศิลปินจังหวัดเชียงราย ที่เป็นแนวทางการท่องเที่ยวที่เป็นประเด็นใหม่ของสังคมไทย โดยกำหนดบ้านศิลปินที่จะเป็นกลุ่มนำร่อง 11 หลัง และการศึกษาพบว่าผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของบ้านศิลปินสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้สองกลุ่มกว้างๆ คือ ผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ ประกอบด้วย ผลงานศิลปะ สื่อเอกสารทางศิลปะ การฝึกอบรม ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งคือผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้ ประกอบด้วย ทัศนียภาพศิลปะ ความรู้ความเข้าใจและแรงบันดาลใจ

ในการวิจัยนี้ได้จัดทำแบบสอบถามนักท่องเที่ยว โดยสรุปได้ว่านักท่องเที่ยวเข้าใจดีว่าศิลปินเป็นจุดเด่นของจังหวัดเชียงรายและสนใจในการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน แต่มีข้อสังเกตในประเด็นที่นักท่องเที่ยวเข้าใจว่าการท่องเที่ยวบ้านศิลปินไม่แตกต่างจากการท่องเที่ยวอื่นๆ ซึ่งจะต้องมีการทำความเข้าใจในสังคมต่อไป ในส่วนรูปแบบการท่องเที่ยวได้นำเสนอเกี่ยวกับกลุ่มศิลปินและกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ข้อสรุปมา คือ

- 1 รูปแบบการท่องเที่ยวแบบกลุ่มพื้นที่
- 2 รูปแบบการท่องเที่ยวกลุ่มทักษะ
- 3 รูปแบบการท่องเที่ยวแบบฝึกอบรมระยะสั้นและระยะยาว
- 4 รูปแบบการท่องเที่ยวตามเทศกาลเชียงรายเมืองศิลปิน

โดยผลจากการวิจัยทำให้สร้างลำดับขั้นของนักท่องเที่ยวขึ้นเพื่อเป็นการจัดลำดับความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวโดยเน้นคุณค่าในการข้ามพรมแดนของแต่ละลำดับขั้น

คำหลัก: บ้านศิลปิน, ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว

Abstract

Project Code: RDG4800030
Project Title: The Artist's Residence Excursion Arrangement and Management
in Chiang Rai Province
Investigators: Pollavat Prapatong
Songsan Udomsilp
Mae Fah luang University
E-mail Address: papamungming@yahoo.com
Project Duration: 1 July 2005 – 30 June 2006

The purpose of the Artist's Residence Excursion Arrangement and Management in Chiang Rai Province is to study and find out the pattern of excursion of artists' residences in Chiang Rai which is considered to be a new issue in Thai society.

The 11 artists' residences and artist themselves are samples of this study. The study found that the tourism products of the artist's residence excursion can be divided into 2 main categories. One is in form of tangible products that are the works of that artists, media, documents and training and workshop offering. The other form is intangible ones such as art appreciation and understanding and the inspiration of the artists themselves and their style of arts working.

The research method of collecting data is using questionnaire to obtain data from tourists in Chiang Rai and group discussion and seminar participated by artists and people involving in cultural tourism was ducted. It is found that the existing and residing of artists in province of Chiang Rai is well aware and interests to tourists especially the excursion program of artists' residents.

It is notable that tourists' perception of artist's residence excursion is not different from other form of excursions which should be brought into concerns to people involved. The pattern of excursion according to the result of this research participating by artists and people involved can be summarized into 4 patterns of artists' residence excursions as follow

1. Artists' residence in particular areas
2. Artists' residence excursion by artists skills or arts style
3. artists' residence excursion with training and workshop conducting both in short and long period of time
4. artists' residence excursion arranging as a festival or seasoning

The final result and suggestion from the study is to set up the sequencing of excursion for tourists in order to finally add value to the artists' residence excursion program and benefit both artists and tourists. The maximum value pressed on the excursion across on those 4 patterns of excursions.

Keywords: Artist's Residence, tourism products

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	i
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ii
บทคัดย่อ	iii
Abstract	iv
สารบัญ	v
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.1.1 ลักษณะของการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน	2
1.1.2 วิถีชีวิตศิลปินในเชียงราย	2
1.1.3 บทบาทของกลุ่มศิลปินเชียงรายในสังคม	3
1.1.4 สถานการณ์การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย	4
1.1.5 รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินควรเป็นอย่างไร	4
1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการ	5
1.3 คำถามงานวิจัย	5
1.4 แผนงานวิจัย	6
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	6
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับ	7
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 การท่องเที่ยวบ้านศิลปินกรณีต่างประเทศ	9
2.2 การท่องเที่ยวบ้านศิลปินในส่วนของประเทศไทย	13
2.3 การท่องเที่ยวบ้านศิลปินในฐานะทุนทางสังคม	15
2.4 เศรษฐกิจ วัฒนธรรม	16
2.5 การเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ชุมชนกับผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม	19
2.6 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน	19

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัยการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน	23
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย	23
3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก	24
3.3 การจัดหาระดับความเข้มข้นของความพร้อมในพื้นที่บ้านศิลปิน	26
3.4 การทำแบบสอบถาม	26
3.5 การระดมความคิดเห็นจากผลการศึกษา	27
3.6 การวิเคราะห์ผลการศึกษา	27
บทที่ 4 ผลการศึกษา	29
4.1 ใครเป็นศิลปินเชียงราย	29
4.2 ชีวิตและผลงานของศิลปินเชียงราย	32
4.3 ผลการศึกษาเพื่อตอบคำถามงานวิจัย	35
4.3.1 ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงศิลปินจังหวัดเชียงรายมีอะไรบ้าง	36
4.3.2 ความพร้อมของภาคีเครือข่ายศิลปินมีความพร้อมในการต้อนรับ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหรือไม่ มีศักยภาพอย่างไร	38
4.3.3 เส้นทางใดเหมาะสมกับระยะเวลาของโปรแกรมการท่องเที่ยว	44
4.3.4 นักท่องเที่ยว องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	46
4.3.5 รูปแบบ เส้นทางการจัดการ การท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เชียงรายควรมีรูปแบบเป็นเช่นไร	56
4.4 ข้อเสนอจากการเก็บข้อมูล	57
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผล	59
5.1 การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเกิดขึ้นได้จริงอย่างไร	61
5.1.1 บรรยากาศเชียงรายสร้างศิลปิน	61
5.1.2 การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายเกิดขึ้นแล้ว	62

5.2 ลักษณะความพร้อมและความเด่นของบ้านศิลปินเชียงราย	62
5.3 ผลิตภัณฑ์บ้านศิลปิน	65
5.4 ความพร้อมของเครือข่ายศิลปิน	66
5.5 นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับบ้านศิลปิน	66
5.6 องค์กรและหน่วยงานการท่องเที่ยวเกี่ยวกับบ้านศิลปิน	66
5.7 รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน	66
5.8 ข้อเสนอแนะเชิงแนวคิด	68
5.9 ข้อเสนอแนะในการศึกษา	69
5.10 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	70
บรรณานุกรม	71
ภาคผนวก	73
ภาคผนวก ก ประวัติศิลปิน	
ภาคผนวก ข รูปโครงการวิจัย	
ภาคผนวก ค แบบสอบถาม	
ภาคผนวก ง แผ่นพับการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน	
ภาคผนวก จ บทความวิจัย	

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวบ้านศิลปินนั้นเป็นความรู้ที่เป็น สหสาขาวิชา ประกอบด้วยวิชาว่าด้วยศิลปะ วัฒนธรรม เศรษฐศาสตร์ และเป็นกระบวนการประยุกต์ที่ต้องใช้กระบวนการกลุ่มในการหาแนวทางในการจัดการ ดังนั้นการทบทวนแนวคิดจึงเป็นการทบทวนที่มีความหลากหลายเพื่อที่จะหาบริบทต่างๆในการยืนยันองค์ความรู้ต่างๆ ในด้าน ประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินในต่างประเทศและประเทศไทย เกี่ยวกับทุนทางสังคมที่สืบเนื่องจากศิลปวัฒนธรรม โดยให้ความหมายของบ้านศิลปินเป็นผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับความรู้เรื่อง การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนี้

การท่องเที่ยวบ้านศิลปินนั้นมีการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้มากมายในต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศตะวันตกซึ่งอาจกล่าวได้ว่าสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือศิลปินที่เสียชีวิตแล้วและศิลปินที่ยังมีชีวิตอยู่ ทั้งนี้การท่องเที่ยวบ้านศิลปินยังมีรูปแบบที่หลากหลายโดยมี องค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

1. ตัวบ้านหรือสถานที่
2. นิทรรศการ
3. การจำหน่ายผลงาน
4. ความมีชื่อเสียงของศิลปิน
5. เทศกาลท่องเที่ยวบ้านศิลปิน
6. การท่องเที่ยวต่อเนื่อง

ซึ่งการท่องเที่ยวบ้านศิลปินจะประกอบไปด้วยบ้านหรือสถานที่เป็นหลักและจะมี ส่วนประกอบต่าง ๆ จะดีอย่างที่สุดแล้วแต่จะเหมาะสม ทั้งนี้บ้านศิลปินจะมีการสนับสนุนโดย องค์กรต่างๆ ทั้งรัฐและเอกชน ก็เป็นได้ หรือจะจัดโดยกลุ่มศิลปินเองก็เป็นได้เช่นกัน

การสอบทานความรู้ต่างๆของการท่องเที่ยวบ้านศิลปินนั้นจึงมีความหลากหลายโดยจะ กล่าว ถึงรูปแบบการจัดบ้านศิลปินในต่างประเทศและการจัดการบ้านศิลปินในประเทศไทย จากนั้นจะเป็นการนำเสนอว่าบ้านศิลปินนั้นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่มีคุณค่า ในส่วนสุดท้ายนั้นจะเป็นการสรุปถึงแนวทางการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและแนวคิดทางการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

จากการค้นข้อมูลการท่องเที่ยวบ้านศิลปินแขนงต่างๆ ในทวีป ยุโรป อเมริกา และ ออสเตรเลีย โดยผ่านอินเทอร์เน็ต มีกรณีตัวอย่างจากประเทศต่างๆปรากฏดังนี้

2.1 การท่องเที่ยวบ้านศิลปินกรณีต่างประเทศกรณีจาก Anam Cre ประเทศไอร์แลนด์

Anam Cre เป็นบ้านและที่ทำงาน (studio) ของศิลปินนักปั้นเครื่องปั้นดินเผาชาวไอริช ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน Ballygriffin เมือง Kenmare แถบ Cork Kerry ซึ่งเป็นชายฝั่งมหาสมุทรทาง ตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศไอร์แลนด์ ทักษะภาพแกะสลักหินและหินมีความงดงาม ประกอบด้วย ภูเขาที่สูงประมาณ 1,039 เมตร ซึ่งสูงสุดในประเทศ และมีชายฝั่งทะเลที่ยาว ประมาณ 1,000 กิโลเมตร แถบนี้เป็นสถานที่ที่ได้รับความนิยมและชื่นชอบของนักท่องเที่ยวมาเป็นเวลานานกว่า 250 ปี Anam Cre มีตัวอาคารลักษณะเป็นบ้านซึ่งสามารถรองรับ นักท่องเที่ยวได้มากที่สุด 12 คน โดยมีห้องพักแบบเตียงคู่ และเตียงเดี่ยว มีห้องทำงานสำหรับ นักท่องเที่ยวที่มาพักให้สามารถทำงานปั้นดินเผาได้ ชั้นบนของตัวบ้านจะจัดเป็นห้องแสดงผลงาน และผลิตภัณฑ์ และจัดจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว

เจ้าของบ้านคือ Anne O' Shea เป็นชาวเมือง Kenmare เป็นสมาชิกของสภาท้องถิ่น ด้านงานฝีมือของประเทศไอร์แลนด์ Anne มีประสบการณ์ การทำงานด้านเครื่องปั้นดินเผา มา ยาวนานกว่า 10 ปี ผลงานของ Anne ทั้งด้านรูปลักษณ์และวัสดุได้รับอิทธิพลจาก สภาพแวดล้อม ที่เป็นธรรมชาติรอบๆ ที่ Anam Cre ตั้งอยู่ ซึ่งประกอบด้วย ภูเขา น้ำแข็ง และชีวิตของท้อง ทะเล วัสดุและน้ำเคลือบมาจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติปราศจากสารเคมี

ในห้องทำงานสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการปั้นดินเผาจะมีเครื่องมือ และวัสดุอุปกรณ์ ต่างๆ เพื่อการปั้นไว้พร้อมรองรับนักท่องเที่ยวและผู้สนใจ กิจกรรมที่ Anne ที่จัดไว้โดยเฉพาะ ในช่วงฤดูท่องเที่ยวมีหลากหลายลักษณะทั้งแบบที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยวที่พำนักค้างคืน และสำหรับ นักท่องเที่ยวซึ่งพักรอบๆบริเวณในแถบนั้น การเรียนรู้การปั้นและฝึกปฏิบัติจะมีการจัดเป็นช่วงสั้นๆ ทุกวัน ประมาณ 2 ชั่วโมงครึ่ง ทั้งช่วงเช้าและบ่าย นักท่องเที่ยวไม่จำเป็นต้องมีความรู้ในเรื่อง การปั้นเครื่องปั้นดินเผามาก่อนแต่ทั้งนี้ต้องมีการจองมาล่วงหน้า

นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวสามารถจะทำการปั้นในลักษณะทำงานเดี่ยวๆ หรือรวมกันกับ ครอบครัวเป็นกลุ่ม หรือเป็นกลุ่มเล็กๆ ก็ได้ นักท่องเที่ยวสามารถจะเลือกทำงานปั้นและประดิษฐ์ สิ่งต่างๆตามที่ต้องการได้ เช่น แก้ว แจกัน ถ้วย ชาม หรือ อื่น ๆ ตามที่ชอบ

ค่าบริการพร้อมดินสำหรับปั้นจำนวน 1 กิโลกรัม อุปกรณ์พร้อมทั้งมีเตาเผาระดับ 1,000 เซนติเกรด ราคาคนละ 40 ยูโรดอลลาร์ สำหรับเด็กต่ำกว่า 12 ปี ราคาคนละ 25 ยูโร ดอลลาร์ ถ้ามีการเคลือบด้วยก็จะมีค่าบริการราคา วัสดุ อุปกรณ์เพิ่มขึ้น นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยว

แถบนั้น แต่ไม่ได้พักที่ Anam Cre ก็สามารถมาเยี่ยมชมและมาลงทะเบียนเพื่อทำการปั้น เครื่องปั้นดินเผาได้เช่นกัน

อนึ่งกิจกรรมที่บ้าน Anam Cre เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนภายใต้โครงการ The EU Leader and Initiative of Rural Development

กรณีประเทศสหรัฐอเมริกา

Artists' Open House Weekend, Studio tours in Susquehanna County, รัฐเพนซิลเวเนีย

เป็นเทศกาลจัดประจำปี ในชุมชน Susquehanna County การจัดในปี 2548 นับเป็นครั้งที่ 9 ช่วงระยะที่จัดอยู่ในช่วงเดือน ตุลาคม ซึ่งมีวันหยุดยาวในช่วงสุดสัปดาห์ ในงานนี้ จัดเป็นลักษณะการท่องเที่ยวด้วยตนเองเพื่อไปเยี่ยมชมและพบกับศิลปิน ณ สถานที่ทำงานของ ศิลปินต่างๆรวม 30 คน ในหลากหลายสถานที่ และหลากหลายชนิดงานกระจายอยู่ในที่ต่างๆ รวม 19 แห่ง เช่น งานเซรามิค ภาพวาด การถ่ายภาพ แกะสลักไม้ การปั้นรูป การทำเฟอร์นิเจอร์ การ ออกแบบ ฯลฯ ลักษณะของกิจกรรมเป็นการสังเกตการณ์ทำงานของศิลปินตลอดจนมี โอกาสได้พูดคุยกับศิลปินต่างๆ ในบรรยากาศที่สบาย ท่ามกลางธรรมชาติ

การท่องเที่ยวลักษณะนี้ไม่ได้ต้องมีค่าใช้จ่ายใด ยกเว้นถ้าจะมีก็คือการซื้อผลงานของ ศิลปินต่างๆ รายได้จากการจำหน่ายผลงานในงานเทศกาลนี้ ศิลปินต่าง ๆ จะหักรายได้ส่วน หนึ่งสมทบกองทุนการกุศล ศิลปินบางคนจะเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้พบและพูดคุยในช่วง เทศกาลนี้เท่านั้น ซึ่งเป็นช่วงเดียวในรอบปี แต่ศิลปินบางคนอาจจะต้อนรับนักท่องเที่ยวในคราว อื่นต่อไป หลังจากมีการไปเยี่ยมชมผลงานและการทำงานของเขาแล้วในครั้งนี้

The Artist's Inn & Gallery เมือง Terre Hill, Lancaster county มลรัฐรัฐเพนซิลเวเนีย

เป็นโรงแรมขนาดเล็กที่เรียกว่า "Bed and Breakfast" เจ้าของเป็นนักเขียน ชื่อ Bruce Garrabrandt ส่วนภรรยา คือ Jan เป็นแม่ครัวที่ชอบทำอาหารและทำสวน ผลงานของ Bruce ชื่อ หนังสือ "The Power of Having Desire" ซึ่งเป็นการเปิดเผยถึงความจริงแห่งความมุ่งมั่นในการ จะทำอะไร Bruce มีความเต็มใจที่จะพบและพูดคุยกับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแขกที่มาพักที่โรงแรม Bruce และ Jan จะดูแลโรงแรมด้วยตนเอง เมื่อว่างจากการทำงาน Bruce ก็จะไปวาดภาพด้วย ดินสอสี ผลงานของแสดงไว้ในบ้าน

เมือง Terre Hill ที่โรงแรมตั้งอยู่นี้เป็นเมืองเล็กๆ โดยชุมชนที่อยู่รอบๆ และไม่ไกลจาก โรงแรมเป็นชุมชนของ ชาว อามิส (Amish) ซึ่งเป็นชุมชนที่ยังคงรักษารูปแบบวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ทำ

การเกษตร และมีความเป็นอยู่โดยไม่พึ่งพาเครื่องจักรกล และ เทคโนโลยี ใช้ม้าเป็นพาหนะในการเดินทางเป็นหลัก

โรงแรมแห่งนี้สร้างในปี ค.ศ.1848 รวมอายุประมาณ 158 ปี กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถกระทำได้ระหว่างพักที่โรงแรมนอกจากจะพบพูดคุยกับเจ้าของโรงแรม ซึ่งเป็นนักเขียน และนักวาดรูปแล้วนักท่องเที่ยวจะได้รับประทานอาหารอร่อยจากฝีมือของ Jan ตลอดจนได้เยี่ยมชุมชนชาว Amish ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นชุมชนที่มีความเรียบง่าย และดำรงชีวิตด้วยการเกษตร ซึ่งอาจใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมงไปกลับจากโรงแรม นอกจากนี้นักท่องเที่ยว ยังสามารถ เยี่ยมชมโรงงานผลิตช็อกโกแลต Wilbur Chocolate Factory อีกด้วย

กรณีศิลปินชุมชน แหลม Cape Cod มลรัฐฟลอริดา

เป็นชุมชนที่มีศิลปินทั้งที่เป็นชาว Cape Cod เองและเป็นผู้ย้ายถิ่นฐานมาอยู่ในภายหลัง ชุมชนนี้ เป็นที่รวมของศิลปินในหลายด้านและเปิดต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยพร้อมที่จะพูดคุย กับนักท่องเที่ยวในขณะที่ทำงานไปด้วย บ้านของศิลปินในชุมชนนี้จะเป็นสถานที่ทำงานของศิลปินด้วย เช่นกัน ศิลปินและงานต่างๆ เช่น งานเครื่องปั้นดินเผา งานวาดภาพ งานแกะสลัก ตลอดจนศิลปินเองเป็นเจ้าของพิพิธภัณฑ์ เป็นต้น ตัวอย่างศิลปิน เช่น งานด้านเครื่องปั้นดินเผา Michael Carstanjer และ Mary ซึ่งเป็นภรรยา ผลงานของทั้งคู่มีองค์ประกอบของวัสดุที่สำคัญคือ เปลือกหอย จากทะเล

ศิลปินด้านการวาดภาพ Shirley Aleman ซึ่งเธอเต็มใจที่จะพบและพูดคุยกับ นักท่องเที่ยว ในขณะที่ทำงาน

Tom Watson และ Francie Randolph เป็นคู่สามีภรรยาซึ่งวาดรูปทิวทัศน์ของ Cape Cod นอกจากนี้ยังมีศิลปินคนอื่น ๆ ที่ทำงานด้านงานฝีมือ แกะสลัก งานไม้ งานเครื่องประดับ งานด้านการเขียนภาพการ์ตูน ตลอดจน มีอยู่ในเมืองนี้ด้วย

โดยสรุปชุมชนศิลปินในชุมชน Cape Cod นี้ จัดว่าเป็นกลุ่มศิลปินที่มีความเต็มใจ ที่จะพบกับนักท่องเที่ยว และเปิดโอกาสให้มีการซักถาม สนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนนำชมผลงานของศิลปินเองด้วย

กรณี Artist in Residence Program Oakland Museum of California

เป็นโครงการที่มีการริเริ่มขึ้นในปี 2002 โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้เกิดการพบพูดคุยกันระหว่างศิลปินกับชุมชน ที่เป็น อาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป เพื่อให้ชุมชนได้ทราบถึงเห็นถึงเทคนิค เครื่องมือ ตลอดจนที่มาและแรงบันดาลใจของศิลปินในการสร้างผลงาน ลักษณะการ

ดำเนินกิจกรรมเป็นการจัดอบรมฝึกปฏิบัติ โดยมีศิลปินเป็นผู้มาดำเนินการด้วยตนเอง สถานที่ที่จัดก็คือพิพิธภัณฑ์ Oakland Museum of California โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจาก The Sydney and Sally Hyman Endowment for Art Education and the Reuben and Muriel Savin Foundation

สรุป

จากกรณีตัวอย่างของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวบ้านศิลปินในต่างประเทศ มีข้อสังเกตสามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

ประการที่ 1

ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเยี่ยมบ้านศิลปินนี้จะมีลักษณะพิเศษในแต่ละชุมชนของศิลปิน และขึ้นอยู่กับลักษณะหรือชนิดของงานศิลปะเป็นสำคัญ แต่สิ่งที่สำคัญต้องมีการนัดหมายล่วงหน้า

ประการที่ 2

การจัดการท่องเที่ยวในลักษณะไปเยี่ยมศิลปินตามสถานที่ซึ่งเป็นที่พักอาศัยนั้นข้อมูลเท่าที่ปรากฏ เกือบร้อยละร้อยของข้อมูลที่ค้นจากอินเทอร์เน็ต จะเป็นศิลปินที่ปรากฏในประวัติศาสตร์หรือเป็นศิลปินที่สิ้นชีวิตไปแล้ว แต่จะมี ยกเว้นมีบางกรณีที่เป็น การไปเยี่ยมหรือท่องเที่ยว ณ บ้านศิลปินที่ยังมีชีวิตอยู่ ตัวอย่างเช่น กรณีของศิลปินในแถบ Cape Cod และกรณี The Artist's Inn & Gallery เป็นต้น

ประการที่ 3

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเยี่ยมศิลปินซึ่งยังมีชีวิตอยู่นั้น มักจะเป็นการไปชมผลงานตามสถานที่ซึ่งเป็นที่ทำงานงานของศิลปิน เรียกว่าเป็น สตูดิโอ (Studio) หรือสถานที่ซึ่งจัดแสดงผลงาน (Gallery) เป็นส่วนใหญ่ และในบางกรณีตัวศิลปินเองจะปรากฏตัวและแสดงหรือทำงานจริงให้ดูด้วย แต่ก็จะเป็นส่วนน้อย

ประการที่ 4

การพบกับตัวศิลปินหรือเรียนรู้งานศิลปะกับตัวศิลปินเจ้าของผลงานนั้นจะเป็นไปในลักษณะการจัดโดยสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัย วิทยาลัย สถาบันด้านศิลปะ พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น
ลักษณะการจัดงานจะเป็นไปในลักษณะการฝึกปฏิบัติ (Workshop) โดยการเชิญตัวศิลปินมา ณ มหาวิทยาลัยเป็นระยะเวลา 3-5 วัน หรือ เป็นสัปดาห์ และให้ผู้เข้าร่วมฝึกปฏิบัติ ผู้เข้าร่วมอาจเป็น

นักศึกษาของสถาบันและผู้สนใจทั่วไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของโปรแกรมนั้น ตัวอย่างของกิจกรรม คือกรณี Artist in Residence Program, Oakland Museum of California

2.2 การท่องเที่ยวบ้านศิลปินในส่วนของประเทศไทย

การท่องเที่ยวบ้านศิลปินในประเทศไทยที่ผ่านมาเป็นการท่องเที่ยวโดยผู้สนใจและผู้ที่ต้อง การสะสมผลงานศิลปะเท่านั้น ยังไม่ได้เป็นการท่องเที่ยวเพื่อความรู้หรือเพื่อสร้างแรงบันดาลใจแต่อย่างใด ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2544 – 2548 ทางสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ริเริ่มโครงการท่องเที่ยวบ้านศิลปินแห่งชาติขึ้นมาและดำเนินการเป็นรูปธรรมในช่วงปี พ.ศ. 2547 ต่อเนื่องใน ปี 2548 เป็นการนำร่องบ้านศิลปินซึ่งส่วนใหญ่เสียชีวิตแล้ว โดยทางสำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติจะเข้าไปเก็บข้อมูลจากทายาทหรือศิลปิน เพื่อหาความต้องการและความเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวและทาง สวช. เองก็จะไปดำเนินการในส่วนที่สามารถทำได้ และจัดทำกรท่องเที่ยวเป็นโครงการนำร่อง และหลังจากนั้นศิลปินหรือทายาทจะต้องดำเนินการด้วยตนเอง โดยเน้นกิจกรรมการมีส่วนร่วมกับชุมชน ผลของการดำเนินการนั้นประสบความสำเร็จในระดับที่โครงการเป็นที่รู้จักในหมู่มุคนที่สนใจและสื่อมวลชนนำไปเผยแพร่ (เอกสารโครงการท่องเที่ยวบ้านศิลปินแห่งชาติ, มปป, มปท)

แต่ถึงอย่างไรก็ตามนอกเหนือจากองค์การของรัฐในการจัดการท่องเที่ยวแล้วยังมีกลุ่มคนที่สนใจมาท่องเที่ยวบ้านศิลปินแบบเยี่ยมเยือนบ้านคนที่รู้จักและบอกต่อ ๆ กันไปโดยเฉพาะในจังหวัดเชียงราย

การท่องเที่ยวบ้านศิลปินนั้นยังคงอยู่ในใจของผู้คนที่สนใจในการสร้างความรู้ความเข้าใจและการค้นหาแรงบันดาลใจอยู่เสมอ รวมทั้งผู้ที่ถูกเยี่ยมเยือนคือศิลปินเองนั้นก็มีความรู้สึว่าการท่องเที่ยวบ้านศิลปินนั้นยังประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมโดยมีการแสดงออกผ่านสื่อต่างๆ โดยเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ได้แสดงความคิดเห็นผ่านหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นดังนี้

“นายเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ กล่าวในที่ประชุมศิลปินเชียงรายต่ออีกว่าสำหรับตอนนี้อีกโครงการที่อยากจะทำคือแผนที่เดินทางไปที่บ้านของศิลปินเชียงรายทุกคนในจังหวัดเชียงราย โดยให้ศิลปินเชียงรายทุกคนทั้งที่มีชื่อเสียงและไม่มีชื่อเสียง ทั้งรุ่นพี่รุ่นน้อง ให้จัดตกแต่งบ้านตนเองให้มีห้องแสดงภาพ 1 ห้อง จากนั้นให้วาดแผนที่การเดินทางไปบ้านของแต่ละคน โดยเริ่มจากจุดเด่นที่ใกล้ที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้คนที่มาเที่ยวในจังหวัดเชียงรายหากต้องการจะไปชมงานภาพเขียนของศิลปินเชียงรายมีมากที่สุดในประเทศไทยก็จะสามารถเดินทางไปตามแผนที่ได้ เพื่อไปเยี่ยมศิลปินนั้น ๆ ที่บ้าน ชมงานเขียนและหากพอใจก็อาจจะ มีการซื้อขายกันได้ เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับศิลปินเชียงรายเอง ถ้าทำได้ตามที่ตนวางแผนไว้จะมีคนมาเที่ยวจังหวัด

เชียงรายมากขึ้น มีเงินสะพัดในจังหวัดเชียงรายมากขึ้น เพราะคนที่เดินทางมาเที่ยวในเชียงราย เพื่อต้องการมาดูงานศิลปะนั้นมีจำนวนมาก ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติโดยแผนงานนี้ฉันจะทำ ให้เสร็จภายในสิ้นปีนี้ (2549:ผู้วิจัย) และฉันจะเป็นคนออกเงินในการจัดทำแผนที่ทั้งหมดเอง เพียงแต่ให้ศิลปินทุกคนจัดตกแต่งบ้านให้เรียบร้อยพอที่จะรองรับแขกได้ ไม่ต้องใหญ่มาก จากนั้นให้วาดแผนที่แล้วเก็บรวบรวมส่งมาที่ฉัน ซึ่งจะได้นำไปจัดทำเป็นแผนที่ท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เชียงราย ซึ่งมีอยู่ทุกอำเภอ แต่หากปีนี้ศิลปินคนไหนที่ไม่สามารถทำแบบนี้ก็ได้ไม่เป็นไรค่อยเข้าร่วม กิจกรรมได้เมื่อพร้อม ทั้งนี้เพื่อให้ศิลปินทุกระดับได้มีโอกาสแสดงผลฝีมือของแต่ละคน หากงาน เขียนได้รับการอุดหนุนก็เท่ากับเป็นการสร้างรายได้ช่องทางหนึ่ง โดยจะจัดทำชุดแรก 1 แสนแผ่น ศิลปินคนหนึ่งมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวปีละ 500 คน ก็ถือว่าประสบความสำเร็จแล้ว และโอกาสที่ศิลปิน หน้าใหม่จะได้แจ้งเกิดนั้นมีมาก เพราะความชื่นชอบในศิลปะของนักท่องเที่ยวแต่ละคนแตกต่างกัน ไม่ต้องรอรงานจัดแสดงผล เพราะไม่รู้ว่าปีหนึ่งจะมีโอกาสได้เข้าร่วมงานมากน้อยแค่ไหน แต่เรา จัดแสดงผลภาพไว้ที่บ้านแล้วมีแผนที่เดินทาง (เม็งราย,16-30 มิถุนายน 2545,15)

สรุปความสำคัญได้ว่า

1. การท่องเที่ยวบ้านศิลปินนี้จะต้องประกอบไปด้วยแผนที่ซึ่งเป็น วิธีการจัดการท่องเที่ยว
2. การท่องเที่ยวบ้านศิลปินจะก่อให้เกิดรายได้ต่อศิลปิน
3. การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเป็นจุดเด่นของจังหวัดเชียงรายและจะนำเงินตราเข้ามายังจังหวัด
4. ศิลปินหนึ่งคนถ้ามีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวบ้านปีละ 500 คน ถือว่าประสบความสำเร็จ

นอกเหนือจากนี้แล้ว อภิรักษ์ ปงมูลศิลป์ ศิลปินคนหนึ่งในเชียงรายได้เขียนบทความเรื่อง ศิลปินเชียงราย เพื่อครูจุฬิง ปงกันมูล พิมพ์ในนิตยสาร FINE ART ดังนี้

“มีอ้ายป่าวเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ในฐานะนายกสมาคมศิลปินเชียงราย ได้รวบรวม เครือข่ายศิลปะ ศิลปินทุกสาขาทั้งหมดในจังหวัดเชียงราย ร่วมกันจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวบ้านศิลปิน ขึ้น โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดร่องขุน และกระจายไปยังบ้านศิลปินทั่วทั้งจังหวัด ปลายปี 2549 นี้เป็น ต้นไป เจียงฮายจึงพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวเชิงศิลปะและวัฒนธรรมอย่างเต็มภาคภูมิ หนึ่งในเส้นทางสายศิลป์สายนี้ มีบ้านของน้องจุฬิงรวมอยู่ด้วยโดยสมาคมศิลปินเชียงราย ร่วมกับ ผู้ว่าอุดม พัวสกุล ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงรายจะได้ปรับปรุงและสร้างห้องแสดงผลงานศิลปะ ณ

บ้านปงน้อย กิ่ง อ.ดอยหลวง ซึ่งเป็นบ้านเกิดของน้องจุฬาลงเอง เพื่อนักท่องเที่ยวที่มีดวงจิตเต็มเปี่ยมไปด้วยสุนทรียะที่เดินทางมาเยี่ยมเยือนพวกเรา จะได้ชื่นชมผลงาน และให้กำลังใจน้องจุฬาลงอย่างต่อเนื่องและตลอดไป” (อภิรักษ์: FINE ART:2549:105)

จากข้อเขียนดังกล่าวแสดงถึงการจัดการการท่องเที่ยวบ้านศิลปินนอกเหนือจากแผนที่แล้วก็ยังคงมีจุดศูนย์กลางการนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวบ้านศิลปิน โดยกำหนดไว้ที่วัดร่องขุน เพื่อที่นักท่องเที่ยวจะได้เดินทางไปยังจุดต่างๆ ในบทความดังกล่าวยังแสดงถึงการที่จังหวัดโดยผู้ว่าราชการจังหวัด เห็นชอบในเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินที่จะรวมบ้านครูจุฬาลง ปงกันมุด เข้าไปด้วยอีกหลังหนึ่ง ซึ่งเรื่องนี้ถูกนำเสนอโดยกลุ่มศิลปินเชียงรายเอง นับว่าเป็นจุดหนึ่งที่มีการขยายผลการท่องเที่ยวบ้านศิลปินไปอีกระดับหนึ่ง

2.3 การท่องเที่ยวบ้านศิลปินในฐานะทุนทางสังคม

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภาค: ภาคเหนือ จังหวัดเชียงรายวันที่ 21 - 22 เมษายน พ.ศ. 2549 ณ โรงแรมริมกก รีสอร์ท จังหวัดเชียงราย. เชียงราย โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางการนำทุนวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ สินค้าและบริการ ที่อาจกล่าวสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวบ้านศิลปินนั้นถือว่าการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากทุนทางสังคมโดยแท้จริง ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่เป็นการพัฒนาขึ้นจาก มนุษย์ องค์ความรู้ วัฒนธรรม ก่อให้เกิดการพัฒนา มนุษย์ที่มีความรู้ มีคุณภาพ สร้างสรรค์นวัตกรรมทางสังคมได้ ซึ่งทุนทางสังคมนี้เป็นเหตุให้เกิดผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่มีรสนิยม มีความหมายเชิงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชั้นสูง ประกอบอยู่ ซึ่งแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่กำลังผลิตตามนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ดังนั้น บ้านศิลปิน ศิลปินและผลงานศิลปะ จึงเป็นผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมหนึ่งในทุนทางสังคมไทย (เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางการนำทุนวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ สินค้าและบริการ : 2549)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้มีการรวบรวมความรู้ ความคิดเห็นจากพื้นที่ต่างๆ เพื่อ

1. ค้นหาทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่
2. สนับสนุนให้มีการวิจัยสร้างฐานข้อมูลภูมิปัญญาส่งเสริมผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม
3. สนับสนุน เชิดชูศิลปินผู้แสดงทางวัฒนธรรม รักษาความหลากหลายทางวัฒนธรรม
4. สร้าง Cultural Taste โดยเน้นเศรษฐกิจวัฒนธรรม (Cultural Economy)

2.4 เศรษฐกิจวัฒนธรรม (Cultural Economy)

ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม นอกจากมีคุณค่าในตัวเอง เป็นประโยชน์ใช้สอย เป็นคติความเชื่อที่ทำให้ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม มีความรักใคร่นับถือซึ่งกันและกัน(นับถือว่าเป็นผู้ใหญ่ เด็ก ครูบาอาจารย์) เป็นความรู้(ยารักษาโรค เทคนิคการผลิต) ที่สั่งสมและสั่งสอนผ่านรุ่นต่อรุ่น เป็นงานศิลปะอันมีคุณค่า เป็นความบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ ภูมิปัญญาและทุนวัฒนธรรม

ยังมีคุณลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจ คือส่งเสริมให้เกิดมูลค่าเพิ่มในทางใดทางหนึ่ง เช่น สร้างผลงานศิลปะ การถ่ายทอดความรู้ (การพัฒนาทุนมนุษย์) โดยนัยนี้ วัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจ ผ่านกิจกรรมต่างๆที่ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม เป็นส่วนหนึ่งของสาขาการผลิตภาคบริการ ภาคเกษตร และภาคอุตสาหกรรม

หมายเหตุ วัฒนธรรมในที่นี้ ไม่ได้หมายความถึงการอนุรักษ์ของเก่าชนบประเพณี คติความเชื่อ ความรู้ และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังหมายถึงวิถีชีวิตของคนไทยและสังคมไทย ซึ่งปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย ยุคข่าวสารข้อมูล- อินเทอร์เน็ต- การสื่อสารผ่านดาวเทียม- ผ่านสื่อต่างๆ เช่น ภาพยนตร์ หนังสือ สิ่งพิมพ์ ข่าว การกีฬา การแสดงและกิจกรรมบันเทิง ฯลฯ

ตัวอย่างของกิจกรรมทางวัฒนธรรม ที่มีส่วนเสริมสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้แก่

- ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม
- การท่องเที่ยว
- ศิลปะการแสดง
- งานฝีมือและของที่ระลึก
- ผลงานศิลปะทุกสาขา
- อุตสาหกรรมศิลป์
- หนังสือและผลงานวรรณกรรม
- สื่อสารและการประชาสัมพันธ์
- ภาพยนตร์ ศิลปะการแสดง หนังสือและสิ่งพิมพ์ วิดิทัศน์ ฯลฯ
- การพัฒนาทุนมนุษย์
- การเรียนการสอนศิลปะ(ดนตรี การแสดง ศิลปะ ฯลฯ)
- พิพิธภัณฑ์สถานและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง(การจัดนิทรรศการ การจ้างงาน การเข้าชม ฯลฯ)

ตลาดวัฒนธรรม ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ได้แก่ การผลิตทางวัฒนธรรม การบริโภควัฒนธรรม การซื้อขายและแลกเปลี่ยนทั้งทางตรงและทางอ้อม การจ้างงาน การลงทุนทางวัฒนธรรม การถ่ายทอดความรู้และฝีมือ การรับชมรับฟังการแสดง ฯลฯ เพื่อให้มีแนวทางการวัดขนาดกิจกรรมทางวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจ อาจจะทำแบ่งประเภทของกิจกรรม (สำหรับการคำนวณมูลค่าเพิ่มในบัญชีประชาชาติ) ดังนี้

M1: การบริโภควัฒนธรรมโดยตรง (Cultural consumption direct)

เช่น การซื้อผลงานศิลปะ การชมการแสดง

M2: การบริโภควัฒนธรรมทางอ้อม (Cultural consumption indirect)

เช่น การท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมวัฒนธรรม การเข้าร่วมประเพณี

M3: การผลิตทางวัฒนธรรม (cultural production)

M4: การพัฒนาทุนมนุษย์และการถ่ายทอดความรู้วัฒนธรรมและฝีมือ

(Human capital development with cultural base) เช่น

การเรียนดนตรี วาดเขียน

M5: วัฒนธรรมยังเป็นคุณลักษณะ (Attributes) ที่แฝงอยู่ในสินค้าและบริการอื่นๆ

เช่น หนังสือ สิ่งตีพิมพ์ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิดิทัศน์ ฯลฯ

M6: การลงทุนทางวัฒนธรรม (Investment in culture) ซึ่งเป็นการลงทุน

ในอาคารสิ่งก่อสร้าง วัสดุอุปกรณ์ และการลงทุนในตัวคน

การบริโภคเชิงวัฒนธรรม สามารถให้สรรพประโยชน์และความพึงพอใจแก่ผู้คน คนยินดีจ่ายเพื่อเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม เก็บสะสมไว้หรือแจกจ่ายให้คนที่รู้จักรักใคร่ บริจาคหรือเป็นสมาชิกชมรมลงแรงสนับสนุนกิจกรรม ฯลฯ พิพิธภัณฑสถานก็เป็นอีกแหล่งหนึ่งที่ช่วยเป็นสิ่งให้ผู้บริโภคและคนที่รักได้มาชื่นชมภูมิปัญญาวัฒนธรรม มาเรียนรู้ และยังชักนำให้บุตรหลานและเยาวชนได้รู้จัก “เสน่ห์” วัฒนธรรมอย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยไม่รู้ตัว ฯลฯ

ผู้แสดงทางวัฒนธรรม หมายถึงคนที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาและมีทุนทางวัฒนธรรมเป็นศิลปินเป็นผู้เชี่ยวชาญในงานต่างๆ เช่น ช่างทอง ช่างปั้น ช่างไม้ ฯลฯ บางส่วนทำงานเป็นอาชีพ บางส่วนทำงานแบบสมัครเล่น ในการสำรวจของต่างประเทศ ได้นิยามบุคคลที่เข้าข่ายศิลปิน เช่น U.S. Census Bureau และ Finnish Census Data ซึ่งนับรวมถึง นักแสดง ภาพยนตร์ โรงละคร และผู้กำกับ สถาปนิก นักประพันธ์ นักเต้น นักออกแบบ นักดนตรี นักวาด ช่างภาพ ผู้ประกาศวิทยุและโทรทัศน์ ครูศิลปะ เป็นต้น (ดูหนังสือ) James Heilbrun

and Charles M. Gray 2001 , The Economics of Art and Culture , Cambridge University Press) information gap

ปัญหาคือ ผู้แสดงทางวัฒนธรรมอาจจะไม่ได้เผยแพร่ตัวเองไป เช่น เป็นผู้ทรงความรู้ แต่ไม่ได้เผยแพร่ ทำงานแบบสมัครเล่น หรือรู้จักในวงจำกัดกล่าวคือมีลูกศิษย์ลูกหาจำนวนหนึ่ง แต่ว่าวงการภายนอกยังไม่รู้จัก ไม่ได้เปิดเผยในวงกว้าง ในแง่นี้จะเห็นได้ว่า “ช่องว่างของข่าวสารข้อมูล” (information gap) ในขณะที่มีผู้บริโภควัฒนธรรมที่ต้องการรู้จัก - ชื่นชม - รับชมรับฟัง - สะสมงานฝีมือและศิลปกรรม ฯลฯ แต่ความรู้ของดี นั้นอยู่แห่งหนใด?

แม้ว่าภูมิปัญญาและทุนวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่คู่กับสังคมและมีมาช้านาน แต่การศึกษาเรื่องเศรษฐกิจวัฒนธรรมเพิ่งมีไม่นาน ในช่วงเวลา 40 ปีที่ผ่านมา ในทศวรรษ 1970 มีการก่อตั้งสมาคมเศรษฐศาสตร์วัฒนธรรม และออกวารสารเศรษฐศาสตร์วัฒนธรรม ปัจจุบันมีการวิจัยและออกหนังสือเกี่ยวกับเศรษฐกิจวัฒนธรรมในต่างประเทศ เช่น หนังสือ Cultural Economics, Vol.1 & 2, โดย Ruth Towse

การค้นคว้าวิจัยในต่างประเทศ ได้พยายามศึกษา “ตลาดวัฒนธรรม” ศึกษาการทำงานของศิลปิน (จำนวนคน ค่าจ้างและรายได้) ค่าใช้จ่ายประชาชนเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรม ระบบองค์กร/สถาบันทางวัฒนธรรม งบประมาณและเงินอุดหนุนที่ได้รับ บทบาทของภาครัฐต่อการสนับสนุนวัฒนธรรม การดำรงอยู่ของอุตสาหกรรมศิลป์ พิพธิภัณฑ์การเรียนรู้ระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2.5 การเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ชุมชนกับผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม

ได้มีการกำหนดเปรียบเทียบระหว่างผลิตภัณฑ์ชุมชนและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมในงานวิจัย การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงรายโดย พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง (2548,5)

ดังนี้

ผลิตภัณฑ์ชุมชน	ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม
1. ผลิตเพื่อชุมชน	1. ผลิตเพื่อศิลปะและรสนิยม
2. ผลิตเพื่อใช้ในชีวิตรประจำวัน	2. ผลิตเพื่อให้ผู้สนใจในผลิตภัณฑ์เฉพาะกลุ่ม
3. ทักกะพื้นบ้าน	3. ทักกะศิลปะพื้นบ้านอย่างมีหลักวิชา
4. ผลผลิตสอดคล้องกับวิถีชีวิตประเพณีพื้นบ้าน	4. ผลผลิตมีการวางแผนและควบคุมได้ บนพื้นฐานวิถีประเพณีชุมชน
5. มีข้อจำกัดในเทคนิควิธีการ	5. เทคนิควิธีการที่ทันสมัยบนฐานความรู้ และภูมิปัญญา ควบคุมได้และมีระบบ
6. การสืบทอดไม่มีความชัดเจน	6. สามารถอธิบายความรู้และสืบทอดความรู้ได้อย่างเป็นระบบ
7. ติดกับดักแห่งอดีต	7. นำอดีตมารับใช้ปัจจุบันแห่งอนาคต
8. ปัจจัยจำกัดในการรับผิดชอบต่อคุณภาพ	8. มีความรับผิดชอบต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชัดเจน
9. เป็นการเสริมรายได้	9. มีความเป็นมืออาชีพ มีทักษะเป็นผู้ประกอบการ
10. ชุมชนเป็นผู้มีอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์	10. ผู้ผลิตและสร้างสรรค์เป็นผู้กำหนดอัตลักษณ์ผลิตภัณฑ์

สรุปจากตาราง

จะเห็นว่าผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมนั้นต้องอาศัยการฝึกฝนทางสุนทรียศาสตร์ควบคู่ไปกับเอกลักษณ์ของผู้ผลิตมีความเป็นต้นแบบที่ยากแก่การเลียนแบบและการจัดการการผลิตที่มีระบบ

2.6 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

การจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินจังหวัดเชียงรายยังไม่มีแนวทางการบริหารที่ชัดเจน เนื่องจากที่ผ่านมาศิลปินแต่ละคนจะมีแนวทางในการจัดการในรูปแบบของตนเอง ที่เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการต้อนรับนักท่องเที่ยวเฉพาะตน การเรียนรู้ที่ผ่านมาเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างศิลปินในจังหวัดเชียงราย และการที่นำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวบ้าน

ศิลปินในต่างประเทศก็ยังไม่มีความคิดที่ชัดเจนและเป็นระบบดังนั้นก็เลยขอเสนอแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงองค์ประกอบการท่องเที่ยวที่ใช้ส่วนผสมทางการตลาดท่องเที่ยวทั้ง 8P คือ Price ราคา Place ช่องทางการจัดจำหน่าย Product ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว Promotion การส่งเสริมการตลาด People การพัฒนาบุคลากร Partnership พันธมิตรทางธุรกิจ Package โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป และ Psychology จิตวิทยาการบริการในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ยังคงต้องเข้าใจและปฏิบัติอย่างจริงจังเรื่องการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนดังนี้

การจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

- **รู้จักการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างพอดี** เพื่อให้เกิดผลกำไรที่คุ้มค่าทางธุรกิจ
 - ลดการใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็นและลดของเสียที่เกิดจากการบริโภค
 - ช่วยกันรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรม
 - มีการประสานการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เข้ากับกิจกรรม และแผนกลยุทธ์การพัฒนาของชาติและท้องถิ่น
- พยายาม**ส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น** โดยพิจารณาใช้ผลิตภัณฑ์หรือวัตถุดิบที่มาจากท้องถิ่น
 - เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว
 - หมั่น**ปรึกษาหารือ**ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขหรือปรับปรุงข้อผิดพลาดอยู่เสมอ
 - **ฝึกอบรมบุคลากร** เพื่อให้เกิดความรู้และยกระดับมาตรฐานการบริการการท่องเที่ยว
 - **เตรียมข้อมูลข่าวสาร**ด้านการตลาดเพื่อสร้างความเข้าใจ และเคารพในสิ่งแวดล้อม
 - **วิจัยและติดตามตรวจสอบ** อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเพิ่มพูนความรู้และผลประโยชน์ต่อแหล่งท่องเที่ยว

สิ่งที่นักท่องเที่ยวพึงปฏิบัติ

- **ก่อนเดินทาง** ควรศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของสถานที่ที่จะไปท่องเที่ยว เช่น สร้างทางวิธีการเดินทางเข้าถึง สภาพดินฟ้าอากาศ เพื่อที่จะได้เตรียมเสื้อผ้า ของใช้ที่จำเป็นให้เหมาะสมและเพียงพอในการเดินทางท่องเที่ยว และเพื่อกันความผิดหวัง ควรจองที่พักพาหนะเดินทางไว้ล่วงหน้าด้วย

- **ศึกษาประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว** จะช่วยให้ท่องเที่ยวได้อย่างสนุกสนานและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เข้าใจถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่คุณไปเยือน
- **เมื่อเดินทางไปถึง** เคารพต่อขนบธรรมเนียมประเพณีนิยมของท้องถิ่นที่คุณไปเยือน มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยปฏิบัติตามกฎกติกา และข้อห้ามของสถานที่นั้นๆ
- **หากท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ** ควรปฏิบัติตามกฎของกลุ่มตรงต่อเวลา ฟังคำแนะนำของหัวหน้าคณะหรือมัคคุเทศก์
- **เพื่อความปลอดภัย** ไม่ประมาทเดินเล่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานที่ที่คุณไปเยือน ไม่หลงเชื่อคนแปลกหน้าที่มาแอบอ้างจะอำนวยความสะดวก หรือให้ประโยชน์อื่นกับคุณ เพื่อหวังทรัพย์สินเงินทอง โดยไม่ตรวจสอบให้แน่ใจก่อน
- **เพื่อความสดสวยของโลก** เลือกรับบริการจากผู้ประกอบการที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และชุมชนในพื้นที่ โดยพิจารณาจากนโยบายของธุรกิจ เกียรติบัตรหรือโล่หรือรางวัลที่แสดงความเป็นผู้รักษาสิ่งแวดล้อมที่ได้จากหน่วยงานที่เป็นที่ยอมรับ
- **ไม่ส่งเสริมผู้กระทำผิด** ไม่ซื้อหรือสนับสนุนสินค้าที่ผลิตมาจากสัตว์ป่า หรือพืชพรรณที่กำลังจะสูญพันธุ์ไปจากโลก โดยศึกษาข้อมูลได้จากหน่วยงานหรือสถาบันที่ดำเนินการด้านนั้น

การท่องเที่ยวแบบไหนคือการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ Ecotourism เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ Health Tourism เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวแบบผสมผสานในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ โดยมีกิจกรรมเพื่อการรักษาสุขภาพเป็นกิจกรรมสำคัญในการท่องเที่ยวนั้น เช่น การพักผ่อนในรีสอร์ทที่มีบริการรักษาสุขภาพ การท่องเที่ยวที่มีโปรแกรมการรับประทานอาหารชีวจิต อาหารมังสวิรัต การฝึกสมาธิ การฝึกออกกำลังกาย เป็นต้น มักมีกำหนดเวลาช่วงหนึ่งเพื่อให้เกิดผล เช่น 7 วัน 5 วัน หรือ 3 วัน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร Agro tourism คือ การท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม เช่น สวนผลไม้ วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ เป็นต้น ซึ่งสถานที่เหล่านี้จะจัดเตรียมพื้นที่บางส่วนเพื่อเปิดให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชม และมีโอกาสหาประสบการณ์ใหม่จากกิจกรรมปกติของฟาร์ม เช่น การเกี่ยวข้าว การเก็บผัก เป็นต้น มีการจัดวิทยากรเพื่อบรรยาย หรืออธิบายวิธีการทำงานของสวนเกษตร หรือฟาร์มนั้น

การท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม Cultural based Tourism เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมและศึกษาวัฒนธรรมประเพณี ที่มีเอกลักษณ์ ของท้องถิ่นโดยชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวนั้น บนพื้นฐานของการมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การเที่ยวชมประเพณีในราชสำนัก (ประเพณีหลวง) หรือประเพณีพื้นบ้าน และการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในหมู่บ้านช้าง หมู่บ้านทำเครื่องปั้นดินเผา เป็นต้น

[ออนไลน์ www.doiinthanon.com/light/sustainablelight/index.html]

ซึ่งการท่องเที่ยวบ้านศิลปินคงสามารถนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการได้และสามารถกำหนดตัวเองว่าจะเป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้อย่างไรและจะทำให้มีประสิทธิภาพอย่างไร

กล่าวโดยสรุปการทบทวนความรู้เรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินได้ดังนี้ การท่องเที่ยวบ้านศิลปิน ทั้งการนำเสนอรูปแบบการจัดการทั้งแบบศิลปินที่เสียชีวิตแล้วและยังมีชีวิตว่า มีการจัดการโดยชุมชนเอง หรือมีสถาบันจัดร่วมกับศิลปินหรือศิลปินดำเนินการเอง โดยมีการจัดที่พักให้และไม่จัดให้ บางทีจัดในรูปแบบเทศกาล บางทีจัดแบบ Workshop มีการดำเนินการต่อเนื่องในบางกรณี ดังนั้น การท่องเที่ยวบ้านศิลปินจึงเป็นวิธีการท่องเที่ยวเพื่อความสุนทรีย์ภาพและรสนิยม ตลอดจนการสร้างแรงบันดาลใจให้กับมนุษย์ได้

โดยศิลปินเชียงรายเขาก็ตื่นตัวในเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเช่นกัน และมีผลสืบเนื่องในการนำเสนอของสื่อต่างๆ ในประเด็นการจัดการท่องเที่ยวเช่น การทำแผนที่และการกำหนดตัวเลขขั้นต่ำ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวบ้านศิลปินแต่ละหลังที่ 500 คน ต่อปี และการนำบ้านครูจูลิง ปงกันมูลเข้าสู่โปรแกรมการท่องเที่ยวบ้านศิลปินด้วย

โดยที่สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็กำลังจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 โดยเน้นทุนทางวัฒนธรรมได้นำเสนอเรื่อง เศรษฐศาสตร์วัฒนธรรมที่เน้น Cultural taste ใน Cultural Products

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัยการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทยที่ต้องให้ความรู้ความเข้าใจนักท่องเที่ยวที่จะต้องเข้าใจในความเป็นศิลปินและเหตุผลในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินก็แตกต่างจากการท่องเที่ยวขนาดใหญ่ ขนาดกลาง แท้จริงแล้วการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน ยังคงเป็นการท่องเที่ยวที่มีขนาดเล็ก ถึงเล็กมาก เนื่องจากเป็นเรื่องเฉพาะกับกลุ่มคนที่สนใจใน Cultural taste เท่านั้น จึงเป็นการท่องเที่ยวที่อาจดูในภาพรวมของจำนวนนักท่องเที่ยว แต่ถ้าเป็นเชิงลักษณะเฉพาะของพื้นที่คือตัวจังหวัดแล้ว การท่องเที่ยวบ้านศิลปินถือว่าเป็นชื่อเสียงของจังหวัด ช่วยให้เกิดภาพลักษณ์เป็นเมืองของศิลปวัฒนธรรม เพราะถ้าเมืองที่ไม่มีจุดดีเด่นหรือเป็นเมืองที่สวยงามแล้ว ศิลปินก็จะไม่มาอยู่อาศัย ก่อให้เกิดศูนย์กลางทางศิลปวัฒนธรรมในภูมิภาคต่อไป ซึ่งระเบียบวิธีวิจัยมีดังนี้

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

3.1.1 วิธีศึกษา ใช้วิธีในรูปแบบดังนี้

1. การสัมภาษณ์ศิลปินและผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญ เป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก เพื่อตอบคำถามข้อ 1,2,5
2. ศึกษาจากเอกสารและข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อตอบคำถามข้อ 1,2,5
3. แบบสอบถามนักท่องเที่ยวเพื่อตอบคำถามข้อ 4
5. ตรวจสอบข้อมูลการวิจัยด้วยการประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เพื่อตอบคำถามในภาพรวม

3.1.2 ประชากรเฉพาะกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรกลุ่มศิลปินที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินในจังหวัดเชียงใหม่ ประมาณ 10-15 คน
2. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเรื่องศิลปกรรมกับการท่องเที่ยวจำนวน 5 คน
3. กลุ่มประชากรนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศรวมกันที่จะตอบแบบสอบถาม จำนวน 400 แบบสอบถาม

3.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. การสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกเพื่อตอบคำถามที่ 1,2,3
2. แบบสอบถาม เพื่อตอบคำถามข้อ 4

3.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) เพื่อตอบคำถามข้อที่ 1,2,3
2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติร้อยละ

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก

การสัมภาษณ์เชิงลึกศิลปินนั้นได้เลือกศิลปินในจังหวัดเชียงรายเพื่อการสัมภาษณ์ในงานวิจัยนี้จำนวน 11 คน แต่สามารถขอสัมภาษณ์ได้เพียง 9 คนเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องความเป็นส่วนตัวของศิลปินซึ่งทั้ง 11 คนนี้มี เกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

1. มีบ้านหรือสถานที่ที่สามารถพัฒนาหรือมีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้
2. เป็นผู้ที่มีพัฒนาการในการสร้างสรรค์ผลงานเป็นเวลา 10 ปีขึ้นไป อย่างต่อเนื่อง
3. มีผลงานเป็นที่ยอมรับทั้งในและต่างประเทศโดยเน้นทางด้านศิลปกรรมร่วมสมัยเป็นต้นนำร่อง
4. ไม่เป็นผู้ที่กำลังศึกษาในระบบ
5. สามารถจัดกลุ่มเชื่อมโยงการท่องเที่ยวได้

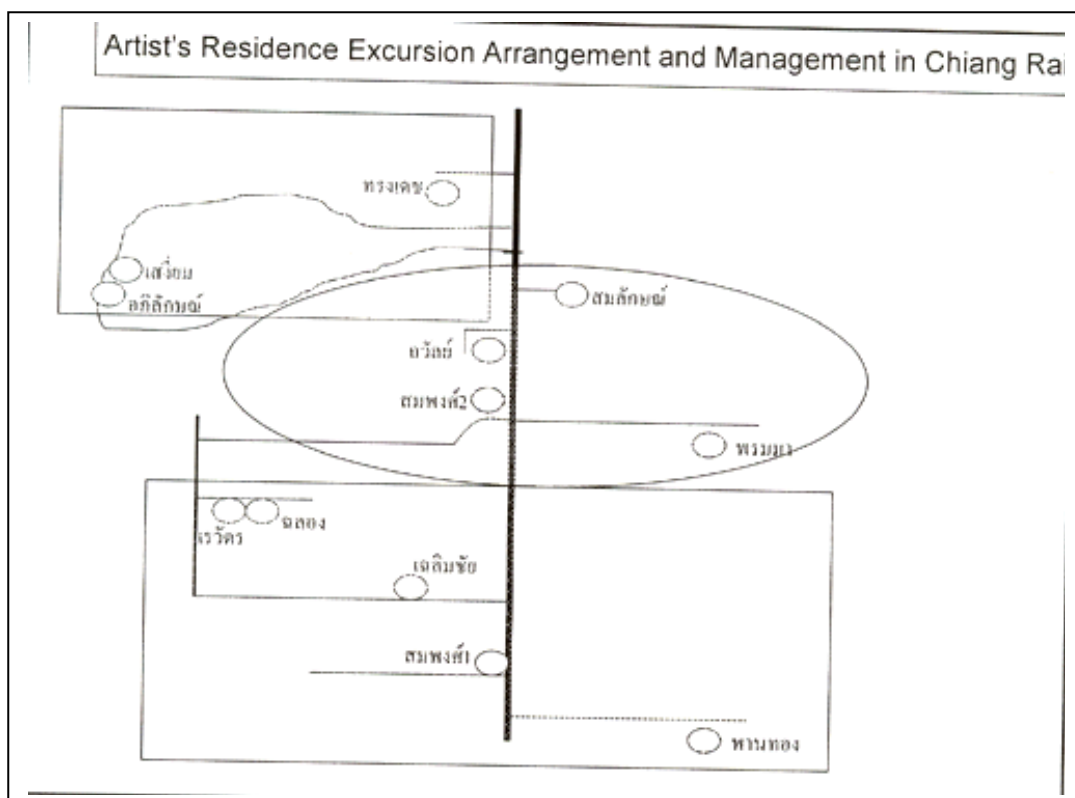
โดยสรุปแล้วได้ศิลปินที่อยู่ในเกณฑ์จำนวน 11 คน ดังนี้

1. ถวัลย์ ดัชนี
2. เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์
3. ฉลอง พินิจสุวรรณ
4. สมลักษณ์ ปันติบุญ
5. เรวัตร์ ดีแก้ว
6. สมพงษ์ สารทรัพย์
7. พรหมมา อินยาศรี
8. พานทอง แสนจันทร์
9. ทรงเดช ทิพย์ทอง
10. อภิลักษณ์ ปันมูลศิลป์
11. เสี่ยม ยารังสี

โดยมีข้อมูลเบื้องต้นดังนี้

1. เกิดที่เชียงราย 9 คน
2. เกิดในภาคเหนือ 2 คน
3. ทำงานเป็นจิตรกรรวม 9 คน
4. ทำงานด้านเครื่องปั้นดินเผา 1
5. ทำงานเป็นจิตรกรรวมและแกะสลัก 1
6. มีเนื้อหาผลงานด้วย ปรัชญาและมนุษยนิยม 1
7. มีเนื้อหาผลงานด้านศาสนาแนวประเพณี 5
8. มีเนื้อหาผลงานด้านศาสนาร่วมสมัย 1
9. เน้นความรู้สึกภายในตนเอง 2
10. ถ่ายทอดความรู้สึกต่อธรรมชาติ 2

การสัมภาษณ์จะถามถึงพรมแดนระหว่างนักท่องเที่ยวกับบ้านศิลปินและตัวศิลปินในมิติ ผลงาน พื้นที่ภายในบริเวณบ้าน กิจกรรมและการท่องเที่ยวต่อเนื่อง โดยนำมารวมกันกับ แผนที่กลุ่มบ้านศิลปินที่จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทาง ดังนี้

3.3 การจัดการระดับความเข้มข้นของความพร้อมในพื้นที่บ้านศิลปิน

การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเป็นของใหม่สำหรับสังคมไทยและเป็นกลุ่มคนที่มีความเป็นส่วนตัวสูง แต่เนื่องจากบ้านหรือที่ทำงานนั้นมีการจัดเก็บผลงานศิลปะไว้ ตลอดจนรูปแบบและสภาพแวดล้อมของบ้านมีสุนทรียะภาพที่น่าประทับใจ ทำให้ผู้คนที่เคยไปเยี่ยมเยือนศิลปินบอกกล่าวต่อๆ กันว่าน่าสนใจ จนมีผู้คนที่สนใจได้เดินทางมายังจังหวัดเชียงรายและสนใจที่จะเข้าชมบ้านของศิลปินอยู่บ่อยครั้ง ทั้งที่มีการขอเข้าชมล่วงหน้าและขอเข้าชมเมื่อมาถึงบ้านแล้วทั้งนี้ผู้คนที่มาชมบ้านศิลปินนั้น จะต้องทำความรู้จักหรือศึกษาประวัติความเป็นมาของศิลปิน และผลงานเป็นอย่างดี ทำให้การท่องเที่ยวบ้านศิลปินจังหวัดเชียงรายเป็นไปอย่างเรียบง่ายมาโดยตลอด

แต่เนื่องจากการท่องเที่ยวบ้านศิลปินนั้นมีคุณค่าเชิงความรู้ และประสบการณ์มากกว่า ความ สนุกสนานแบบการท่องเที่ยวที่เป็นอุตสาหกรรม ดังนั้นจึงเป็นการที่ต้องศึกษาความเป็นไปได้ของการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน โดยเสนอความเข้มของพรมแดนในบริบทต่างๆของการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

การได้มาซึ่งค่าความเข้มข้นนี้เป็นการผสมผสานระหว่างข้อมูลดังนี้

1. คำถามงานวิจัย (ความพร้อม ศักยภาพ เส้นทาง ความมีส่วนร่วม รูปแบบ)
2. ความยอมรับในการให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงความเป็นส่วนตัวมากน้อยอย่างไร
3. ข้อจำกัดต่างๆ ของศิลปิน

3.4 การทำแบบสอบถาม

การจัดทำแบบสอบถามสำหรับงานวิจัยนี้เป็นการจัดทำแบบสอบถามเพื่อหาจำนวน และบทสรุปโดยกว้าง ๆ ซึ่งในการศึกษาค้นพบว่า การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะ ไม่ได้มีผลในเชิงสถิติกับจำนวนนักท่องเที่ยวเท่าใดนัก จึงเป็นการหาตัวเลขร้อยละเพื่อเป็นข้อสรุปแนวทางในการจัดการท่องเที่ยว และแนวทัศนคติของนักท่องเที่ยวโดยการจัดทำแบบสอบถามในประเด็นดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปด้านการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในเชียงราย
2. จุดเด่นของการท่องเที่ยวเชียงราย
3. ศิลปินเชียงราย
4. รูปแบบการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

จำนวนแบบสอบถามทั้งหมด 400 ชุด โดยเก็บข้อมูลเฉพาะพื้นที่ที่มีศักยภาพการท่องเที่ยวสูง คือ ในตัวอำเภอเมือง อำเภอแม่ฟ้าหลวง และอำเภอแม่สายเท่านั้น

3.5 การระดมความคิดเห็นจากผลการศึกษา

เป็นการตรวจสอบผลการศึกษาจากข้อมูลที่เก็บมาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและข้อมูลจากแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์เพื่อนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยว บ้านศิลปิน ในรูปแบบต่างๆ โดยเป็นการเชิญศิลปินและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (บริษัท นำเที่ยว องค์กรการท่องเที่ยวทั้งรัฐ และเอกชน) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพื่อตรวจสอบและขอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับผลการศึกษา

3.6 การวิเคราะห์ผลการศึกษา

1. โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าเอกสารแล้วนำมาวิเคราะห์หารูปแบบ และแนวทางที่เหมาะสม โดยศึกษาเพื่อจัดทำคำถามในงานวิจัยและการสัมภาษณ์ ประกอบกับหาคำนิยามเพื่อเปิดประเด็นการศึกษาให้กว้างออกไปเชิงทฤษฎีเช่น พรมแดนทางวัฒนธรรม และการช่วงชิงความหมายเชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรม จากคำว่าศิลปินเชียงราย เพื่อทำให้ความรู้ ก้าวหน้าไปเดินเที่ยวรูปแบบการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเท่านั้น

2. นำผลที่ได้จากแบบสอบถามจำนวน 400 ฉบับ ที่สอบถามนักท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงรายทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติโดยวิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ ในช่วงเวลา ระหว่างเดือนธันวาคมถึงกุมภาพันธ์ 2549 มาสรุป เพื่อหาประเด็นที่นักท่องเที่ยวสนใจในการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

3. สัมภาษณ์เชิงลึกศิลปินและผู้เกี่ยวข้องเรื่องบ้านศิลปินในประเด็นดังต่อไปนี้

- ความพร้อมของศิลปินในการรองรับนักท่องเที่ยว
- ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว
- ข้อจำกัดของการท่องเที่ยว
- แนวทางการท่องเที่ยวในภาพรวม
- ความสำเร็จในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินวัดที่ได้

ฯลฯ

4. นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และตอบคำถามงานวิจัยโดยใช้วิธีพรรณนาเหตุผล

5. ประชุมศิลปิน และผู้เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบข้อมูล และข้อเสนอแนะโดยนำเสนอข้อมูลและการวิเคราะห์ที่สร้างขึ้น โดยขอความเห็นจากที่ประชุมเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยให้ถูกต้อง

6. สร้างแนวคิดเรื่องการการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย จากข้อมูลที่ได้และการตอบคำถาม งานวิจัย ว่าแนวคิดที่ได้เป็นการค้นพบเชิงรูปแบบทางการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะทางอย่างไร

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินจังหวัดเชียงรายนั้นเป็นเรื่องใหม่ของการศึกษาการท่องเที่ยวในประเทศไทยที่ยังไม่เคยมีใครได้ทำการศึกษามาก่อนดังนั้นการศึกษาจึงอยู่ในบริบทของจังหวัดเชียงรายเป็นหลัก การที่จะเข้าใจในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินนั้น **หนึ่ง**คงต้องเข้าใจในบริบทของ ศิลปินเชียงรายก่อนว่าเป็นใครและมีแนวคิดอะไรบ้างทั้งการทำงานและชีวิตเพื่อที่จะได้เป็นแรงบันดาลใจในการท่องเที่ยว จากนั้น**สอง**เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามในการวิจัย **ต่อด้วยสาม**ผลการสำรวจความคิดเห็นนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน และ **สี่**การสรุปแนวคิดที่ได้จากการวิจัยรูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย นำเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อการตรวจสอบข้อมูล

4.1 ใครเป็นศิลปินเชียงราย

ผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างต่อเนื่องในความหมายทางวงการศิลปะเรียกว่าศิลปิน ซึ่งจะมีบุคลิกภาพ วิธีคิดและวิถีชีวิตที่อุทิศตนให้กับศิลปะ และได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเป็นศิลปินในสาขาใดสาขาหนึ่ง ซึ่งการแบ่งประเภทของศิลปะนั้นก็จะเป็นไปตามแนวคิดของแต่ละสังคม วัฒนธรรม ในการศึกษาวิจัยได้เน้นในกลุ่มศิลปินประเภท ทัศนศิลป์ร่วมสมัย ของจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีจำนวนมาก เคยมีการรวบรวมผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงราย แสดงในงานนิทรรศการศิลปินเชียงราย ศิลปินที่หอศิลป์มีจำนวน 100 คน (สมาคมศิลปินเชียงราย 2548) ซึ่งหมายรวมทั้งผู้ที่ทำงานศิลปะรวมทั้งที่เป็นช่างหัตถกรรมพื้นบ้าน ชาวต่างประเทศที่พำนักอยู่ในจังหวัดเชียงราย ครูสอนศิลปะ และศิลปินที่เสียชีวิตไปแล้ว

ดังนั้นเพื่อกำหนดขอบเขตว่าใครเป็นศิลปินเชียงรายนั้นจะต้องมีการศึกษาสร้างเกณฑ์ขึ้นมาตลอดจนรวบรวมความคิดเห็นของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วยตัวศิลปิน สมาคมศิลปิน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่นสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่เป็นตัวแทน สำนักงานวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม จากการสอบถามศิลปิน และนายกสมาคมศิลปินเชียงรายได้สรุปเรื่องศิลปินเชียงรายดังนี้

ศิลปินผู้ที่เกิดในจังหวัดเชียงราย

ในประเด็นนี้ได้รับการยอมรับ ผู้ให้สัมภาษณ์มากที่สุด (คือทุกคน) ในกรณีนี้ได้ทราบว่า ถ้าศิลปินคนนั้นเกิดที่จังหวัดเชียงรายแล้วไปเติบโตในจังหวัดอื่น มีชื่อเสียงก็จะอยู่จังหวัดอื่นและ

เสียชีวิตในจังหวัดอื่นจะนับเป็นศิลปินเชียงรายได้หรือไม่ ทุกคนตอบในกรณีนี้ว่าให้นับเป็นศิลปินเชียงราย ในกรณีนี้ด้วยเช่นกัน

ศิลปินที่พำนักอยู่ในจังหวัดเชียงรายเป็นการถาวร

คือศิลปินที่มีบ้านพักอาศัย หรือมีครอบครัว หรือมีชื่อในทะเบียนบ้านของจังหวัดเชียงราย โดยสร้างสรรค์ผลงานศิลปะทั้งที่สะท้อนวิถีชีวิตและธรรมชาติของจังหวัดเชียงรายและภาพที่เป็นงานศิลปะร่วมสมัยสากลก็ตาม ในกรณีนี้เป็นข้อยุติของผู้ให้ข้อมูลคณะว่าถ้าแม้จะไม่ได้เกิดในจังหวัดเชียงรายแต่ถ้ามีถิ่นพำนักในเชียงรายอย่างถาวรหรือมากกว่า 8 เดือน ในหนึ่งปีก็สามารถอยู่ในเกณฑ์ที่เรียกว่าศิลปินเชียงรายได้ จากประเด็นนี้ศิลปินบางคนบอกว่าเป็นการเกิดครั้งที่สองเพื่อผลงานทางศิลปะที่สร้างชื่อเสียงให้กับเขานั้นได้รับแรงบันดาลใจจากจังหวัดเชียงราย (สัมภาษณ์: อภิรักษ์, 2548)

ศิลปินที่มีบทบาททางสังคมของจังหวัดเชียงราย

ในกรณีนี้มีผู้เสนอว่าศิลปินคนไหนก็ตามที่มีบทบาททางสังคมของเชียงราย เช่น ช่วยเหลือกิจกรรมทางสังคม หรือมีส่วนผลักดันให้จังหวัดเชียงรายมีความก้าวหน้าทั้งทางศิลปะและการพัฒนา ทั้งนี้จะต้องมีความต่อเนื่องในบทบาทนั้น ๆ เสมอมาถึงแม้จะไม่ได้เกิดในเชียงรายหรือพำนักในเชียงรายในการเห็นว่าเป็นศิลปินเชียงรายได้

ศิลปินที่มีบ้านอยู่ในจังหวัดเชียงรายแต่ไม่ได้พำนักเป็นการถาวร

ในกรณีนี้มีความคิดเห็นแตกต่างกันอยู่มาก กลุ่มหนึ่งคิดว่าไม่น่าจะเป็นศิลปินเชียงรายได้ แต่อีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่าความที่จะนับเข้ามารวมในศิลปินเชียงรายด้วยเนื่องจากศิลปินเหล่านั้นมีชื่อเสียงระดับประเทศหรือแม้กระทั่งระดับนานาชาติ ส่วนกลุ่มที่สามเห็นว่าถ้าจะนับมาเป็นศิลปินเชียงรายก็ควรจะมีประเด็นบทบาททางสังคมเป็นกรณีข้อ 3 ด้วยเช่นกัน ในกรณีที่ 4 นี้เป็นเรื่องที่ยังหาข้อยุติกันต่อไป

เป็นศิลปินเชียงรายได้อย่างไร : คำถามสะท้อนกลับ

จากการสัมภาษณ์ประเด็นใครคือศิลปินเชียงรายมีคำถามสะท้อนกลับจากศิลปินผู้ให้สัมภาษณ์ว่า เป็นศิลปินเชียงรายแล้วคืออย่างไร หรือทำไมต้องตั้งเกณฑ์กำหนดว่าใครเป็นศิลปินเชียงราย แต่ในกรณีคำถามสะท้อนกลับนี้ได้อธิบายดังนี้

1. เหตุผลขอบเขตงานวิจัย

งานวิจัยได้กำหนดชัดเจนว่าจะเป็นการท่องเที่ยวที่บ้านศิลปินเชียงราย คำนึงถึงต้องหาข้อมูลเรื่องใครคือศิลปินจังหวัดเชียงรายและผู้วิจัยต้องชัดเจนกับประเด็นศิลปินเชียงรายอย่างถ่องแท้ และเป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง

2. เหตุผลเรื่องการผลักดันนโยบายในอนาคต

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าเมืองบางเมืองประเทศบางประเทศ เช่น ฝรั่งเศส และ เนเธอร์แลนด์ ได้มีการแต่งตั้งศิลปินประจำเมือง หรือ ศิลปินแห่งชาติ รวมทั้งประเทศไทยด้วยเพื่อต้องการให้ศิลปินเหล่านั้นมีกำลังในการสร้างสรรค์ศิลปะต่อไป ทั้งที่เมืองบางเมืองต้องการผลักดันให้เมืองของตนเองเป็นเมืองที่มีศิลปินมาพำนักอาศัยเพื่อสร้างสรรค์ผลงานได้มีการประกาศ แรงจูงใจในการเข้ามาพักอาศัยสร้างบ้านโดยการให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ เช่น การลดหย่อนภาษีบางประเภท การซื้อที่ดิน สวัสดิการต่าง ๆ รวมทั้งเงินเดือนของศิลปินด้วย ทั้งที่เมืองนั้นอาจได้ผลประโยชน์ตอบแทนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งได้ชื่อว่าเป็นเมืองศิลปิน ในส่วนผลประโยชน์ทางตรงอาจจะเป็นประเด็นที่ว่าในแต่ละปีศิลปินจะต้องมอบผลงานทางศิลปะให้กับเมืองนั้น ๆ ในกรณีที่ได้ตกลงกันไว้โดยเมืองเหล่านั้นจะนำไปติดตามสถานที่ราชการต่าง ๆ ห้างหอศิลป์

ถ้าเป็นในกรณีจังหวัดเชียงรายซึ่งได้มีนโยบายของจังหวัดกล่าวไว้ว่าต้องการเป็นเมืองศิลปิน (ซึ่งแรกเริ่มไม่ปรากฏในยุทธศาสตร์ของจังหวัดเลย) ถึงแม้จะเป็นการกล่าวโดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องระดับสูงแต่ก็ยังไม่มีการผลักดันให้เป็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดอย่างจริงจัง ถึงแม้จะมีศิลปินพำนักอยู่ในจังหวัดเชียงรายเป็นจำนวนมาก รวมถึงศิลปินเหล่านั้นมีบทบาททางสังคมของจังหวัดเชียงรายอย่างต่อเนื่องหลายรายกล่าวได้ว่าเป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของจังหวัดเชียงราย แต่ถ้าไม่มีการผลักดันการส่งเสริมว่าศิลปินเชียงรายอย่างต่อเนื่องแล้วอาจเป็นการสร้างช่องว่างที่มีอยู่บ้างแล้วให้แยกออกจากกันอย่างเด่นชัดระหว่างเมืองเชียงรายกับตัวศิลปิน ทั้งนี้อาจจะมีการผลักดันนโยบายของจังหวัดที่เกี่ยวกับสมาคมศิลปินเชียงราย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย และสถาบันการศึกษาในการกำหนดสิทธิพิเศษต่าง ๆ ให้กับศิลปินเชียงรายเพื่อส่งเสริมให้จังหวัดเชียงรายมีการเพิ่มขึ้นของศิลปินอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนเป็นการตอบคำถามว่าเป็นศิลปินเชียงรายไปทำไม เป็นแล้วดีอย่างไร

4.2 ชีวิตและผลงานของศิลปินเชียงราย

ในการวิจัยนี้ได้กำหนดเลือกบ้านศิลปินจำนวน 10 คน เพื่อทำการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวนบ้านศิลปินเชียงรายทั้ง 10 คน นั้นมีเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่มีอย่างต่อเนื่องเกิน 10 ปีขึ้นไป และผลงานศิลปะได้รับการยอมรับจากสังคมไทยและนานาชาติ ในจำนวน 10 คนและทั้งหมดไม่มีอาชีพหลักอื่นนอกจากทำงานศิลปะนี้มีประวัติชีวิตและผลงานโดยสรุปดังนี้

ถวัลย์ ดัชนี

เกิดที่จังหวัดเชียงราย วันที่ 27 กันยายน พ.ศ.2482 ได้รับการศึกษาศิลปะจากโรงเรียนเพาะช่าง จากนั้นก็เข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยศิลปากร ได้ปริญญาศิลปบัณฑิต (เกียรตินิยม) จากคณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ ได้ไปศึกษาต่อยังประเทศเนเธอร์แลนด์ได้รับปริญญาโททางด้านจิตรกรรมฝาผนัง อนุสาวรีย์ ผังเมือง ได้รับปริญญาเอกสาขาอภิปรัชญาและสุนทรียศาสตร์ จากราชวิทยาลัยศิลปะแห่งชาติอัมสเตอร์ดัม เนเธอร์แลนด์

ผลงานของถวัลย์ ดัชนี ได้รับการศึกษาศิลปะในแบบสกุลยุโรปที่มีภาพแนวคิดแบบกรีกและพัฒนาสู่ยุคเรอเนซองส์ ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 15-18 และสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ผลงานถวัลย์ ดัชนี จะเป็นแบบมนุษยนิยมผสมกับปรัชญาทางตะวันออกโดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ตลอดจนผลงานเกี่ยวกับวิถีธรรมชาติของสัตว์ต่าง ๆ ในภาคเหนือของไทย ยังเป็นการเปิดพรมแดนของศิลปะสมัยใหม่ของไทยนำเทคนิควิทยาการที่ได้รับการวางรากฐานของชาวยุโรปมานำเสนอ เรื่องภาพของ วิถีชีวิตผู้คนในล้านนา นับเป็นเป็นการต่อยอดขยายพรมแดนศิลปะล้านนาให้สืบเนื่องและเป็นสากลจนประสบความสำเร็จ

เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

เกิดที่จังหวัดเชียงราย วันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2498 ศึกษาศิลปะจากโรงเรียนเพาะช่างและศึกษาต่อ คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากรในสาขาวิชาศิลปะไทยในระดับปริญญาตรี หลังจากจบจากมหาวิทยาลัยศิลปากรแล้วส่งผลงานเข้าประกวดงานจิตรกรรมบัวหลวง ได้รับรางวัลที่หนึ่ง ในปี พ.ศ.2520 จากนั้นได้ไปอุทิศตนเพื่อเขียนภาพฝาผนังที่วัดพุทธประทีปที่ลอนดอน ประเทศอังกฤษ เป็นเวลา 4 ปี โดยไม่ได้รับจ้างตอบแทน ผลงานของเฉลิมชัยเป็นภาพเขียนในแบบประเพณีไทยในช่วงแรกแสดงออกถึงวิถีและบทบาทของมนุษย์ที่ศรัทธาในพุทธศาสนาโดยมนุษย์นั้นเป็น เฉลิมชัยได้เลือกเอาคนที่อยู่ในชายขอบของโครงสร้าง

พุทธศาสนานำมาแสดงให้เห็นความสำคัญ เช่น บทบาทของผู้หญิงในฐานะแม่ซึ่งเป็นต้น จากนั้น ผลงานในปัจจุบันของเฉลิมชัย ได้เข้า สู่โลกแห่งทิพย์วิมานของความศรัทธาในพุทธศาสนา

ฉลอง พินิจสุวรรณ

เกิดที่จังหวัดเชียงราย วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2495 ได้รับการศึกษาศิลปะจาก วิทยาลัยเทคนิคภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ เคยรับราชการเป็นอาจารย์สอนศิลปะในโรงเรียน มัธยม เป็นเวลา 28 ปี จากนั้นได้ลาออกมาเป็นศิลปินอิสระในปัจจุบัน ผลงานของฉลองที่ได้การ สร้างสรรค์ขึ้นในช่วงที่เป็นศิลปินอิสระนั้นมีลักษณะเฉพาะตัวของเขาเองโดยนำเอาลวดลายใน จิตรกรรมแนวประเพณีทั้งรูปเทวดา รูปสัตว์ และลวดลายประดับมาผสมผสานกับที่วิทัศน์ของ จังหวัดเชียงราย ทำให้เห็นถึงการผสมผสานกลมกลืนกันเป็นหนึ่งเดียวกันกับศิลปะกับธรรมชาติ ด้วยเทคนิควิธีการที่เป็นเฉพาะตัว

สมรักษ์ ปันติบุญ

เกิดที่จังหวัดเชียงราย วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2500 ได้รับการศึกษาจากสถาบัน เทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ จากนั้นได้ไปศึกษาต่อในด้าน เครื่องปั้นดินเผาที่อาจารย์ Iwao Onuma จังหวัด Iwata เป็นเวลา หนึ่งปีครึ่ง จากนั้นได้ศึกษากับ อาจารย์ Tarouemon Nakazato the 13 เป็นเวลา สามปี ณ ประเทศญี่ปุ่นเป็นการศึกษาแบบประเพณี ดั้งเดิมในการฝึกฝนช่างปั้นดินเผาที่เป็นวิถีธรรมชาติกับผลงานเป็นหนึ่งเดียว ผลงานของสมรักษ์ นั้นเป็นการปั้นดินเผาเป็นแบบเคลือบจากน้ำเคลือบธรรมชาติในระยะแรก จากนั้นก็พัฒนาเข้าสู่ การเขียนเครื่องเคลือบดินเผาด้วยไฟและควันจากการควบคุมอุณหภูมิจนได้ลวดลายและสีที่ เป็นไปอย่างธรรมชาติที่ผสมกับความเชี่ยวชาญ เชิงทักษะประกอบกันและใช้ไฟ และควันจากพืช ต่าง ๆ นับเป็นผู้ที่ใช้และควบคุมไฟที่ก่อเกิดงานศิลปะอย่างเชี่ยวชาญ

เรวัตร์ ดีแก้ว

เกิดที่จังหวัดเชียงราย วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ.2501 ศึกษาศิลปะสาขาวิชาการออกแบบ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ ผลงานศิลปะของเรวัตร์มีหลากหลายรูปแบบทั้ง จิตรกรรม ประติมากรรมแกะสลักหุ่นต่า และกลไกไม้ที่ได้รับการพัฒนาจากกับดักสัตว์ของพื้นบ้าน ล้านนา ในงานจิตรกรรมภาพทัศนียภาพและภาพวาดจิตรกรรมภาพล้านนาประเพณี งานแกะสลัก ไม้ซึ่งมีลือลาเป็นธรรมชาติผสมกับลวดลายล้านนาประยุกต์ ถ้าจะกล่าวถึงผลงานของ เรวัตร์มี ลักษณะร่วมสมัยที่ประยุกต์พัฒนาจากศิลปะล้านนามีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่น

สมพงษ์ สารทรัพย์

เกิดที่จังหวัดเชียงราย วันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.2504 ศึกษาศิลปะในหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปะ จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่มีแนวทางการศึกษาศิลปะที่เน้นแนวก้าวหน้าและยึดตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลางสำคัญ เป็นการศึกษาศิลปะที่ได้รับพัฒนาจากแนวคิดวิทยาศาสตร์ ดังนั้น สมพงษ์จึงมีผลงานที่ก้าวออกไปอีกแนวจากกลุ่มศิลปินเชียงรายอื่น ๆ ผลงานของสมพงษ์เป็นการสื่อเข้าไปสู่ภายในตนเองซึ่งจะเห็นผลงานได้จากผลงานที่ผ่านมาของสมพงษ์นั้นในช่วงที่สมพงษ์ศึกษาอยู่นั้นผลงานจะแสดงออกถึงความกดดันด้วยสีเส้นและเพื่อเน้นภาพภาพนั้น เมื่อกลับมาพำนักที่บ้านเกิดที่เชียงรายผลงานก็กลับกลายเป็นเรื่องของผู้หญิงซึ่งอาจหมายถึงมารดาของสมพงษ์เองที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติก่อเกิดสรรพสิ่ง จากนั้นผลงานก็เข้าสู่เรื่องของความผูกพันที่มีต่อชีวิตใหม่เป็นครอบครัวและเข้าสู่ธรรมชาติในปัจจุบัน

พรμμα อินยาศรี

เกิดที่จังหวัดลำปาง วันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2505 ศึกษาศิลปะจากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ ผลงานของพรμμαที่สร้างชื่อให้กับเขาในปัจจุบันคือผลงานเรื่องปราสาทล้านนาที่ได้อธิบาย สร้างแนวคิดเรื่องปราสาทใหม่ให้รูปในรูปที่มั่นคงเข้มแข็งและแสดงพลังแห่งศรัทธาอย่างชัดเจนประกอบกับบรรยากาศแบบล้านนาเชียงรายอย่างชัดเจน

พานทอง แสนจันทร์

เกิดที่จังหวัดเชียงราย วันที่ 14 มีนาคม พ.ศ.2508 ศึกษาศิลปะจากวิทยาเขตเทคนิคภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ และต่อยอดมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสนชลบุรี (มหาวิทยาลัยบูรพาในปัจจุบัน) ทางด้านศิลปศึกษาผลงานของพานทองแสดงถึงรูปพระพุทธรูปในลักษณะประติมากรรมที่เผชิญต่อความเปลี่ยนแปลง ทั้งทางด้านเทคโนโลยี สื่อ และวิชาและมนุษย์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยผลงานชุดหลังของพานทองพระพุทธรูปจะมีสีเส้นตามอัญมณีที่เป็นมงคลต่างๆ

ทรงเดช ทิพย์ทอง

เกิดที่จังหวัดเชียงราย วันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2512 ศึกษาศิลปะจากสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีในสาขาจิตรกรรม คณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล จากนั้นทรงเดชได้ศึกษาต่อในระดับมหาบัณฑิตที่คณะจิตรกรรมประติมากรรม และภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ผลงานของทรงเดชนั้น เป็น

ภาพจิตรกรรมแนวประเพณีร่วมสมัยที่สื่อถึงศรัทธาของมนุษย์ที่สร้างสรรค์ศิลปกรรมเพื่อบูชาศาสนา ทั้งในรูปแบบสถาปัตยกรรมวิหารเจดีย์ รอยพระพุทธรูป แต่ยังคงบรรยากาศแบบเมืองเหนือ และมีบรรยากาศของเชียงรายประกอบอยู่ในภาพของทรงเดชเสมอ แสดงถึงความผูกพันของตัวทรงเดชเองที่มีจิตสำนึกในความศรัทธาต่อศาสนา

อภิรักษ์ ปันมูลศิลป์

เกิดที่จังหวัดตาก วันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2513 ได้รับการศึกษาศิลปะจากคณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในระดับปริญญาบัณฑิต ผลงานของอภิรักษ์นั้นโดดเด่นในเรื่องการเขียนภาพทิวทัศน์ และสร้างชื่อเสียงจากทิวทัศน์ดอยแม่สลองร่วมกับ เสงี่ยม ยารังษี ผลงานของอภิรักษ์นั้นมีลักษณะเฉพาะตัวในเรื่องการเคลื่อนไหวของอากาศที่มีต่อต้นไม้ดอกหญ้า ใบหญ้าต่าง ๆ และสภาพอากาศในสถานะต่าง ๆ

เสงี่ยม ยารังษี

เกิดที่จังหวัดเชียงราย วันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2513 ศึกษาศิลปะจากคณะจิตรศิลป์ จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในระดับปริญญาบัณฑิต โดยเสงี่ยมนั้นเป็นหลานของศิลปินเชียงราย คือ สมพล ยารังษี แห่งอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย เสงี่ยมนั้นได้สร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบความประทับใจในธรรมชาติซึ่งส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลมาจากสมพลญาติของเขา แต่ได้พัฒนารูปแบบให้มีลักษณะเฉพาะตัวของเสงี่ยมเองผลงานที่สร้างชื่อให้กับเสงี่ยมนั้นคือผลงานที่สร้างขึ้นจากความประทับใจธรรมชาติของดอยแม่สลอง และมีลักษณะเด่นของภาพ คือการจับแสงธรรมชาติที่มีอยู่มานำเสนอภาพต้นไม้ ดอกไม้ และทิวทัศน์ของตน ซึ่งเสงี่ยมนับว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนี้โดยเฉพาะ

4.3 ผลการศึกษาเพื่อตอบคำถามงานวิจัย

ในส่วนที่จะตอบคำถามของการวิจัยนั้นจะมีการนำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เป็นหลักที่นำมาวิเคราะห์และจากนั้นจะเป็นการสรุปในที่ละข้อของคำถามในการวิจัยที่ตั้งไว้

4.3.1 คำถามข้อที่ 1 ผลิตรภัณฑ์การท่งเที่ยวเชิงศิลป์จังหวัดเชียงรยมีอะไรบ้าง

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะลึกทำให้ทราบว่าผลิตรภัณฑ์การท่งเที่ยวเชิงศิลป์จังหวัดเชียงรยหมายถึงตัวบุคคลศิลป์และบ้านศิลป์โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้

ในการวิจัยนี้ได้กำหนดเลือกบ้านศิลป์จำนวน 11 คน เพื่อทำการศึกษารูปแบบการท่งเที่ยวบ้านศิลป์เชียงรยทั้ง 11 คน นั้นมีเกณฑ์การคัดเลือกจากผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่มีอย่างต่อเนื่องเกิน 10 ปีขึ้นไป และผลงานศิลปะได้รับการยอมรับจากสังคมไทยและนานาชาติ ในจำนวน 11คนและทั้งหมดไม่มีอาชีพหลักอื่นนอกจากทำงานศิลปะ

การตอบคำถามข้อที่ 1

สรุปได้ว่ามีผลิตรภัณฑ์การท่งเที่ยว ที่ได้จากการเก็บข้อมูลของบ้านศิลป์แต่ละหลังพบว่าข้อมูลที่เกี่ยวข้องถึงผลิตรภัณฑ์การท่งเที่ยวเชิงศิลป์จังหวัดเชียงรยพบว่ามีประเภทของผลิตรภัณฑ์ในรูปแบบบ้านศิลป์แบ่งได้เป็น 6 แบบ คือ

1. บ้านศิลป์ที่มีที่แสดงงานและที่ทำงานที่เดียวกัน
2. บ้านและที่ทำงานแยกกัน
3. บ้าน ที่แสดงผลงานและที่ทำงานแยกกัน
4. อัตลักษณ์ของศิลป์
5. ผลิตรภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้และ ผลิตรภัณฑ์ที่จับต้องได้คือผลงานศิลปะ
6. บ้านศิลป์กับผลิตรภัณฑ์ชุมชนเพื่อการท่งเที่ยว

ซึ่งแต่ละอย่างสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. บ้านของศิลป์ มีที่แสดงงานและที่ทำงานในที่เดียวกัน 6 คน

ผลิตรภัณฑ์ของบ้านศิลป์นี้เป็นตัวบ้านที่มีองค์ประกอบของที่อยู่อาศัยของศิลป์ที่มีพื้นที่การแสดงผลงานศิลปะและที่อยู่อาศัยในพื้นที่เดียวกันหรือในบริเวณเดียวกัน บ้านศิลป์แบบนี้มีความเหมาะสมในการชี้ชัดว่าเป็นองค์ประกอบการท่งเที่ยวบ้านศิลป์ที่สมบูรณ์แบบ สะท้อนวิถีชีวิตของศิลป์อย่างแท้จริงในฐานะผู้แสดงทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงคนที่เป็นเจ้าของภูมิปัญญาและมีทุนทางวัฒนธรรม จะสะท้อนทั้งระบบคิดและระบบการทำงานและสามารถที่จะสร้างเป็นพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมได้ในอนาคตได้แก่บ้านของ ถวัลย์ พรหมมา ทรงเดช เรวัตร์ ฉลองพานทอง

2. บ้านและที่ทำงานแยกกัน 3 คน

ผลิตภัณฑ์บ้านศิลปินในรูปแบบนี้ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นบ้านศิลปินที่สมบูรณ์แบบเมื่อเปรียบเทียบกับแบบแรกแต่บ้านศิลปินแบบนี้ จะมีความคล่องตัวในการจัดการท่องเที่ยวมากกว่าแบบแรกเนื่องจากไม่ติดขัดความเป็นส่วนตัวของศิลปินที่แต่ละคนให้ความกังวลใจว่าจะไม่มีเวลาในการทำงานศิลปะ หรือเวลาในการขบคิดการสร้างสรรค์งานศิลปะ ต้องมาสละเวลาให้การต้อนรับและให้ความรู้ แก่นักท่องเที่ยว และสถานที่เหล่านี้จะพร้อมเสมอเพื่อที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ดี ในกรณีนี้ได้แก่บ้านของ เฉลิมชัย สมพงษ์ เสงี่ยม แต่สำหรับของเสงี่ยมนั้นมีที่ทำงานศิลปะลักษณะพิเศษที่คล้ายคลึงกับอภิวรรักษ์ คือที่ทำงานเป็นงานภาคสนาม

3. บ้าน ที่แสดงผลงานและที่ทำงานแยกกัน 1 คน

ผลิตภัณฑ์บ้านศิลปินแบบนี้มีลักษณะที่หลากหลายและครอบคลุมพื้นที่มาก แต่มีความคล่องตัวสูงทั้งเรื่องกิจกรรมและเรื่องความพร้อมของศิลปินตลอดจนสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้หลากหลายรูปแบบแต่ก็เป็นบ้านศิลปินที่ไม่สมบูรณ์แบบมากที่สุด ในสามแบบ ได้แก่บ้านของอภิวรรักษ์ ที่มีบ้านพักอาศัย ที่แสดงผลงาน และสถานที่ทำงานแยกกันโดยสถานที่ทำงานนั้นเป็นภูมิประเทศในดอยแม่สลอง

4. อัตลักษณ์ของศิลปิน

อัตลักษณ์ของศิลปินเป็นจุดเด่นของบ้านศิลปินโดย อัตลักษณ์นี้ถูกสร้างขึ้นจากความเป็นตัวของตัวเองของศิลปินแต่ละคน อัตลักษณ์ของศิลปินเหล่านี้จะแปรเปลี่ยนไปตามการพัฒนาทางศิลปะและความมีวุฒิภาวะดังนั้นอัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่บอกว่าศิลปินคนนี้เป็นใครและมีจุดเด่นอย่างไร อัตลักษณ์จึงเปรียบได้กับเครื่องหมายผลิตภัณฑ์ของศิลปินจากการวิจัยถวัลย์ ดัชนีมีอัตลักษณ์และความเป็นส่วนตัวสูง ศิลปินคนอื่นๆอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างสูง

5. ผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้และ ผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้คือผลงานศิลปะ

ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวบ้านศิลปินนั้นส่วนใหญ่เป็นความรู้สึกที่ประทับใจอิมเมจในความงดงามและความรู้สึกทางศิลปะถ้าเป็นเยาวชนหรือผู้คนในวงการศิลปะนั้นก็จะได้แรงบันดาลใจในการทำงาน ผู้คนต่างได้รับสุนทรียรส จากการสัมผัสกลิ่นอายของความงดงามทั้งตัวบ้าน ผลงานศิลปะและการพูดคุยกับศิลปินหรือได้พบกับนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในเรื่องเดียวกัน

ในส่วนผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้นั้นเป็นผลงานศิลปะเป็นส่วนใหญ่นั้นจะมีเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่สามารถซื้อได้เนื่องจากมีราคาสูงและต้องเป็นผู้ที่ถูกเรียกกันว่านักสะสมผลงานศิลปะ แต่ก็มีข้อยกเว้นบางครั้งที่บริษัทมาซื้อผลงานศิลปะเพื่อนำไปเป็นของขวัญด้วยเช่นกันเพราะว่าเป็นของขวัญที่มีคุณค่าทางจิตใจสูงแสดงถึงรสนิยมของผู้ให้และผู้รับ ดังนั้นศิลปินแต่ละคนจะมีนักสะสมที่แตกต่างกันไป โดยที่นักสะสมเหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่เป็นนักท่องเที่ยวบ้านศิลปินกลุ่มหนึ่ง ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นนักท่องเที่ยวลูกของบ้านศิลปิน และศิลปินทั้งหลายก็คิดว่านักท่องเที่ยวนั้นเป็นนักสะสมนี้เป็นนักท่องเที่ยวบ้านศิลปินที่ศิลปินทุกคนต้องการให้มาเที่ยวมากที่สุด โดยที่นักท่องเที่ยวนั้นไม่ได้จำกัดแค่ประเทศไทยเท่านั้นส่วนหนึ่งเป็นนักท่องเที่ยวยุโรปต่างชาติ บางครั้งมาจากสิงคโปร์แบบเข้ามาเยือนกลับก็มี

6. บ้านศิลปินกับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว

ผลิตภัณฑ์อื่นที่เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวที่สืบเนื่องจากบ้านศิลปินนั้นได้แก่การที่ชุมชนเข้ามาที่ส่วนร่วมกับพื้นที่ของบ้านศิลปินชุมชนสนับสนุนอย่างชัดเจนคือเฉลิมชัยแต่กรณีหนึ่งที่ศิลปินเองเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนซึ่งบ้านที่มีศักยภาพในการท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องในชุมชนคือบ้านของทรงเดช

4.3.2 คำถามข้อที่2 ความพร้อมของภาคีเครือข่ายศิลปินมีความพร้อมในการต้อนรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหรือไม่ มีศักยภาพอย่างไร

การท่องเที่ยวกับบ้านศิลปินนั้นยังเป็นเรื่องใหม่ในสังคมไทยที่จะสนใจในการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาดูงานทางสุนทรียภาพ และยิ่งการท่องเที่ยวบ้านศิลปินที่ยังมีชีวิตอยู่นั้น ยิ่งเป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจในหลาย ๆ มิติ ทั้งคนท่องเที่ยว และศิลปินผู้ถูกเที่ยว ที่จะหาเส้นพรมแดนระหว่างกันที่จะไม่รุกร้าความเป็นส่วนตัวของศิลปิน ตัวศิลปินอาจอนุญาตให้รุกร้าความเป็นส่วนตัวได้ระดับใดบ้างซึ่งต้องศึกษาให้ชัดเจนในแต่ละคน

นักวิจัยจึงกำหนดเป็นตัวเลข 4 ระดับของความเข้มข้นหรือความพร้อมหรือแม้กระทั่ง
 พรอมแดนระหว่างนักท่องเที่ยวกับศิลปินเพื่อหาความพร้อมของการรองรับนักท่องเที่ยวโดยกำหนด
 ดังนี้

ระดับความเข้มข้น	ความพร้อมของสถานที่	ด้านความเป็นส่วนตัว	กิจกรรม	ความพร้อมของชุมชน
1	เป็นบ้านพักอาศัย ยังไม่มีความพร้อม ในการรองรับการ ท่องเที่ยว	ศิลปินไม่ยอมให้มี การรुक้าความเป็น ส่วนตัวเลยแต่ สามารถให้เข้าชม ได้ถ้ามีการติดต่อ ล่วงหน้า	ไม่มีกิจกรรม ไม่มี ผลิตภัณฑ์ ไม่มีการ ท่องเที่ยวต่อเนื่องมี ศักยภาพในการ พัฒนาเป็นสถานที่ ท่องเที่ยวได้	ชุมชนไม่รับทราบ และไม่พร้อมในการ รองรับนักท่องเที่ยว
2	มีศักยภาพที่จะเป็น สถานที่ท่องเที่ยวได้ แต่ต้องได้รับการ ปรับปรุง	ศิลปินยอมให้รुक้า เฉพาะการติดต่อ ล่วงหน้า	มีศักยภาพจัด กิจกรรมได้ไม่มี ผลิตภัณฑ์จำหน่าย นอกจากผลงาน ศิลปะสามารถ พัฒนาการ ท่องเที่ยวต่อเนื่อง ได้	ชุมชนรับทราบว่า มีบ้านศิลปินแต่ไม่มี ส่วนร่วม
3	เป็นสถานที่ ท่องเที่ยวอยู่แล้วแต่ ยังขาดความพร้อม ในชาวบ้านจะ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น	ศิลปินยอมให้รुक้า แค่ผลงานแสดงผล งานทางศิลปะ	มีกิจกรรมเฉพาะกิจ มีผลิตภัณฑ์เฉพาะ จำหน่ายมีการ ท่องเที่ยวต่อเนื่อง	ชุมชนรับทราบว่า มีบ้านศิลปินและมี ส่วนร่วมในกิจกรรม บางส่วน
4	มีความพร้อมใน การรองรับ นักท่องเที่ยวเต็ม รูปแบบ	ศิลปินยินยอมให้รुक้า สถานที่ที่กำหนด ไว้ได้ทุกที่	มีกิจกรรมรองรับ ตลอดเวลา มีผลิตภัณฑ์ทั้ง จำหน่ายและจัด แสดงมีนักท่องเที่ยว ต่อเนื่อง	ชุมชนรับทราบว่า มีบ้านของศิลปินและ ชุมชนมีส่วนร่วม เต็มที่ในการ สนับสนุนกิจกรรม ต่าง ๆ

ในระดับความเข้มข้นนี้จะแสดงในการนำเสนอภาพรวมของการท่องเที่ยวบ้านศิลปินจากการที่ได้ไปเก็บข้อมูลตามสถานที่จริง โดยสัมภาษณ์ศิลปินที่บ้านจำนวน 9 ราย และการสังเกตแบบ ส่วนร่วม 2 ราย (เฉลิมชัย และ ถวัลย์) เนื่องจากศิลปินยังไม่ได้อนุญาตให้สัมภาษณ์ในขณะที่เก็บข้อมูล ในส่วนชุมชนนั้นได้สังเกต จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของบ้านศิลปิน ดังนั้นจึงสรุปเป็นการหาความพร้อมของบ้านศิลปินและชุมชนเกี่ยวข้อง ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงความพร้อมของบ้านศิลปิน

ศิลปิน	ที่แสดงผลงานบ้าน/ที่ทำงาน	บ้าน	ที่แสดงผลงาน	บ้าน/ที่แสดงผลงาน	ที่ทำงาน	ความเป็นส่วนตัว	กิจกรรมผลิตภัณฑ์	ชุมชน
ถวัลย์ ดัชนี	3	-	-	-	-	1	2	2
เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์	-	-	4	-	-	3	4	4
ฉลอง พินิจสุวรรณ	-	1	3	-	-	2	3	3
สมรักษ์ ปันติบุญ	3	-	-	-	-	2	3	3
เรวัตร์ ดีแก้ว	1	-	-	-	-	2	1	3
สมพงษ์ สารทรัพย์	-	1	3	-	-	2	2	1
พรมมา อินยาศรี	3	-	-	-	-	3	3	2
พานทอง แสนจันทร์	3	-	-	-	-	2	2	3
ทรงเดช ทิพย์ทอง	2	-	-	-	-	2	3	4
อภิรักษ์ ปันมูลศิลป์	-	1	1	-	2	2	2	3
เสงี่ยม ยารังษี	-	-	-	2	2	2	2	3

จากตาราง พบว่าความพร้อมของศิลปินที่จะให้นักท่องเที่ยวเข้าไปในบ้านศิลปินนั้นมีไม่เท่ากันในสองบริบทคือความเป็นส่วนตัวและความพร้อมของบ้านศิลปินเองตามที่ซึ่งถ้ามีความพร้อมของบ้าน/ที่แสดงผลงานเกิน 3-4 ก็จะมีพร้อมมาก สำหรับสถานที่และเช่นเดียวกันกับความพร้อมมือของชุมชนถ้ามีระดับ 3-4 ก็จะมีความพร้อมในเชิงก้าวหน้าที่ดีมาก

ในส่วนจำนวนของนักท่องเที่ยวนั้นคงเป็นไปได้ด้วยการจำกัดและถ้าเป็นจำนวนมากต้องขอให้แจ้งล่วงหน้า ถ้าตามเกณฑ์ที่ คุณเฉลิมชัยกำหนดความสำเร็จว่าต้องเกินปีละ 500 คนจึงจะสำเร็จพบว่ามีเพียงรายเดียวเท่านั้นที่มีศักยภาพคือ วัดร่องขุนของคุณเฉลิมชัย ซึ่งจำนวนนักท่องเที่ยวที่ศิลปินไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าคุณภาพของนักท่องเที่ยว

การสร้างเกณฑ์ในการหาศักยภาพการท่องเที่ยวบ้านศิลปินนั้น ได้นำเกณฑ์ที่คำนึงถึงองค์ประกอบการท่องเที่ยว ที่ใช้ส่วนผสมทางการตลาดท่องเที่ยวทั้ง 8P คือ Price ราคา Place ช่องทางการจัดจำหน่าย Product ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว Promotion การส่งเสริมการตลาด People การพัฒนาบุคลากร Partnership พันธมิตรทางธุรกิจ Package โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป และ Psychology จิตวิทยาการบริการในการบริหารจัดการ นำมาวิเคราะห์หาความพร้อมและศักยภาพ ดังนี้

1. ราคา

ในเรื่องของราคานี้การท่องเที่ยวบ้านศิลปินนั้นถ้าเป็นการเข้าชมบ้านแบบปกติ นักท่องเที่ยวในปัจจุบันไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเข้าชมบ้านของศิลปินแต่ละหลังถ้านักท่องเที่ยวพึงพอใจในระดับนี้แต่ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวที่ต้องการการฝึกอบรมทางศิลปะนั้น นักท่องเที่ยวจะต้องเป็นผู้จ่ายและในการจ่ายนั้นมีอัตราที่ไม่แน่นอนจากราคาสูง(ซึ่งไม่มีใครให้ข้อมูล)จนถึงการจ่ายแค่อาหารที่ต้องรับประทานเท่านั้น แต่ถ้าเป็นระดับขั้นนักสะสมก็อาจจะจ่ายตามราคาของผลงานศิลปะที่ต้องการซื้อเท่านั้น ดังนั้นราคาจึงไม่ใช่ตัวกำหนดศักยภาพของการท่องเที่ยวบ้านศิลปินทั้งในประเด็นภาคีเครือข่ายศิลปินเองและผู้ที่เกี่ยวข้อง แต่ถ้ามองอีกมุมมองหนึ่งนั้นยังไม่มีจัดการเรื่องการกำหนดราคาในการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เนื่องจากการท่องเที่ยวที่เป็นอยู่ทุกวันนี้เป็นการท่องเที่ยวที่อิสระตามความประสงค์ของนักท่องเที่ยวเท่านั้น

2. ช่องทางการจัดจำหน่าย

ในเรื่องช่องทางการจัดจำหน่ายนั้นการท่องเที่ยวบ้านศิลปินนับว่ามีช่องทางการจัดจำหน่ายน้อยมากหรือแทบไม่มีเลยเนื่องจากการท่องเที่ยวในลักษณะนี้เป็นการท่องเที่ยวในวงแคบดังนั้นช่องทางการจัดจำหน่ายคือสถานที่ที่เป็นตัวบ้านของศิลปินเองที่มีการจัดแบ่งสัดส่วน

เพื่อการท่องเที่ยว แต่ถึงกระนั้นก็ไม่ใช่ว่าจะไม่มีบ้านศิลปินคนไหนไม่มีการสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายนอกเหนือจากตัวบ้านเลย การสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายที่ประสบความสำเร็จคือบ้านศิลปินของคุณเฉลิมชัยที่มีการสร้างช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านสื่อโทรทัศน์และสิ่งพิมพ์อย่างต่อเนื่องทำให้มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวบ้านแห่งจิตวิญญาณของคุณเฉลิมชัยอย่างต่อเนื่องและจำนวนมาก แต่ศิลปินส่วนใหญ่ไม่ได้ทำก็มีใช่ว่าจะไม่ได้คิดหรือไม่มีความสามารถแต่เป็นลักษณะเฉพาะตัวของศิลปินมากกว่าไม่รู้ ไม่คิด ไม่มีความสามารถ

3. ผลกระทบต่อการท่องเที่ยว

ศักยภาพของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวของบ้านศิลปินนั้นเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่ามากและเป็นสิ่งที่ตีราคาไม่ได้เป็นภูมิปัญญาและวัฒนธรรม นอกจากมีคุณค่าในตัวเอง เป็นประโยชน์ใช้สอย เป็นคติความเชื่อที่ทำให้ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม ที่สั่งสมและสั่งสอนผ่านรุ่นต่อรุ่น เป็นงานศิลปะอันมีคุณค่า เป็นความบันเทิงและการพักผ่อนหย่อนใจ ฯลฯ ภูมิปัญญาและทุนวัฒนธรรม

ยังมีคุณลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจ คือส่งเสริมให้เกิดมูลค่าเพิ่มในทางใดทางหนึ่ง เช่น สร้างผลงานศิลปะ การถ่ายทอดความรู้ (การพัฒนาทุนมนุษย์) โดยนัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจวัฒนธรรม ผ่านกิจกรรมต่างๆที่ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ที่จะเป็นมรดกทางสังคมต่อไป

ดังนั้นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวบ้านศิลปินจึงมีคุณค่าและมีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อสร้างทุนทางสังคมและสามารถนำมาสร้างโอกาสในการท่องเที่ยวได้แต่เนื่องจากทุนเหล่านี้ยังไม่ได้รับการสร้างความเข้าใจในสังคมไทยดีพอและสังคมไทยยังไม่ได้เห็นความสำคัญของทุนเหล่านี้ที่เป็นเอกชน ดังนั้นถ้ารัฐไม่สามารถดูแลได้ควรมีองค์กรที่มีศักยภาพมาดำเนินการแทนจะดีมาก

4. การส่งเสริมการตลาด

ศักยภาพด้านการส่งเสริมการตลาดนั้นอาจกล่าวได้ว่าศิลปินแต่ละคนมีการส่งเสริมการตลาดของตนเองมีกลุ่มลูกค้าของตนเอง ผ่านทางการส่งเสริมการขายที่เรียกว่าการแสดงผลงานศิลปะ การส่งเสริมการขายนั้นส่วนใหญ่เป็นการสร้าง Brand ให้กับตนเองดังนั้นภาพลักษณ์ด้านการตลาดของบ้านศิลปินจึงสะท้อนผ่านตัวตนของศิลปินเอง แต่นับว่าศักยภาพด้านนี้มีอยู่พอสมควรแต่ไม่มากในภาพรวมจะมาเฉพาะ เฉลิมชัย ที่มีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่นเท่านั้น

ดังนั้นศักยภาพด้านนี้คงต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐด้วยเช่นกันจะทำให้ การท่องเที่ยวบ้านศิลปินมีศักยภาพมากขึ้นเนื่องจากรัฐก็จะกลายเป็นภาคีเครือข่ายหนึ่งแต่บริษัท ท่องเที่ยวนั้นยังไม่สามารถเข้ามาเป็นภาคีในการสร้างช่องทางส่งเสริมการตลาดได้เนื่องจากบริษัท นำเที่ยวไม่สามารถหารายได้จากบ้านศิลปินได้

5. การพัฒนาบุคลากร

ศักยภาพด้านการพัฒนาบุคลากรนั้นส่วนใหญ่ในศักยภาพด้านนี้จะขึ้นอยู่กับ ศิลปินเป็นส่วนใหญ่และการพัฒนานั้นก็มีอยู่สองแห่งที่มีบุคลากรเพื่อรองรับการท่องเที่ยวคือ เฉลิมชัยและถวัลย์ ที่มีการจัดการบุคลากรอย่างดีมาโดยเฉพาะ เฉลิมชัย เป็นตัวอย่างที่ดี แต่ถึง อย่างไม่ก็ตามในกาพัฒนาบุคลากรนั้นก็ขึ้นอยู่กับแนวทางและความต้องการของศิลปินเป็นหลัก มิได้ทำเพื่อเน้นการท่องเที่ยวในระบบใหญ่แต่อย่างไร ซึ่งจะเป็นข้อด้อยของบ้านศิลปินใน กรณีสืบศึกษา

6. พันธมิตรทางธุรกิจ

ศักยภาพด้านนี้ในบ้านศิลปินแต่ละหลังนั้นแทบจะไม่มี ถึงจะมีก็ผูกติดกับ ความสัมพันธ์ส่วนตัวของศิลปินเองและถ้าพูดถึงพันธมิตรด้านการท่องเที่ยวแล้วก็จะไม่มีเลย เนื่องจากระบบการท่องเที่ยวในปัจจุบันนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เนื่องจากไม่มีการสร้างผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยวร่วมกัน แต่ถึงอย่างไรศิลปินคงไม่ต้องการที่ สร้างผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจกับระบบการท่องเที่ยวที่เน้นธุรกิจอย่างเต็มรูปแบบ แน่นนอน

7. โปรแกรมการท่องเที่ยวสำเร็จรูป

เป็นผลสืบเนื่องจากศักยภาพด้านพันธมิตรธุรกิจทำให้ไม่สามารถสร้างโปรแกรม สำเร็จรูปทางการท่องเที่ยวได้แต่จากการสัมภาษณ์ศิลปินและผู้เกี่ยวข้องส่วนใหญ่เห็นด้วยที่จะจัด เทศการเชิงรายเมืองศิลปินและการจัดการฝึกอบรมศิลปะในรูปแบบการท่องเที่ยวระยะยาวดังนั้น ถ้าจะกล่าวได้ว่าทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวสำเร็จรูปสองแบบ ที่กล่าวมานี้มากที่สุดแต่ต้องสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆมากมายซึ่งเป็นข้อจำกัดใน เรื่องนี้ที่ยังไม่มีเจ้าภาพในความร่วมมือ

8. จิตวิทยาการบริการและการให้บริการ

ศักยภาพด้านนี้ไม่มีในเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินขณะนี้ เป็นผลมาจากการพัฒนาบุคลากรที่ยังไม่อยู่ในระบบอุตสาหกรรมบริการอย่างสมบูรณ์แบบ แต่ถ้าจะเป็นการบริการด้วยความเป็นส่วนตัวแล้วจากประสบการณ์ของนักวิจัยที่พบเห็นและได้รับการบริการด้านการต้อนรับและจัดเลี้ยงว่าเป็นเรื่องที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง

การตอบคำถามข้อที่ 2

1. ความพร้อมของภาคีเครือข่ายศิลปินมีความพร้อมในการต้อนรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยที่นักท่องเที่ยวที่จะเที่ยวบ้านศิลปินแต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของนักท่องเที่ยวที่เข้าชมและปัจจัยสำคัญคือ การที่ศิลปินเปิดให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์บ้านศิลปินไม่เท่ากันทั้งในเชิงปริมาณของนักท่องเที่ยวและคุณภาพของนักท่องเที่ยว

2. การประเมินศักยภาพของภาคีเครือข่ายศิลปินนั้นมีความพร้อมในการต้อนรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหรือไม่

จากการวิเคราะห์ด้วยปัจจัยด้วยเกณฑ์ส่วนผสมทางการตลาดพบว่าการท่องเที่ยวบ้านศิลปินยังไม่อยู่ในเกณฑ์ที่จะมีศักยภาพในการรองรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในเชิงปริมาณของนักท่องเที่ยวแต่ถ้าเป็นการท่องเที่ยวแบบเน้นคุณภาพนั้นเฉพาะเจาะจง นั้นมีศักยภาพเพียงพอในภาพรวม

4.3.3 คำถามข้อที่ 3 เส้นทางใดที่เหมาะสมกับระยะเวลาของโปรแกรมการท่องเที่ยว เส้นทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

การจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายนักวิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อการสัมภาษณ์และเพื่อสำรวจเส้นทางนั้นพบว่าเส้นทางที่มีการท่องเที่ยวอยู่แล้วนั้นไม่ได้เป็นระบบที่จัดเป็นกลุ่มแต่จะเป็นการท่องเที่ยวไปบ้านศิลปินตามที่ตนเองสนใจแต่การท่องเที่ยวในแต่ละที่นั้นยังใช้เวลาไม่เท่ากันเนื่องจากความสนใจของแต่ละคนแตกต่างกันดังนั้นการจัดเส้นทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายนั้นเป็นไปได้ยากมาก

แต่การจัดเส้นทางไม่ว่าจะทำไม่ได้เลยถ้ามีการกำหนดข้อตกลงในการท่องเที่ยวว่าแต่ละแห่งจะใช้เวลาประมาณในการชมกี่ชั่วโมง ดังนั้นจากการทดลองท่องเที่ยวโดยนักวิจัยและผู้สนใจพบว่าเส้นทางและระยะเวลาที่เหมาะสมในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินแต่ละแห่งนั้น ควรอยู่ในช่วง 2-3 ชั่วโมงต่อแห่ง ดังนั้นนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายแต่ละครั้งนั้นจะชมบ้านศิลปินได้เพียงสองหลัง เท่านั้นในแต่ละวัน(เป็นอย่างน้อย)

ดังนั้นนักวิจัยจึงขอเสนอเส้นทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินและรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้จากการสำรวจและการสัมภาษณ์ศิลปินว่ามีศักยภาพในการรองรับอย่างไรนั้นแบ่งได้เป็น 4 ประเภทดังนี้ (เส้นทางต่างๆโปรดดูที่ภาคผนวก)

1. การท่องเที่ยวเฉพาะเจาะจงศิลปินหรือกลุ่มศิลปิน

ระยะเวลา 1-2 วัน

- แบบศึกษาศิลปินเพียง 1-2 ราย
- ศึกษาศิลปินกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเช่นกลุ่ม ประติมากรรม
กลุ่มแนวประเพณี ร่วมสมัย เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวเฉพาะบริเวณ

ระยะเวลา 1-3 วัน

- กลุ่มบ้านใต้ในเมืองคุณพานทอง อ.เฉลิมชัย คุณสมพงษ์ คุณเรวัต อ.ฉลอง
- กลุ่มนางแล/เวียงชัยอ.ถวัลย์ คุณสมลักษณ์ คุณพรมมา
- กลุ่มบ้านเหนือ/แม่คำคุณทรงเดช คุณเสงี่ยม คุณอภิรักษ์

3. การท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติการทางศิลปะ

ระยะเวลา 3 วัน - 4 สัปดาห์

- ศิลปิน / องค์กรศิลปิน
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานวัฒนธรรม
สำนักศิลปะร่วมสมัยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น)
- สถาบันการศึกษา

4. การจัดเทศกาล เชียงรายเมืองศิลปิน

ระยะเวลา 7-10 วัน

เป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆในเชียงรายและควรปรากฏอยู่ในแผนการท่องเที่ยวของประเทศไทยควรจัดในเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม เนื่องจากมีวันหยุดยาวหลายช่วงให้เลือกโดยมีรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 3 รูปแบบประกอบกับการจัดนิทรรศการศิลปกรรม การประกวดศิลปกรรม

การพบปะเสวนากับศิลปิน และงานวิชาการ เป็นต้น สิ่งที่ต้องจัดทำเพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านศิลปินที่เหมาะสม

การตอบคำถามข้อที่ 3

เส้นทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายมีความหลากหลายดังนั้นการหาเส้นทางและโปรแกรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมยังไม่มี ที่เป็นผลจากการวิจัยนี้

แต่ถึงอย่างไรการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายก็ยังคงเป็นไปอย่างอิสระตามความต้องการของนักท่องเที่ยวที่จะติดต่อกับศิลปินเอง

ในการวิจัยครั้งนี้พบว่าการจัดงานเทศกาลเชียงรายเมืองศิลปินจะช่วยให้เกิดเส้นทางที่เหมาะสมได้

4.3.4 คำถามข้อที่ 4 นักท่องเที่ยว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เข้าใจและมีความสนใจท่องเที่ยวเชิงบ้านศิลปินหรือไม่อย่างไร

การดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อมูลในเรื่องนี้แบ่งออกเป็นสองส่วนคือส่วนที่เป็นแบบสอบถามและส่วนที่เป็นการประชุมระดมความคิดเห็น

ข้อมูลจากแบบสอบถาม

จากแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด และนำไปสอบถามโดยตรงกับนักท่องเที่ยว จึงได้กลับมาครบถ้วน 400 ชุด โดยมีข้อสรุปเป็นร้อยละดังนี้

ข้อมูลทั่วไป

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นชายร้อยละ 42.50 เป็นหญิงร้อยละ 57 ส่วนใหญ่อายุอยู่ระหว่าง 30- 50 ปี เป็นร้อยละ 43 โดยมาเที่ยวเชียงรายเป็นเวลา 1 วัน มากที่สุดร้อยละ 45 โดยเดินทางมาเองมากที่สุด ร้อยละ 91.50 และไปเที่ยวที่ไหนมากที่สุด อันดับแรกคือ วัดร่องขุน (91) แม่สาย (61) พระตำหนักดอยตุง (39)

โดยที่นักท่องเที่ยวชอบสถานที่ท่องเที่ยวในรูปแบบธรรมชาติมากที่สุด (64.00) รองลงมาคือ วัดมณฑลธรรม (41.50) และทำบุญไหว้พระ (30.50) ในส่วนของบ้านศิลปินนั้นมีจำนวนคนตอบ 44 คน โดยคิดเป็นร้อยละ 11 ซึ่งเป็นลำดับที่ 6 จาก 8

นักท่องเที่ยวนึกคิดว่าสถานที่ท่องเที่ยวในเชียงรายมีจุดเด่นคือ มีความสวยงาม (80.50) ความสะดวก(35.50) ความปลอดภัย (22.50) ตามลำดับ และนักท่องเที่ยวนึกคิดว่าสถานที่ท่องเที่ยวในเชียงรายต้องปรับปรุงคือ ความปลอดภัย (32) ความสะอาด (25.50)

ศิลปินเชียงราย

นักท่องเที่ยรรู้จักศิลปินเชียงรายเรียงลำดับต่อไปนี้

1. เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ (96.00)
2. ถวัลย์ ดัชนี (34.00)
3. สมพล ยารังษี (5)
4. เสี่ยม ยารังสี
5. เรวัตร์ ดีแก้ว (3)
6. อภิลักษณ์ ปันมูลศิลป์ (2.50)
7. พานทอง แสนจันทร์ (2)
8. สมลักษณ์ ปันติบุญ (1.50)
9. สมพงษ์ สารทรัพย์ (0.5)

การที่นักท่องเที่ยรรู้จักและรู้จักศิลปินมาจากเหตุผลคือ สื่อต่าง ๆ (67.50) มีผลงานสะสมไว้ (29.50) และจากสถานที่ท่องเที่ยว (29) และนักท่องเที่ยวนึกคิดว่าศิลปินเชียงรายเป็นจุดเด่นของจังหวัดเชียงราย (92) และคิดว่าถ้ามาเที่ยวเชียงรายจะมาเที่ยวบ้านศิลปินและชมผลงานของศิลปินเชียงราย (63) โดยนักท่องเที่ยวนึกว่าจะท่องเที่ยวบ้านศิลปินจำนวนร้อยละ 88.50

รูปแบบการท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวนึกว่าการท่องเที่ยวบ้านศิลปินแตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไปร้อยละ 49 และเหมือนกับการท่องเที่ยวทั่วไป 42.50 และมีลักษณะที่ไม่เหมือนกับการท่องเที่ยวอื่น ๆ ดังนี้

- มีผลงานศิลปะที่โดดเด่นให้ชื่นชมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว
- มีความเพลิดเพลินสงบ
- ไม่มีคนมาก

ถ้านักท่องเที่ยวจะเที่ยวบ้านศิลปินคาดหวังอะไรจากการท่องเที่ยว 5 ลำดับ

1. ได้ชมผลงานศิลปะ
2. พักผ่อนหย่อนใจ
3. ได้พบปะพูดคุยกับศิลปิน
4. การอธิบายผลงานจากนิทรรศการ
5. มีเอกสารแนะนำ

นักท่องเที่ยวคิดว่ารูปแบบการท่องเที่ยวบ้านศิลปินควรเป็นแบบใดนั้นได้ตอบ 5 ลำดับสำคัญดังนี้

1. มีนิทรรศการศิลปะ
2. มีการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ
3. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้เกิดรายได้เจ้าของบ้าน
4. ประวัติศิลปิน
5. Home Stay

จุดดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวในการเที่ยวบ้านศิลปินคือ

1. ผลงานศิลปะ
2. บรรยากาศ
3. ตัวศิลปิน
4. แรบบันดาลใจ
5. ความรู้ทางศิลปะ

ถ้ามีการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่สนใจและคิดว่า ชอบรูปแบบในการท่องเที่ยวดังนี้

1. ชมนิทรรศการ
2. พบปะพูดคุย
3. การเยี่ยมชมบ้าน
4. เที่ยวชมสถานที่ใกล้เคียง
5. การฝึกอบรมระยะสั้น

โดยสรุปของข้อมูลจากแบบสอบถามได้ข้อมูลคือ การท่องเที่ยวเชิงรายนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นการท่องเที่ยวเพียงวันเดียวและชอบไปวัดร่องขุน แม่สาย พระตำหนักดอยตุง การเที่ยวบ้านศิลปินเป็นลำดับที่ 6 นักท่องเที่ยวรู้จักศิลปินเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ มาที่สุดและรู้จักศิลปินในโครงการที่

9 ใน 11 คน ศิลปินจะเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวเกิดมาจากสื่อมากที่สุด โดยนักท่องเที่ยวคิดว่าศิลปินเป็นจุดเด่นของจังหวัดเชียงราย แต่ที่น่าสนใจคือ นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินไม่แตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป โดยนักท่องเที่ยวต้องการชมงานศิลปะมากที่สุดในการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

การนำเสนอข้อมูลเพื่อสอบถามข้อมูล

เพื่อให้งานวิจัยชิ้นนี้มีการตรวจทานข้อมูลจากผู้เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นศิลปินเองและหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องจึงได้สรุปแนวทางการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินในเชียงรายมาเสนอ ดังนี้

1. องค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนศิลปินเชียงรายในขณะนี้คือสมาคมศิลปินเชียงราย หรือจะมีหน่วยงานอื่นๆอีกหรือไม่?
2. การกำหนดยุทธศาสตร์ของจังหวัดเชียงรายต้องชัดเจนและมีแผนที่นำไปสู่การปฏิบัติในเรื่อง เชียงรายเมืองศิลปิน
3. การรับรองความเป็นศิลปินเชียงรายอย่างเป็นทางการมีใบประกาศหรือกำหนดในข้อมูลบัตรประจำตัวประชาชนว่ามีอาชีพศิลปิน
4. การกำหนดสิทธิต่างๆที่ศิลปินเชียงรายจะได้รับ(อาจไม่ใช่ตัวเงิน) เพื่อเป็นแรงดึงดูดใจในการเป็นศิลปินเชียงราย
5. การให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินว่าแตกต่างจากการท่องเที่ยวอื่นๆ
6. รวบรวมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปินเชียงรายเพื่อเป็นการให้ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว
 - หนังสือ
 - หอศิลป์เชียงราย

การประชุมเพื่อสอบถามข้อมูล

จากนั้นได้มีการประชุมเพื่อหาข้อสรุปและสอบถามความคิดเห็นโดยจัดขึ้นที่ศูนย์บรรณาสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง วันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ. 2549 มีรายละเอียด ดังนี้

สรุปการระดมความคิดเห็น

เรื่อง รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย

วันที่ 27 เดือน กรกฎาคม 2549

ณ อาคารศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

1. คุณสมพงษ์ สารทรัพย์
2. คุณสมลักษณ์ ปันติบุญ
3. คุณทรงเดช ทิพย์ทอง
4. คุณพรพมา อินยาศรี
5. คุณพานทอง แสนจันทร์
6. คุณเรวัต ด้แก้ว
7. อาจารย์ฉลอง พิณสุวรรณ
8. คุณอภิรักษ์ ปันมูลศิลป์
9. คุณเสงี่ยม ยารังษี
10. อาจารย์ ดร.บุษบา สิทธิการ
11. คุณเบิร์ต (ผู้จัดการพิพิธภัณฑสถานชาวเขาและพีดีเอทัวร์)
12. คุณสร้อยทอง (ผู้แทนจากนายกสมาคมท่องเที่ยวเชียงราย)
13. คุณสายรุ้ง ธาดาจันทร์ (ผู้แทนจากผู้อำนวยการสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย)
14. คุณภัทรอนงค์ ณ เชียงใหม่ (ผู้แทนจากผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเขต 2)
15. นส. วารุณีย์ ชุ่มแก้ว (ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา)
16. นส. เบญจมาศ ไตป็นใจ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย)

เริ่มประชุมเวลา 14.00 น.

อาจารย์พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง หัวหน้าโครงการวิจัยได้กล่าวต้อนรับและนำเสนอแนวคิดและผลการศึกษาเรื่องบ้านศิลปินจังหวัดเชียงรายตลอดจนแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อขอคำปรึกษาจากศิลปินและผู้ที่เกี่ยวข้องที่เข้ามาร่วมประชุม

ที่ประชุมรับทราบและอภิปรายดังนี้

1. คุณเรวัต ติแก้ว

- การปฏิบัติควรมีแผนในการท่องเที่ยวอย่างจริงจังโดยมีการทดลองการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงความต้องการเฉพาะของศิลปินแต่ละท่าน
- ควรมีข้อจำกัดเรื่องการจำแนกนักท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวว่าจะมาดูแล ๗ ดูแลแล้วสอบถามพูดคุยหรือดูแลแล้วฝึกฝน
- ศิลปินเปรียบเสมือนห้องสมุดที่จะต้องเน้นเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาและควรรักษาเสน่ห์ของคนที่มีจริง
- ในเรื่องนี้แต่ก่อนคุณรีเบคก้า สิทธิวงศ์ แห่งโรงแรมโกลด์เด็นไทรเองเกิด เคยจัดงานคล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวบ้านศิลปินโดยจัดแสดงผลงานศิลปะที่โรงแรมจัดงานเลี้ยงสำหรับคนที่สนใจให้ศิลปินมาร่วมโดยโครงการนี้จัดประมาณ 3 – 7 วัน เน้นกิจกรรมการชมผลงานศิลปะร่วมสมัย ศิลปกรรมแนวประเพณีและโบราณสถาน
- ถ้าจัดเป็นเทศกาลควรมีผลงานเหลือเป็นที่ระลึกเช่นประติมากรรมกลางแจ้ง

2. คุณอภิสิทธิ์ บันมูลศิลป์

- ขอแนะนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวแบบของคุณทองแดง เนื่องจากมีการท่องเที่ยวต่อเนื่องในพื้นที่ ซึ่งบ้านศิลปินจะสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวเดิมที่มีอยู่ เพื่อให้คุ้มค่ากับการเดินทางไปเช่น พิพิธภัณฑ์ ทำให้เส้นทางการท่องเที่ยวมีสีสัน

3. ผู้แทน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคเหนือเขต 2 เชียงราย

- ขอถามว่ามีนักท่องเที่ยวเข้ามาจังหวัดเชียงราย 1.1 ล้านคน ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศ จะรู้ได้อย่างไรว่ามีผู้ชอบไปบ้านศิลปินกี่คน และที่ทราบก็พบว่ามีกรเข้าไปชมสถานที่บ้านศิลปินอยู่แล้ว เช่น วัดร่องขุ่น บ้านคุณถวัลย์ ดอยดินแดง ซึ่งสองแห่งหลังและบ้านศิลปินคนอื่น ๆ ก็เป็นสถานที่ส่วนบุคคลต้องมีการจัดการที่ดี
- ควรมีการนำเสนอความรู้เรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินว่าแตกต่างและมีข้อตกลงเบื้องต้นอย่างไร มีข้อมูลให้นักท่องเที่ยวหรือไม่ถ้ามีต้องทำอะไร หรือจะทำแผนที่และบอกว่า ศิลปินคนใดเปิดบ้านช่วงเวลาใดบ้าง เพื่อเป็นข้อมูลตัดสินใจในการเข้าชมบ้านศิลปินของนักท่องเที่ยวแล้วคำนึงถึงข้อจำกัดของศิลปินอย่างไรบ้าง เช่น ทำอะไรได้ทำอะไรไม่ได้ ในบ้านศิลปิน

- การจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินทำให้การท่องเที่ยวจังหวัดเชียงรายน่าดึงดูดใจมากขึ้น เป็นกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
- การทำกิจกรรม Event ต่าง ๆ เข้าแผนการท่องเที่ยวของ ททท. ควรทำแต่เนิ่น ๆ ล่วงหน้า เป็นปีได้จะดีแต่ถ้าเร่งรีบก็ต้องก่อน 3 เดือน
- เคยมีตัวแทนการท่องเที่ยวมาสอบถามข้อมูลเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน ททท. เคยจัดงานเทศกาลแสดงศิลปวัฒนธรรมล้านนาที่จังหวัดเชียงใหม่ 2-3 ปีมาแล้ว

4. สมพงษ์ สารทรัพย์

- ศิลปินหลายคนเปิดบ้านให้ชมตลอดปีไม่ได้ เห็นด้วยกับการจัดทำเป็นเทศกาลในช่วงใดช่วงหนึ่งและมีกิจกรรมศิลปะทั้งเมืองเหมือนดอกไม้บานพร้อมกัน ควรมีเจ้าภาพร่วมกันหลาย ๆ หน่วยงาน
- ควรแบ่งนักท่องเที่ยวเป็น 3 ระดับคือ
 1. นักท่องเที่ยวที่มาชมเพื่อความสนใจส่วนตัว
 2. นักศึกษาที่มา Work shop
 3. นักสะสม
 เพื่อให้การจัดการแต่ละกลุ่มเป็นไปอย่างเหมาะสม

5. สมลักษณ์ บันติบุญ

- มีคำถามว่า ใครจะเป็นเจ้าภาพหลักในการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินนี้ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีเรื่องที่ทำหน้าโครงการวิจัยได้ตอบว่าคงจะต้องเป็นบทสรุปของงานวิจัยชิ้นนี้ที่จะบอกว่าเจ้าภาพที่เหมาะสมเป็นหน่วยงานใดและจะต้องมีเครือข่ายกับหน่วยงานใดบ้าง
- เจ้าภาพนี้จะต้องเป็นผู้ออกกฎเกณฑ์การท่องเที่ยวบ้านศิลปิน
- ศิลปินไม่ได้เล่นตัวหรือมีข้อแม้มาก แต่เนื่องจากแต่ละคนต้องทำหน้าที่ให้ดีที่สุดศิลปินก็เช่นกันซึ่งเขาเหล่านั้นจะต้องมีเวลาในการทำงานศิลปะโดยไม่สามารถมาพบปะผู้คนได้ตลอดเวลา
- และถ้าจัดกิจกรรมมาก ๆ จะเป็นการลดคุณค่าการท่องเที่ยวบ้านศิลปินลงไปหรือไม่

6. ผู้แทนเครือข่ายการท่องเที่ยวภาคเหนือและสมาคมการท่องเที่ยวจังหวัด เชียงราย

- การที่ศิลปินมารวมตัวกันจะเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งของจังหวัด
- ควรฟังความคิดเห็นว่าศิลปินพร้อมหรือไม่อย่างไร
- ต้องมีเจ้าภาพในการจัดการถ้าไม่มีเจ้าภาพโปรแกรมนี้อาจจะไม่ประสบความสำเร็จซึ่งเคยเกิดมาแล้วกับโปรแกรมต่าง ๆ
- เครือข่ายการท่องเที่ยวจะนำไปเสนอในโปรแกรมของเครือข่าย

7. ผู้แทนสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย

- การกำหนดช่วงเวลาแต่ว่ามีปัญหาที่ควรนำไปพิจารณาคือ การจะควบคุมนักท่องเที่ยวจนครบได้อย่างไร (เรื่องนี้มีศิลปินได้ตอบว่าเคยประสบมาแล้วกับนักท่องเที่ยวจนครบซึ่งก็ต้องจัดการแบบนอกระบบเช่นกัน)

- ควรคำนึงถึงประเด็นเข้าชมว่า
 1. จะเข้าชมได้ทั้งปี
 2. กำหนดการเข้าชมเป็นช่วงเวลา

8. ทรงเดช ทิพย์ทอง

- ควรจัดลำดับความพร้อมของศิลปิน

9. พานทอง แสนจันทร์

- มีผู้เคยไปคุยเรื่องบ้านศิลปินเพื่อการท่องเที่ยวนี้ หลายคนด้วยกัน เช่นตัวแทนการท่องเที่ยวและมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย แต่ไม่ทราบว่าจะเป็นแนวทางเดียวกันหรือไม่

- ควรเพิ่มหน่วยงานเครือข่ายเช่นหอการค้าจังหวัดเชียงรายด้วย
- ขณะนี้อำเภอพานกำลังจะมีศิลปินประจำอำเภอแล้ว และคงเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวได้

10. ฉลอง พินิจสุวรรณ

- ควรเน้นให้เกิดคุณค่าในการท่องเที่ยวซึ่งจะทำอย่างไรต้องปรึกษากัน อาจทำให้เห็นข้อจำกัดเฉพาะศิลปินในการเข้าเยี่ยมชมบ้าน

- การจัดงานเทศกาลถ้าเป็นภาพรวมของจังหวัดจะดีมาก
- ควรเน้นเรื่องเด็กและเยาวชน

ข้อสังเกต

1. สมาคมการท่องเที่ยวดูเหมือนว่าจะเข้าใจว่าศิลปินจะมีรายได้มากจากการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน แต่วัตถุประสงค์แท้ที่จริงแล้วศิลปินเชิงรายได้ผลประโยชน์เป็นเม็ดเงินน้อยมาก ดังนั้นเรื่องรายได้ซึ่งไม่ใช่เรื่องใหญ่ของศิลปิน แต่ที่เกิดประโยชน์คือ

1.1 อัตลักษณ์ของจังหวัด

1.2 รายได้โดยอ้อมเช่น การขนส่ง การขายของที่ระลึก และที่พัก

2. ศิลปินไม่ค่อยกังวลใจเรื่องคำจำกัดความศิลปินเชิงรายได้และไม่สนใจในการผลักดันนโยบาย

3. ดูเหมือนว่าสมาคมศิลปินเชิงรายได้สนใจที่จะเข้ามาเป็นเจ้าภาพหลักแต่ต้องมีหน่วยงานอื่นเสริมเข้ามา

การตอบคำถามงานวิจัย ข้อที่ 4 จากการเก็บข้อมูล

1. กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ในการตอบคำถามข้อนี้จะไม่แยกระหว่างชาวไทยและชาวต่างประเทศในข้อมูลทั่วไปโดยกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศในความสนใจที่จะท่องเที่ยวบ้านศิลปินนั้น จากข้อมูลแบบสอบถามพบว่านักท่องเที่ยวสนใจที่จะเข้าชมบ้านศิลปินเนื่องจากแต่ละคนคิดว่าแต่ละแห่งจะเหมือนกับวัดร่องขุนของ เฉลิมชัย ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดและคิดว่าการท่องเที่ยวบ้านศิลปินจะเหมือนการท่องเที่ยวทั่วไป

ในการสอบถามนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ 4 ราย แบบเจาะลึกที่พบในบ้านศิลปิน สมลักษณะ บันติบุญ พบว่านักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเหล่านั้นสนใจเรื่องบ้านศิลปินแต่ก็เป็นกลุ่มที่มีจำนวนน้อยมากโดยนักท่องเที่ยวเหล่านี้ทราบข้อมูลจาก เว็บไซต์ ของบ้านศิลปินที่มีอยู่ดังนั้นการพัฒนา เว็บไซต์ สำหรับการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะน่าจะเป็นสิ่งที่มีประสิทธิภาพในการนำเสนอข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับชาวต่างชาติเป็นอย่างดี

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์กันและมีลักษณะที่การทำงานที่ใกล้เคียงกันในการวิเคราะห์จึงขอนำมารวมกันเพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงความคิดเห็นได้ดีกว่า ในความสัมพันธ์ระหว่าง

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับศิลปินนั้นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเทศบาลกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดจะมีความใกล้ชิดกับศิลปินมากกว่าตัวจังหวัดที่เป็นส่วนราชการการดำเนินการขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในเรื่องศิลปวัฒนธรรมนั้นได้รับการสนับสนุนการทำงานจากเหล่าศิลปินอยู่เสมอและเหล่าศิลปินนี้ก็ได้รับการตอบรับในการที่เทศบาลจะสร้างหอศิลป์ร่วมสมัย จังหวัดเชียงรายแต่กรณีหอศิลป์ก็ไม่สามารถที่จะหาทางตกลงกันได้ในขณะที่ แต่การสนับสนุนเรื่องบ้านศิลปินนั้นทางความคิดเห็นของทั้งสององค์กรยังไม่มีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินแต่มีการประกาศเป็นแนวทางว่าเชียงรายเมืองศิลปินเท่านั้นไม่ได้ก้าวไปสู่การท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

ในส่วนขององค์กรที่เป็นราชการและรัฐวิสาหกิจที่ดูแลศิลปินและการท่องเที่ยวได้แก่ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคเหนือเขต 2 ไม่ได้มีนโยบายที่เด่นชัดในเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินและการทำงานยังเป็นการทำงานตามนโยบายที่มีมาจากส่วนกลางเป็นส่วนใหญ่ ที่ทำงานแบบธุรการ ติดตามงาน และประสานงานไม่ได้มีแนวในการเป็นเจ้าภาพแต่อย่างใด ซึ่งจะเห็นได้จาก การระดมความคิดเห็นในงานวิจัยครั้งนี้

ในส่วนบริษัทท่องเที่ยวก็สนใจในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินแต่เนื่องจากการท่องเที่ยวที่ศิลปินจัดขึ้นนั้นยังไม่ได้ให้ประโยชน์แก่บริษัทนำเที่ยวตามธรรมเนียมการท่องเที่ยวของไทยจากการเก็บข้อมูลบริษัทนำเที่ยวแห่งหนึ่งซึ่งต้องสงวนนามไว้ ได้บอกว่า **“บ้านศิลปินแต่ละหลังจะจ่ายค่าหัวนักท่องเที่ยวดูแต่ละคนให้กับเขาหรือไม่ ถ้านักท่องเที่ยวยุคใหม่”** ซึ่งบ้านศิลปินแต่ละหลังไม่ได้เก็บค่าเข้าชมและไม่ได้ประกอบธุรกิจในรูปแบบการท่องเที่ยวของไทยที่มีค่าน้ำ จึงทำให้เห็นว่าธุรกิจนำเที่ยวก็ไม่เข้าใจในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินอย่างแท้จริง

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่าองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนไม่พร้อมในการที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวบ้านศิลปินซึ่งอาจเป็นเรื่องที่ดีสำหรับการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายที่จะมีอิสระในการเจอบ้านและการจัดการต้อนรับที่เป็นไปตามอัตลักษณ์ของแต่ละคนโดยไม่มี การขึ้นจากทางราชการและธุรกิจ

ดังนั้นการท่องเที่ยวบ้านศิลปินที่เป็นรูปแบบการฝึกอบรมอาจเป็นไปได้ถ้านักท่องเที่ยวแต่ละคนติดต่อเองและมีโอกาสการจัดเทศกาลเชียงรายเมืองศิลปินเป็นไปได้ยากเนื่องจากขาดเจ้าภาพในส่วนราชการและหน่วยงานรัฐวิสาหกิจทางการท่องเที่ยวสนับสนุน

4.3.5 คำถามข้อที่ 5 รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายควรมีรูปแบบใด

จากผลการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและข้อสรุปจากการประชุมระดมความคิดเห็นสามารถหาแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายที่มีรูปแบบที่เหมาะสมได้ 3 รูปแบบ ดังนี้

1.รูปแบบอิสระ เป็นรูปแบบเดิมที่ศิลปินแต่ละคนดำเนินการจัดการเองสร้างข้อกำหนดเองเพื่อที่จะให้เกิดข้อดีเรื่องความเป็นอิสระในด้านการจัดการและการควบคุมนักท่องเที่ยวให้เป็นไปตามที่ตนเองต้องการ แต่รูปแบบนี้มีข้อด้อยคือ ขาดพลังในการปรึกษาหารือปัญหาอุปสรรคและการรวมกลุ่มในการผลักดันนโยบาย

2.รูปแบบกลุ่ม จากข้อมูลการวิจัยพบว่ารูปแบบนี้เหมาะสมกับการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายมากที่สุดเนื่องจากลักษณะเฉพาะของจังหวัดเชียงรายที่มีการรวมตัวกันของศิลปินในจังหวัดอย่างเข้มแข็งจนสามารถตั้งสมาคมศิลปินเชียงรายสำเร็จ ดังนั้นการขับเคลื่อนรูปแบบการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย ที่กำหนดโดยสมาคมศิลปินเชียงรายจึงเป็นความเหมาะสมโดยกลุ่มควรมีแนวทางดังนี้

- การผลักดันการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะนี้ให้เป็นที่รับรู้โดยเฉพาะเรื่องข้อควรปฏิบัติต่างสำหรับนักท่องเที่ยว

- การผลิตสื่อเพื่อการท่องเที่ยวบ้านศิลปินที่มีข้อมูลต่างๆเช่น ศิลปินและศิลปะ เส้นทางหมายเลขโทรศัพท์และวันเวลาที่เหมาะสมในการท่องเที่ยว

- การสร้างกระบวนการเรียนรู้จากการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องประสบการณ์ทางศิลปกรรม

- ควรสร้างกระบวนการการเรียนรู้ระหว่างศิลปินที่เข้าร่วมโครงการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่ทางออกในปัญหาและ อุปสรรค ข้อดี ข้อเสียต่างๆ

3.รูปแบบเครือข่าย รูปแบบนี้ถึงแม้ว่าจะเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดแต่ก็ยังไม่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายในขณะนี้ เนื่องจากการระดมความคิดเห็นแล้วพบว่าผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนยังไม่มีความพร้อมในเรื่องการท่องเที่ยวแบบนี้ ที่จะต้องจัดในสัดส่วนที่ใหญ่และเป็นนโยบายระดับจังหวัดหรือระดับชาติ แต่ในอนาคตมีโอกาสเป็นไปได้ซึ่งการท่องเที่ยวรูปแบบนี้จะมีลักษณะดังนี้

- การจัดเทศกาลเชียงรายเมืองศิลปิน

- การจัดการท่องเที่ยวแบบฝึกอบรมระยะยาวที่เป็นความร่วมมือระหว่างศิลปินและองค์การศึกษา ซึ่งในปัจจุบันก็มีอยู่อย่างประปรายไม่เป็นระบบ

- ความร่วมมือการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

สรุปรูปแบบการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย

การท่องเที่ยวบ้านศิลปินที่เกิดขึ้นในเชียงราย นั้นถือว่าการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นจากทุนทางสังคมโดยแท้จริง ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่เป็นการพัฒนาขึ้นจาก มนุษย์ องค์ความรู้ วัฒนธรรม ก่อให้เกิดการพัฒนา มนุษย์ที่มีความรู้ มีคุณภาพ สร้างสรรค์นวัตกรรมทางสังคมได้ ซึ่งทุนทางสังคมนี้เป็นเหตุให้เกิดผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่มีรสนิยม มีความหมายเชิงวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชั้นสูง ประกอบอยู่ ซึ่งแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่กำลังผลิตตามนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ดังนั้น บ้านศิลปิน ศิลปินและผลงานศิลปะ จึงเป็นผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมหนึ่งในทุนทางสังคมไทย

การท่องเที่ยวแบบนี้แตกต่างจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวดังจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวแบบนี้จะเกิดขึ้นจากผู้ที่ถูกเที่ยวเป็นผู้กำหนดกติกาในการท่องเที่ยวเองและจัดการท่องเที่ยวเอง เพื่อที่จะมีอำนาจในการเลือกนักท่องเที่ยวได้และเศรษฐกิจของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวเองก็ไม่ได้พึ่งพาการท่องเที่ยวเพียงมิติเดียว

การตอบคำถามข้อที่5

ดังนั้น รูปแบบที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายในปัจจุบันมีสองรูปแบบ คือรูปแบบการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวแบบอิสระและการท่องเที่ยวแบบกลุ่ม

4.4 ข้อสรุปจากการเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ พบว่าความพร้อมของการสนับสนุนจากเครือข่ายต่าง ๆ นั้นมีอยู่สองหน่วยงานที่สนับสนุนคือ สมาคมศิลปินเชียงราย และ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย มีผู้จัดการท่องเที่ยวหนึ่งรายเท่านั้นที่เคยติดต่อศิลปินบางท่านที่จะนำนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมบ้านศิลปิน แต่ยังไม่ได้อำนาจดำเนินการ

ประเด็นความเป็นส่วนตัวของศิลปินเป็นประเด็นที่ได้รับคำตอบเป็นทางเดียวกันว่าศิลปินทุกคนต้องการความเป็นส่วนตัวสูง ดังนั้น การยอมรับความเข้าถึงการเป็นส่วนตัวของศิลปินย่อมมีความแตกต่างในหลายระดับและแตกต่างจากการท่องเที่ยวอื่น ๆ และที่สำคัญนักท่องเที่ยวที่จะเที่ยวบ้านศิลปินจะต้องศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและเพราะรูปแบบของผลงานศิลปินมาก่อนแล้วถึงจะมาท่องเที่ยวบ้านศิลปินได้ เพราะฉะนั้นถ้าจำกัดความการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายเป็นลักษณะ “การเปิดแบบระบบปิด” ซึ่งจะได้นำเสนอรูปแบบในการต่อไป ซึ่งจะได้แบ่งลักษณะในแต่ละที่อย่างละเอียดในมิติต่าง ๆ ต่อไป

โดยสรุปจากข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในช่วง เดือน สิงหาคม 2548 มกราคม 2549 นั้นพบว่าลักษณะของบ้านศิลปินที่สมบูรณ์นั้นอาจเป็นอุปสรรคในการจัดการท่องเที่ยวแตกต่างจากบ้านศิลปินที่แยกความเป็นส่วนตัวออกจากการท่องเที่ยวแล้ว และผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวนั้นจะเป็นความรู้สึกที่เป็นนามธรรมมากกว่าสิ่งที่จับต้องได้และผลิตภัณฑ์เหล่านั้นจะขึ้นอยู่กับอัตลักษณ์ของศิลปินแต่ละคน ในส่วนศักยภาพภาคการท่องเที่ยวสำหรับงานวิจัยชิ้นนี้ศักยภาพขึ้นอยู่กับศิลปินเท่านั้นในส่วนอื่น ๆ คงต้องได้รับการพัฒนาในส่วนของเส้นทางการท่องเที่ยว นั้น แบ่งออกเป็นการท่องเที่ยวตามพื้นที่ การท่องเที่ยวแบบฝึกอบรมและการท่องเที่ยวแบบเทศกาลและการท่องเที่ยวบ้านศิลปินคงไม่สามารถรวมกับการท่องเที่ยวเรื่องอื่น ๆ ในงานวิจัยครั้งนี้ ในส่วนความสนใจในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินกับนักท่องเที่ยวและหน่วยงานต่าง ๆ นั้น ยังไม่มีความเข้าใจในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินจากภาพรวมในการสำรวจแต่จะมีบ้างสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติแต่จำนวนไม่มาก และแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เชียงรายควรมีรูปแบบดังนี้

รูปแบบที่1 รูปแบบอิสระ เป็นรูปแบบเดิมที่ศิลปินแต่ละคนดำเนินการจัดการเอง
รูปแบบที่2รูปแบบกลุ่ม จากข้อมูลการวิจัยพบว่ารูปแบบนี้เหมาะสมกับการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายมากที่สุดเนื่องจากลักษณะเฉพาะของจังหวัดเชียงรายที่มีการรวมตัวกันของศิลปินในจังหวัดอย่างเข้มแข็งจนสามารถตั้งสมาคมศิลปินเชียงราย สำเร็จ

รูปแบบที่3 รูปแบบเครือข่าย รูปแบบนี้ถึงแม้ว่าจะเป็นรูปแบบที่ดีที่สุดแต่ก็ยังไม่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายในขณะนี้ เนื่องจากการระดมความคิดเห็นแล้วพบว่าผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนยังไม่มีความพร้อมในเรื่องการท่องเที่ยวแบบ

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

บทบาทของกลุ่มศิลปินเชียงรายในสังคม

1. บทบาทการแสดงผลงานศิลปะ ศิลปินในตัวจังหวัดเชียงรายรวมตัวกันแสดงผลงานศิลปะกรรมอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา แต่ก่อนหน้านั้นแต่ละคนได้แสดงผลงานทั้งเดี่ยวและกลุ่มมาอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่ได้แสดงในนามของกลุ่มศิลปินจังหวัดเชียงราย การรวมกลุ่มนี้ ได้รวมตัวกันจัดแสดงผลงานศิลปะมาอย่างต่อเนื่อง สามารถผลักดันให้กลุ่มศิลปินจังหวัดเชียงรายมีชื่อเสียง ได้รับการจับตามองจากสังคมศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย และต่างประเทศเป็นอย่างดี

2. บทบาทด้านเครือข่ายศิลปิน สืบเนื่องศิลปินในเชียงรายได้รวมตัวกันจัดแสดงผลงานศิลปะอย่างต่อเนื่อง ได้มีการรวมตัวกันจัดร่วมกับสนับสนุนกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม และงานกิจกรรมต่างๆ ของทางจังหวัดมาโดยตลอด กลุ่มศิลปินเชียงรายได้นำเสนอการรณรงค์การก่อสร้างหอศิลป์ร่วมสมัยจังหวัดเชียงราย ซึ่งเรื่องนี้กำลังดำเนินการในการผลักดันงบประมาณการก่อสร้างอยู่ และเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ทางกลุ่มศิลปินเชียงรายได้ร่วมกันจัดตั้งสมาคมศิลปินเชียงราย ในรูปแบบนิติบุคคล เพื่อกำหนดดำเนินการด้านศิลปวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นถึงพลังเครือข่ายของศิลปินที่เด่นชัดในการผลักดันสังคมให้ก้าวหน้า

3. บทบาทด้านศิลปะร่วมสมัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ศิลปินเชียงราย ที่เป็นผู้อาวุโส เช่น ถวัลย์ ดัชนี และเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ซึ่งทั้งสองคนนี้เป็นศิลปินกลุ่มที่เป็นแรงผลักดันให้ศิลปินรุ่นใหม่ ๆ ได้มีกำลังใจ และทั้งสองคนยังช่วยผลักดันส่งเสริมศิลปินรุ่นใหม่ และศิลปินของเชียงรายขณะนี้ กำลังมีบทบาทในการแสดงผลงานยังต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ซึ่งกำลังมีชื่อเสียงในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น จากการสังเกตการแสดงผลงานศิลปะในช่วงปี พ.ศ. 2540-2548 ศิลปินเชียงรายมีอัตราการแสดงงานต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ศิลปินบางคนแทบจะไม่ได้แสดงเดี่ยวภายในประเทศเลยในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา

สถานการณ์การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย

การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายมีมานานแล้ว แต่ปรากฏอย่างเด่นชัดตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา ได้มีการไปมาหาสู่ระหว่างผู้ที่สนใจงานศิลปะมาท่องเที่ยวเพื่อพบปะพูดคุยกัน จนถึงอาจถูกใจผลงานศิลปะก็อาจตกลงกันในการซื้อขายผลงาน ตลอดจนเป็นช่วงที่กลุ่มศิลปิน

รุ่นใหม่ ๆ ที่ได้ไปศึกษาเดินทางกลับมายังบ้านเกิด หรือเดินทางตั้งใจมาปักหลักทำงานที่จังหวัด เชียงราย ด้วยการชักชวนจากศิลปินที่เป็นคนเชียงราย หลายคนประสบความสำเร็จ มีบางส่วนที่เป็นส่วนน้อยที่เริ่มมีชื่อเสียงและได้เปลี่ยนแนวคิดของตนเอง เดินทางไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร

ในการที่ศิลปินเชียงรายมีลักษณะเฉพาะในเรื่องการกลับมาสร้างสรรค์ผลงาน นอกจากปัจจัยในตัวศิลปินแต่ละคนที่แตกต่างกันแล้ว ยังมีปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดเชียงราย กล่าวคือ ผลของการประกาศนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้ เป็นสนามการค้า ในรัฐบาลยุคพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ช่วงปี พ.ศ. 2533-2534 ยังผลให้เศรษฐกิจของเมืองชายแดนต่างๆ มีแนวโน้มเติบโตขึ้น การเปลี่ยนภาพลักษณ์ของสามเหลี่ยมทองคำที่เป็นเป็นดินแดนแห่งยาเสพติดมาเป็นสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ทำให้เมืองเชียงรายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีอนาคตและที่เหนือสิ่งอื่นใดโครงการพัฒนาโดยตั้งในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงได้ตั้งพระราชปณิธานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม ป่าเขา ต้นน้ำ ในเขตจังหวัดเชียงราย โดยพระองค์ทรงสร้างพระตำหนักที่ดอยตุง ยังผลให้ประชาชนในจังหวัดเชียงราย ได้พึ่งพระบารมีและมีกำลังใจในการพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง ทั้งหมดนี้ส่งผลให้เชียงรายเป็นเมืองที่ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นทุกปีจนถึงปัจจุบัน

รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินควรเป็นอย่างไร

จากเหตุผลต่างๆ และความสำเร็จของศิลปินชาวเชียงราย ทำให้บ้านศิลปินแต่ละหลังได้กลายเป็นห้องทำงานศิลปะที่สามารถต้อนรับผู้มาเยือนอยู่เสมอ ชื่อเสียงของศิลปินทำให้ผู้คนอยากมาพบปะพูดคุยและอาจถูกใจผลงาน จากนั้นก็จะได้ตกลงเจรจามูลค่าเพื่อนำกลับไปชื่นชม ดังนั้นบ้านศิลปินที่ต้องรับคนเพิ่มขึ้นตามจำนวนที่ศิลปินประสบความสำเร็จ บางครั้งบ้านบางหลังยังเป็นแหล่งเรียนรู้ ฝึกอบรมแก่ประชาชนชาวจังหวัดเชียงราย และจากที่ต่างๆ จนถึงการอบรมให้ความรู้แก่ชาวต่างประเทศอีกด้วย และเมื่อศิลปินบางคนมาถึงจุดหนึ่งที่จะต้องตอบแทนบุญคุณบ้านเกิด บางคนได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยกลายเป็นพุทธบูชาแก่ประชาชน ศิลปินบางคนได้สร้างศิลปะสถาน (ห้องแสดงภาพ) เพื่อการศึกษาค้นคว้าและกลุ่มศิลปินเชียงรายร่วมกิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรมของทางจังหวัดอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด

ดังนั้นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายจึงมีแนวโน้มที่เป็นการท่องเที่ยวในอีกรูปแบบ ที่เป็นกลุ่มเฉพาะที่สนใจ และการท่องเที่ยวที่ให้เกียรติแก่ผู้ถูกเที่ยวอย่างแท้จริง โดยมีผู้รับดำเนินการหลักในจังหวัดเชียงราย ที่คอยประสานงานซึ่งควรจะเป็นหน่วยงานอิสระจากราชการและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับบริษัทท่องเที่ยวเพื่อควบคุมคุณภาพ และบางส่วนงานราชการ (สวช.) ได้ดำเนินงานโครงการเยี่ยมเยือนบ้านศิลปินแห่งชาติมาบ้าง แต่เป็นการจัด

เฉพาะกิจ ไม่ได้ยั่งยืน ดังนั้นโครงการวิจัยรูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เชียงรายจึงได้นำเสนอโครงการเพื่อหา รูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน และเป็นคลังข้อมูลเพื่อจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปินในรูปแบบอื่นๆ

กล่าวโดยสรุปการทบทวนความรู้เรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินได้ดังนี้ การท่องเที่ยวบ้านศิลปิน ทั้งการนำเสนอรูปแบบการจัดการทั้งแบบศิลปินที่เสียชีวิตแล้วและยังมีชีวิตว่า มีการจัดการโดยชุมชนเอง หรือมีสถาบันจัดร่วมกับศิลปินหรือศิลปินดำเนินการเอง โดยมีการจัดที่พักให้และไม่จัดให้ บางที่จัดในรูปแบบเทศกาล บางที่จัดแบบ Work shop มีการดำเนินการต่อเนื่องในบางกรณี ดังนั้น การท่องเที่ยวบ้านศิลปินจึงเป็นวิธีการท่องเที่ยวเพื่อความสุนทรีย์ภาพและรสนิยม ตลอดจนการสร้างแรงบันดาลใจให้กับมนุษย์ได้

โดยศิลปินเชียงรายเขาก็ตื่นตัวในเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเช่นกัน และมีผลสืบเนื่องในการนำเสนอของสื่อต่างๆ ในประเด็นการจัดการท่องเที่ยวเช่น การทำแผนที่และการกำหนดตัวเลขขั้นต่ำ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวบ้านศิลปินแต่ละหลังที่ 500 คน ต่อปี และการนำบ้านครูจุฬาลง ปงกันมุลเข้าสู่โปรแกรมการท่องเที่ยวบ้านศิลปินด้วย

โดยที่สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็กำลังจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 โดยเน้นทุนทางวัฒนธรรมได้นำเสนอเรื่อง เศรษฐศาสตร์วัฒนธรรมที่เน้น Cultural taste ใน Cultural Products

5.1 การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเกิดขึ้นได้จริงอย่างไร

5.1.1 บรรยายภาพจังหวัดเชียงรายสร้างศิลปิน

จากการเก็บข้อมูลเรื่องประวัติศิลปินแต่ละคนพบว่าคนที่ศิลปินที่เป็นคนเชียงรายและที่เป็นคนต่างถิ่นมาอยู่อาศัยและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างมากมายทั้งจำนวนและคุณภาพมีสาเหตุจากหลายปัจจัย แต่ที่สำคัญคือมีแรงบันดาลใจจากศิลปินผู้บุกเบิกงานศิลปะร่วมสมัยเป็นสายธารสืบเนื่องกัน จาก จำรัส พรหมมินทร์ ดำรง วงศ์อุปราช ถวัลย์ ดัชนี ฯลฯ และการที่เชียงรายเป็นเมืองที่เป็นชายขอบของอาณาจักรล้านนาที่มีลักษณะเฉพาะตัวคือเป็นที่ตั้งของอาณาจักรเก่าแก่กว่าเมืองหลวงคือจังหวัดเชียงใหม่และมีเรื่องเล่า นิทาน คติความเชื่อที่เก่าแก่ ดังนั้น ดังนั้นการเกิดแรงด้านศิลปะแนวจารีตแบบส่วนกลาง (ล้านนา) และหาแนวทางของตนที่เหนือกว่าจึงปรากฏอยู่ในผลงานที่ผ่านมาของศิลปินเสมอ ดังนั้นผลงานจึงมีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่น

ในส่วนของศิลปินเชียงรายมาสร้างบ้านเรือนอยู่ในจังหวัดเชียงรายเป็นจำนวนมากนั้นเกิดขึ้นในช่วงประมาณ 20 ปีก่อนหน้านี้เท่านั้นเนื่องจากลักษณะของจังหวัดเชียงรายเป็นเมืองที่สงบเงียบ

เหมาะกับการเป็นที่อยู่อาศัยมีวัตถุประสงค์มากมาย (ธรรมชาติ วัฒนธรรม) ที่เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะ ต่อมาในช่วงเวลานั้น การเดินทางและการติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพการอยู่ในที่ห่างไกลจึงไม่เป็นอุปสรรคใดๆ ในการใช้ชีวิตของศิลปิน (เป็นเหตุผลเชิงโลกาภิวัตน์)

ด้วยสาเหตุของแรงบันดาลใจที่สืบเนื่องกันมาและเหตุผลทางโลกาภิวัตน์ ทำให้เชียงรายมีศิลปินมาอาศัยอยู่มาก

5.1.2 การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายเกิดขึ้นแล้ว

ผลจากการระดมความคิดในการวิจัยระหว่างศิลปินและผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนองค์กรภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทำให้พบว่าความพร้อมของบ้านศิลปินนั้นมีความพร้อมอยู่แล้ว แต่เนื่องจากการผลักดันให้เป็นธุรกิจการท่องเที่ยวที่เป็นรูปแบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบนั้นเป็นไปได้ทั้งแนวคิด และทางปฏิบัติ และศิลปินก็ยังไม่สามารถทำได้ (ได้สรุปไว้ในบทที่ 4 แล้ว) แต่การท่องเที่ยวในรูปแบบนี้จะเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมประสบการณ์ทางสุนทรียภาพและเป็นการเสริมสร้างทุนทางสังคมตลอดจนมีการท่องเที่ยวแบบนี้เกิดขึ้นแล้วแต่เพียงไม่สามารถทำให้เป็นธุรกิจเดี่ยวๆ ได้

เมื่อเกิดความหมัดหวังจากองค์กรภาครัฐและเอกชนในการผลักดันการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน ทางศิลปินที่เข้าร่วมประชุมจึงนำเรื่องนี้ไปปรึกษารื้อกันในกลุ่มสมาคมศิลปินและได้ข้อสรุปว่าทางสมาคมจะเริ่มทำการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเอง ก่อนโดยให้ศิลปินทุกคนส่งข้อมูลมายังนายกสมาคมศิลปินเชียงราย (คุณเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ เป็นนายกสมาคมตั้งแต่ปี 2549) และได้เริ่มประชาสัมพันธ์โครงการนี้มาโดยตลอดจนถึงเดือนธันวาคม 2549 ทางสมาคมได้ผลิตแผ่นพับขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยข้อมูลบ้านศิลปินและข้อมูลการเดินทางไปท่องเที่ยวบ้านศิลปินในจังหวัดเชียงราย หมายเลขโทรศัพท์ จำนวน 22 คน/แห่ง เพิ่มเติมจากงานวิจัยชิ้นนี้ โดยทำการแจกแผ่นพับนี้ โดยไม่คิดมูลค่าแก่ผู้สนใจ เริ่มจากวัดร่องขุนเป็นหลัก

จากสมาคมศิลปินเชียงรายที่เข้ามารับดำเนินงาน และการผลิตแผ่นพับเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายอย่างเป็นทางการ จึงสามารถกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเกิดขึ้นแล้ว

5.2 ลักษณะความพร้อมและความเด่นของบ้านศิลปินเชียงราย

ถวัลย์ ดัชนี

บ้านคุณถวัลย์นั้น เป็นบ้านที่มีลักษณะทรงล้านนา ล้านช้าง ประยุกต์ โดยเรียกกันทั่วไปว่า “บ้านดำ” มีลักษณะเป็นหลังแยกเดี่ยว ในแต่ละหลังจะมีลักษณะเด่นและการใช้งานเฉพาะตัว

สามารถเป็นที่พำนักได้สำหรับแขก ซึ่งในบริเวณนี้มีหลังหนึ่งเป็นที่ทำงานของศิลปินเอง ขณะที่ (พ.ศ. 2549) กำลังทำวิหารใหญ่สำหรับเก็บและจัดแสดงผลงานของศิลปินเอง ขณะนี้มีนักท่องเที่ยวเข้าชมพอสมควร แต่ต้องขออนุญาตเป็นครั้ง ๆ ไป โดยมีการจำกัดบริเวณการเข้าชมในแต่ละกรณี มีการสะสมศิลปวัตถุที่มีคุณค่ามากมาย ขณะนี้ทราบว่า บุตรชายกำลังศึกษาทางด้านพิพิธภัณฑ์ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งคาดว่าจะกลับมาช่วยทำให้สถานที่แห่งนี้ เป็นแหล่งความรู้ที่ดีแห่งหนึ่งในเชียงราย

เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

วัดร่องขุ่น หรือเรียกว่า “วัดขาว” เปรียบเสมือนบ้านทางจิตวิญญาณของศิลปินเนื่องจากศิลปินได้ทุ่มเทกำลังใจและแรงงานในการสร้างสรรค์ วัดแห่งนี้เปรียบเสมือนตัวแทนผลรวมของผลงานของตนเองที่ได้ทำมาตลอดชีวิตเป็นศาสนสถาน เป็นที่แสดงผลงานศิลปกรรม โดยความร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากมาย ในอนาคต โดยสมาคมศิลปินคาดหวังว่าวัดร่องขุ่นจะเป็นจุดเริ่มต้นความเป็นศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

สมลักษณ์ ปันติบุญ

“**เชรามิกถอยดินแดง**” เป็นชื่อของบ้านศิลปินเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านที่มีลักษณะโดดเด่นในความกลมกลืนกับธรรมชาติเนื่องจากใช้ดินเป็นส่วนผสมในการฉาบผนัง มีพื้นที่แยกเป็นสามส่วน ส่วนแรกคือ โรงงานเครื่องปั้นดินเผาและพื้นที่ทำงานของศิลปิน ส่วนที่ 2 คือห้องแสดงผลงานเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นงานศิลปะ และที่อยู่อาศัย ส่วนที่ 3 เป็นส่วนของร้านขายเครื่องปั้นดินเผาที่ทำเป็นงานศิลปะหัตถกรรมโดยผลงานทุกชิ้นมีลักษณะเฉพาะตัว

ฉลอง พินิจสุวรรณ

บ้านของฉลอง พินิจสุวรรณ ได้สร้างเป็น **หอศิลป์ไถยวน** เป็นพื้นที่แสดงผลงานศิลปะในรูปแบบห้องแสดงภาพและเปิดแสดงผลงานศิลปกรรมของศิลปินเชียงรายและจากที่ต่าง ๆ นับว่าเป็นพื้นที่ของบ้านศิลปินที่พร้อมจะรับนักท่องเที่ยวที่เข้าใจงานศิลปะ

เรวัตร์ ดีแก้ว

บ้านของเรวัตร์ ดีแก้ว ติดกับบ้านของฉลอง พินิจสุวรรณ แต่บ้านของเรวัตร์นี้ยังไม่มีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินแบบตลอดเวลาหรือกำหนดเวลา แต่จะเหมาะสมกับการทำ Work Shop ทางศิลปะด้านเครื่องเงิน แกะสลัก เครื่องหนังและเคยมีชาวต่างประเทศมา

ฝึกฝนกับเรวัตร์ และเรวัตร์มีแนวโน้มที่จะปรับปรุงบ้านด้านหน้าให้เป็นสถานที่แสดงผลงานศิลปะ แต่ยังไม่ใช้ในระยะเวลาอันใกล้

สมพงษ์ สารทรัพย์

สำหรับบ้านของ สมพงษ์ สารทรัพย์ เป็นบ้านที่อยู่อาศัยและมีบริเวณกว้าง โดยรอบบ้านเหมาะสมกับคนทำ Work Shop ได้ และสามารถจัดแสดงผลงานศิลปะได้ในอนาคต และสมพงษ์ ยังมีห้องแสดงภาพที่ในเมืองอีก พื้นที่หนึ่งไว้จัดแสดงผลงานศิลปะแบบหมุนเวียนกันทุกเดือน และเป็นพื้นที่ทางศิลปะแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงรายที่ศิลปินรุ่นใหม่ ๆ มาพบปะกันเป็นประจำ

พรμμα อินยาสี

บ้านของพรμμα เป็นมีบริเวณที่เป็นห้องแสดงภาพและห้องทำงานไปพร้อม ๆ กัน และเปิดให้เข้าชมโดยขอเข้าชมล่วงหน้า มีนักเรียนศิลปะและนักเรียนทั่ว ๆ ไป รับนักท่องเที่ยวได้พร้อม ๆ กัน 50 คน กำลังเหมาะในแต่ละครั้ง บ้านของพรμμαยังมีข้อดีอีก คือศิลปินที่จะมาพบพูดคุยกัน ได้คือมีที่พักแยกออกไปต่างหากและมีศิลปินและคนที่รู้จักมาพักกันอยู่เสมอ

พานทอง แสนจันทร์

บ้านพานทอง มีความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งโดยการติดต่อล่วงหน้าจะได้รับความสะดวก บ้านของพานทองมีส่วนต่อขยายออกไปเป็นห้องแสดงภาพ พร้อมห้องทำงาน และมีพื้นที่สำหรับพักอาศัยสำหรับแขกด้วย ในบริเวณใกล้เคียงของบ้านพานทอง ในอำเภอพานที่กำลังมีการสร้างหอศิลป์ของอำเภอพานขึ้นนับว่าเป็นจุดท่องเที่ยวทางศิลปะอีกแห่งหนึ่งในอนาคต

ทรงเดช ทิพย์ทอง

บ้านของทรงเดชเป็นบ้านที่อยู่อาศัยและสร้างขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่ในการแสดงผลงานศิลปะไปในตัว บริเวณพื้นที่ทำงานมีการจัดแสดงผลงานศิลปะของศิลปินต่างๆ ที่ทรงเดชได้รับมาจากทุก ๆ แห่ง นับว่าเป็นบ้านที่มีการสะสมผลงานศิลปินขนาดเล็กที่ดี เนื่องจากเจ้าของบ้านได้ให้ความสนใจไว้กับผลงานทุก ๆ ชิ้น บ้านของทรงเดช มีพื้นที่ท่องเที่ยวต่อเนื่องเป็นอย่างดีกับวัดที่ทรงเดชไปวาดภาพฝาผนังไว้ มีเจดีย์ที่ทรงเดชออกแบบให้วัดและก่อสร้างเสร็จสิ้นแล้วมีความงดงาม ร่ายล้อมด้วยบรรยากาศเชิงเขา ในบริเวณนี้มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีคนนิยมคือ พระขี้ม้า และโครงการทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ที่มีฝีมือและการออกแบบที่ได้รับการยอมรับจากคนต่างประเทศ

เสงี่ยม ยารังสี

บ้านของเสงี่ยมอยู่บนดอยแม่สลอง เป็นบ้านเล็ก ๆ ที่มีการจัดแสดงผลงานศิลปะที่ทำงาน และที่ปักไปด้วยในตัว บ้านสี่เหลี่ยมสไต มีจำหน่าย Postcard ไปด้วย บ้านของเสงี่ยมจะต้องมีการบอกล่วงหน้าเนื่องจากบางครั้ง ศิลปินไม่อยู่จะไม่มีใครเปิดบ้านให้ชม

อภิรักษ์ ปันมูลศิลป์

บ้านอยู่บนดอยแม่สลองใกล้ ๆ กับเสงี่ยมมีการจัดแสดงภาพและห้องทำงานไปด้วย แต่แท้ที่จริงภายในบ้านของอภิรักษ์และเสงี่ยมนั้นจะอยู่บนดอยแม่สลองเป๊ะหลัก อภิรักษ์ได้บอกว่ายินดีที่นักท่องเที่ยวที่เข้าใจงานศิลปะจะเดินทางไปดูเขาทำงานในพื้นที่เสมอ แต่ต้องไม่เป็นการรบกวน ผลงานของศิลปินทั้งสองจะมาจากพื้นที่สวย ๆ ในดอยแม่สลองหลายแห่ง

5.3 ผลิตภัณฑ์บ้านศิลปิน

การท่องเที่ยวบ้านศิลปินมีผลิตภัณฑ์ที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวสามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่มคือ

ผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้

1. ผลงานของศิลปะของแต่ละคนซึ่งถ้าจะซื้อหาเป็นเจ้าของคงมีราคาสูงตามแต่ศิลปินแต่ละคนได้ตั้งราคาไว้
2. ผลงานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ เช่นภาพพิมพ์ผลงานศิลปะ (ภาพจำลอง) ที่ขายดีมากๆ ของคุณเฉลิมชัย และศิลปะหัตถกรรมของดอยดินแดง
3. สิ่งพิมพ์ เช่น สูจิบัตรและโปสการ์ด
4. การฝึกอบรม

ผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้

1. รสนิยมทางศิลปะ จะเกิดขึ้นเมื่อมีการชมผลงานอย่างเข้าถึง นักท่องเที่ยวจะต้องศึกษาทางด้านศิลปะมาอย่างดี
2. ความรู้ความเข้าใจในผลงานศิลปะและชีวิตของศิลปิน
3. แรบบันดาลใจ สำหรับผู้ที่ศึกษาและต้องการเพิ่มเติมพลังทางด้านศิลปะจากศิลปิน

5.4 ความพร้อมของเครือข่ายศิลปิน

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาในบทที่สองและการสอบถามสัมภาษณ์ พบว่าศิลปินมีความตื่นตัวกับเรื่องการท่องเที่ยวและมีการพบปะพูดคุยกันก่อน เรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน และพร้อมที่จะทำแผนที่การท่องเที่ยวด้วยในกลุ่มของตนเอง และบางคนที่ไม่พร้อมก็จะคอยเป็นค้อยไป โดยกำหนดไว้ว่าถ้านักท่องเที่ยวไปบ้านศิลปินปีละ 500 คน ก็จะดึงดูดเรื่องที่ทำดีมาก

5.5 นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับบ้านศิลปิน

จากแบบสำรวจความคิดเห็นพบว่านักท่องเที่ยวคิดว่าศิลปินเป็นจุดเด่นของจังหวัดเชียงราย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไปที่วัดร่องขุนและรู้จักศิลปินจากสื่อต่าง ๆ และคาดหวังจะได้ชมนิทรรศการศิลปะ ของศิลปินต่างๆ เป็นหลัก แต่ที่เป็นข้อสังเกตที่จะต้องดำเนินการคือ นักท่องเที่ยวเห็นว่าการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน ไม่แตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้ ซึ่งจะต้องให้ความรู้ความเข้าใจมากขึ้น

5.6 องค์กรและหน่วยงานการท่องเที่ยวเกี่ยวกับบ้านศิลปิน

จากการระดมความคิดเห็นด้านการนำเสนอการท่องเที่ยวบ้านศิลปินมีตัวแทนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเขต 2 เชียงราย เครือข่ายท่องเที่ยวภาคเหนือ และบริษัทท่องเที่ยวกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทุกหน่วยงานสนใจเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน และทุกหน่วยงานก็ยินดีสนับสนุนแต่ไม่มีหน่วยงานใดรับเป็นเจ้าภาพหลัก ซึ่งเป็นคำร้องขอของกลุ่มศิลปินที่ต้องการผู้รับผิดชอบในการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

5.7 รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

จากการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวบ้านศิลปินในเวลาเสวนาความรู้เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2549 กับศิลปินและองค์กรที่เกี่ยวข้องพบว่า ทุกคนเห็นด้วยกับแนวทางที่นำเสนอ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเฉพาะเจาะจงศิลปินหรือกลุ่มศิลปิน

ระยะเวลา 1-2 วัน

- แบบศึกษาศิลปินเพียง 1-2 ราย
- ศึกษาศิลปินกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเช่น

กลุ่ม ประติมากรรม กลุ่มแนวประเพณี ร่วมสมัย เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวเฉพาะบริเวณ

ระยะเวลา 1-3 วัน

- กลุ่มบ้านใต้/ในเมือง

คุณพานทอง อ.เฉลิมชัย คุณสมพงษ์ คุณเรวัต อ.ฉลอง

- กลุ่มนางแล/เวียงชัย

อ.ถวัลย์ คุณสมลักษณ์ คุณพรมมา

- กลุ่มบ้านเหนือ/แม่คำ

คุณทรงเดช คุณเสงี่ยม คุณอภิรักษ์

3. การท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติการทางศิลปะ

ระยะเวลา 3 วัน - 4 สัปดาห์

- ศิลปิน / องค์กรศิลปิน

- หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานวัฒนธรรม สำนักศิลปะร่วมสมัย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น)

- สถาบันการศึกษา

4. การจัดเทศกาล เชียงรายเมืองศิลปิน

ระยะเวลา 7-10 วัน

เป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆในเชียงรายและควรปรากฏอยู่ในแผนการท่องเที่ยวของประเทศไทยควรจัดในเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม เนื่องจากมีวันหยุดยาวหลายช่วงให้เลือกโดยมีรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 3 รูปแบบประกอบกับการจัดนิทรรศการศิลปกรรม การประกวดศิลปกรรมการพบปะเสวนากับศิลปิน และงานวิชาการ เป็นต้น สิ่งที่ต้องจัดทำเพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านศิลปินที่เหมาะสม

1. องค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนศิลปินเชียงราย ในขณะนี้คือสมาคมศิลปินเชียงราย หรือจะมีหน่วยงานอื่นๆอีกหรือไม่?

2. การกำหนดยุทธศาสตร์ของจังหวัดเชียงรายต้องชัดเจนและมีแผนที่นำไปสู่การปฏิบัติในเรื่อง เชียงรายเมืองศิลปิน

3. การรับรองความเป็นศิลปินเชียงรายอย่างเป็นทางการ มีใบประกาศหรือกำหนดในข้อมูล บัตรประจำตัวประชาชนว่ามีอาชีพศิลปิน

4. การกำหนดสิทธิต่างๆที่ศิลปินเชียงรายจะได้รับ (อาจไม่ใช่ตัวเงิน) เพื่อเป็นแรงดึงดูดใจในการเป็นศิลปินเชียงราย

5. การให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวที่บ้านศิลปินว่าแตกต่างจากการท่องเที่ยวอื่นๆ

6. รวบรวมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปินเชียงรายเพื่อเป็นการให้ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว

- หนังสือ

- หอศิลป์เชียงราย

แต่มีข้อเสนอที่แตกต่างคือศิลปินบางคนต้องการที่จะให้จัดเทศกาลเชียงรายเมืองศิลปินขึ้นในเดือนธันวาคม 2549 เพื่อเป็นการนำร่องให้ทุกคนรับทราบ และอีกประเด็นหนึ่งที่เป็นข้อที่ต้องการคำตอบที่แน่ชัดว่า ใครจะเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดการท่องเที่ยวที่บ้านศิลปินนี้ซึ่งจะต้องออกกฎเกณฑ์และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและประสานงานหลัก

พอสรุปได้ว่า ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวที่บ้านศิลปิน ซึ่งจะต้องเคลื่อนไหวยุ่เสมอตลอดปีและเป็นศูนย์กลางของข่าวสารของศิลปิน และนักท่องเที่ยวอีกด้วย

5.8 ข้อเสนอเชิงแนวคิด

การท่องเที่ยวที่บ้านศิลปินเป็น **การท่องเที่ยวเชิงพัฒนาตนเองของนักท่องเที่ยว** ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องให้เกียรติเจ้าของบ้านและเป็นการที่ต้องให้นักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ถ้าจะเปิดการท่องเที่ยวแบบเต็มรูปแบบทั้งที่ ในการวิจัยนี้จะนำเสนอขั้นตอนการพัฒนาการของนักท่องเที่ยวเป็นขั้น ๆ ในการเข้าชมบ้านศิลปินโดยแบ่งเป็นสามขั้นตอนที่สรุปจากการเก็บข้อมูลดังนี้

1. **ขั้นชมและเรียนรู้** ขั้นนี้นักท่องเที่ยวจะเข้าชมและเรียนรู้กับผลงานศิลปะโดยจะต้องมีความรู้พื้นฐานความเข้าใจเรื่องศิลปะและประติมากรรมของไทย และต่างประเทศพอสมควร ซึ่งกลุ่มนี้จะชมนิทรรศการและเข้าใจเรื่องศิลปกรรมพอสมควรอาจพบปะพูดคุยกับศิลปินได้บ้าง

2. **ขั้นสะสมและค้นคว้า** ขั้นนี้จะพัฒนาขึ้นจากขั้นตอนแรกโดยจะต้องมีความลึกซึ้งถึงขั้นวิพากษ์วิจารณ์ได้และรู้จักว่าศิลปะอย่างไรดีและเหมาะสมกับรสนิยมของตนเอง เลือกลงผลงานศิลปะได้อย่างมีคุณภาพโดยแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มแรก นักสะสม กลุ่มนี้จะซื้อผลงานศิลปะสะสมและชื่นชม

กลุ่มที่สอง ผู้ที่ศึกษาศิลปะทั้งที่เป็นนักเรียนและเป็นงานอดิเรกที่เข้าใจงานศิลปะชอบฝึกฝนอบรม เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านศิลปะอย่างเสมอ

3. ชั้นปัญญาทางศิลปกรรม ชั้นนี้สามารถถกเถียงประเด็นทางศิลปะได้และถึงขั้นเป็นผู้ที่ถ่ายทอดและชี้นำองค์ความรู้ทางด้านศิลปะได้ ชั้นนี้ในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินจะสามารถพบปะพูดคุยกับศิลปินได้และจะเกิดปัญญาในการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

ในการจัดลำดับขั้นของนักท่องเที่ยวบ้านศิลปินก็เพื่อเป็นการบอกว่าการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไปและความแตกต่างนี้เองเป็นจุดเด่น ดังนั้นการสร้างขั้นตอนจำเป็นต้องแบ่งความแตกต่างของนักท่องเที่ยวเพื่อสร้าง **พรมแดนระหว่างลำดับขั้นในการท่องเที่ยว** ซึ่งพรมแดนการท่องเที่ยวนี้อยู่ในบ้านศิลปินทุกคนพร้อมที่จะให้นักท่องเที่ยวค้นหาและก้าวข้าม

แนวคิดเรื่องพรมแดนกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. การข้ามพรมแดนของผู้คนหรือกิจกรรมทำให้เกิดความรู้สึกแปลกใหม่ (Exotic)
2. เกิดค่านิยมในการข้ามพรมแดนเนื่องจากพรมแดนเป็นสิ่งที่กันความทันสมัย ทรัพยากร รสนิยม ฯลฯ
3. พรมแดนเป็นบริเวณที่แสดงสัญลักษณ์และพิธีกรรมอำนาจ (The Symbols and Ritual of Power)

ดังนั้นการสร้างเขตแดนและอาณาเขตขึ้นสำหรับการท่องเที่ยวบ้านศิลปินซึ่งพรมแดนเหล่านี้มีมากน้อยต่างกันซึ่งมีเหตุและปัจจัย ทั้งตัวคน เวลา สถานที่ เป็นตัวกำหนดว่าเป็นการเร่งเร้าให้นักท่องเที่ยวต้องพัฒนาตนเองในการข้ามพรมแดนไปสู่ความแปลกใหม่เป็นสุนทรียภาพและเข้าสู่สัญลักษณ์ของการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากทั่วๆ ไป ทำให้นักท่องเที่ยวมีตัวตนขึ้นในสังคมเพื่อความแตกต่างในการข้ามพรมแดนแต่ละขั้นนี้เอง

5.9 ข้อเสนอแนะในการศึกษา

1. ด้านการจัดการที่ยั่งยืน

งานวิจัยชิ้นนี้ยังขาดการนำเสนอถึงการจัดการที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวโดยนำเสนอเพียงแค่รูปแบบ ซึ่งการจัดการนี้จะต้องเป็นการปฏิบัติการท่องเที่ยวจริงในรอบปี เพื่อหาปัญหาอุปสรรคต่างๆ โดยทั้งนี้ ต้องศึกษาทั้งการท่องเที่ยวโดยองค์กรของรัฐ บริษัทนำเที่ยว และสมาคมศิลปินเอง ซึ่งยังขาดข้อมูลเชิงลึกในส่วนนี้

การจัดการที่ยั่งยืนเป็นเรื่องสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เนื่องจากกรณีของจังหวัดเชียงรายยังเกิดการท่องเที่ยวที่จัดการโดยกลุ่มเท่านั้นยังไม่เกิดเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับกลไกของรัฐ โดยเฉพาะ **กลไกรัฐและเอกชนด้านการท่องเที่ยว** ที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนเครือข่ายให้มีผลอย่างยั่งยืนและประสิทธิภาพ ด้วยการเสริมแรงซึ่งกันและกัน

2. ด้านฐานข้อมูล

ในการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการศึกษา ก็จะสนับสนุนการท่องเที่ยวชนิดนี้เช่น ประวัติเชิงลึกของศิลปิน บทความต่างๆ ของเชิงวิจารณ์งานศิลปิน รูปผลงานต่างๆ และทัศนคติเชิงปัญญาของศิลปิน การค้า สื่อต่าง ๆ เช่นหนังสือพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

5.10 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินที่เสียชีวิตแล้ว

เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ยังขาดข้อมูลเปรียบเทียบบ้านศิลปินที่ยังมีชีวิตอยู่และบ้านศิลปินที่เสียชีวิตแล้วเพื่อเป็นการเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียในการจัดการท่องเที่ยวสำหรับประเทศไทย

2. การวิจัยเรื่องเศรษฐกิจท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านศิลปะร่วมสมัย

ในการวิจัยเรื่องนี้จะครอบคลุมศิลปะในหลายๆสาขาที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวทางศิลปะร่วมสมัยได้ เช่นการละคร การแสดงร่วมสมัย

บรรณานุกรม

- การประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภาค: ภาคเหนือ จังหวัดเชียงราย. 2549. เอกสารประกอบ
การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางการนำทุนวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า
และบริการ วันที่ 21 – 22 เมษายน พ.ศ. 2549 ณ โรงแรมริมกก รีสอร์ท จังหวัดเชียงราย.
เชียงราย : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ฉลอง พินิจสุวรรณ. 2548. สัมภาษณ์. 10 ธันวาคม.
- ทรงเดช ทิพย์ทอง. 2548. สัมภาษณ์. 12 ธันวาคม.
- “นี่คือการให้ มิใช่เรียกร้อง: เสวนาศิลปินเชียงราย.” *เชียงรายรำลึก*. 27, 14 (เมษายน): 52-60.
- พฤกษ์ เกาถวิล. 2548. *ปริทรรศน์หนังสือ Borders: Frontiers of Identity, Nation and State* By
Hastings Donnan and Thomas M. Wilson, New York: Berg Publication. 1999.
วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 1,2: 223 – 230.
- พรหมมา อินยาศรี. 2548. สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม.
- พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง. 2548. *การพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย*.
เชียงราย : สำนักงานแหล่งทุนจังหวัดเชียงราย.
- พานทอง แสนจันทร์. 2548. สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม.
- เรวัตร ดีแก้ว. 2548. สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม.
- วิจิตร อภิมาณีเกรียงไกร. 2547. “ถวัลย์ ดัชนี.” *เชียงรายรำลึก*. 27, 14 (เมษายน): 39 –43.
- ศิริลักษณ์ กัณทศรี. 2547. “ดำรง วงศ์อุปราช.” *เชียงรายรำลึก*. 27, 14(เมษายน): 33-37.
- “ศิลปินไม่จ้อ.” 2549. *เมียงราย*. 16-30 มิถุนายน. 15.
- สมลักษณ์ ปันติบุญ. 2548. สัมภาษณ์. 10 ธันวาคม.
- สมพงษ์ สารทรัพย์. 2548. สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม.
- เสีี่ยม ยารังสี. 2548. สัมภาษณ์ 12 ธันวาคม.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2548. *เอกสารโครงการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน
แห่งชาติ*. มปท. : มปพ.
- อภิลักษณ์ ปันมูลศิลป์. 2006. “ศิลปินเชียงราย เพื่อครูจุฬาลง ปงกันมูล.” *Fine art*. 23, 3
(August): 104-105.
_____. 2548. สัมภาษณ์ 12 ธันวาคม.
- โอชนา พูลทองดีวัฒนา. 2547. “เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์.” *เชียงรายรำลึก*. 27, 14
(เมษายน): 45-49.
_____. 2547. “จำรัส พรหมมินทร์.” *เชียงรายรำลึก*. 27,14
(เมษายน): 27-31.

สืบค้น Online

<http://www.kenmare-pottery.com/>

<http://www.artiststour.com/>

<http://www.artistinn.com/about.htm>

<http://www.capecodtravelguide.com/artisans-on-cape-cod.php>

<http://www.capecodtoday.com>

<http://www.museumca.org/>

http://www.museumca.org/press/press_ireland112003.html

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ประวัติศิลปิน

ภาคผนวก

ข้อมูลประวัติศิลปินจังหวัดเชียงราย

จรัส พรหมมินทร์

จรัส พรหมมินทร์ หรือ **จ.พรหมมินทร์** จิตรกรพื้นบ้านแห่งล้านนาที่ชาวบ้านมักเรียกขานว่า **สล่าخين** บิดาของเขาเป็นชาวม่าน มารดาเป็นชาวเงี้ยว ที่อพยพมาจากเชียงใหม่แล้วมาตั้งรกรากอยู่ที่อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย สล่าخينเกิดเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2477 ที่บ้านม่วงชุม หลังจากจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากโรงเรียนพานพสกสวัสดีแล้ว ได้บวชเป็นสามเณรอยู่ 2 พรรษา แล้วก็สึกมาช่วยพ่อกับแม่ทำงานสวน ทำนา เลี้ยงควาย ในขณะที่ **บุญช่วย** หรือ **ดำรง วงศ์อุปราช** ซึ่งเป็นเพื่อนที่เติบโตมาด้วยกัน ได้ศึกษาต่อในระดับมัธยม และได้เรียนศิลปะต่อที่กรุงเทพฯ สล่าخينได้ใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ และศึกษาศิลปะจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง ตั้งแต่เด็ก เขามักจะชอบเขียนรูปต่าง ๆ ลงบนพื้นทรายและซุดเอาดินเหนียวมาปั้นเป็นรูปวัวรูปควาย เก็บเอาดินสีต่าง ๆ มาตำ แล้วผสมกับน้ำและยางไม้ ใช้เป็นสีวาดรูปบนเศษกระดาษ

ในวัยหนุ่มสล่าخينผ่านงานมาหลากหลายอาชีพ ทั้งช่างซ่อมจักรยายน ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างบัดกรีตีทอง จนกระทั่งแต่งงานมีครอบครัวในปี พ.ศ. 2499 มีลูกสาวและลูกชาย 2 คน จึงได้รับจ้างเขียนลายชั้นหมากให้กับช่างพื้นบ้านคนหนึ่งที่ทำชั้นหมากส่งขายต่างจังหวัด เมื่อมีคนเห็นฝีมือก็มาจ้างให้เขียนแผ่นป้ายสำหรับติดหน้ารถยนต์โดยสารและรถสิบล้อ มีทั้งที่เป็นตัวหนังสือและเป็นรูปวิว บางคนก็มาจ้างให้เขียนแผงไฮโล มะก่องดี ฝ้ายตุ้ง ฉากลิเก และอื่น ๆ อีกมากมาย ทำให้สล่าخينเริ่มเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั่วทั้งตลาดและอำเภอ

ต่อมาคณะศรัทธาวัดม่วงชุมได้มาติดต่อให้สล่าخينปั้นพระพุทธรูป เพื่อเป็นพระประธานของวัด ทั้งที่ไม่ได้เล่าเรียนมา แต่สล่าخينก็อาศัยประสบการณ์จากที่เคยเป็นลูกมือปั้นหม้อกับพ่อเฒ่า และด้วยความที่ชอบปั้นดินเล่นมาแต่ไหนแต่ไร สล่าخينสามารถทำงานนี้ได้สำเร็จและสร้างความพอใจให้กับคณะศรัทธาเป็นอย่างมาก หลังจากนั้นก็มีอีกหลายวัดที่ติดต่อให้สล่าخينปั้นพระพุทธรูปให้ จนปี 2509 สล่าخينได้เขียนภาพเวสสันดร ซึ่งเป็นภาพเขียนชิ้นแรกขึ้น เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาให้กับวัดเกศแก้ว

ต่อมามีคนแนะนำให้สล่าخينศึกษาการวาดรูปของ **บุญปั้น พงษ์ประดิษฐ์** ซึ่งเป็นจิตรกรที่มีชื่อเสียงของเชียงใหม่ในขณะนั้น ธนาคารกรุงเทพที่อำเภอพานได้ซื้อรูปของจิตรกรท่านนี้มาประดับที่สำนักงาน เป็นภาพวาดเกี่ยวกับชีวิตชนบททางภาคเหนือที่มีบรรยากาศสวยงาม เมื่อสล่าخينได้พบเห็น

ก็รู้สึกตื่นเต้นมาก เขาได้นำเอารูปแบบและเนื้อหาของครุฑบุญขึ้นมาเป็นแบบอย่างในการฝึกวาดภาพต่อไป

ในขณะที่สล่าخينกำลังมีความสุขกับการค้นพบแนวทางในการสร้างสรรค์งาน เหตุการณ์ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้น ภรรยาของเขาต้องจากไปด้วยโรคมะเร็ง สล่าخينรู้สึกหมดกำลังใจและสับสนกับชีวิต เขาตัดสินใจเดินทางไปเชียงใหม่เพื่อแสวงหาประสบการณ์และความรู้ ด้วยหวังว่าจะทำให้เขาและลูกมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สล่าخينตั้งใจจะไปเขียนป้ายแห่งหนึ่งให้กับโรงเรียนสุริวงค์ หรือไม่ก็ไปเป็นลูกจ้างที่ร้านสุภาพนิชย์ ซึ่งรับทำงานศิลป์ทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็ภาพถ่ายเหมือน คัดเอาท์ ออกแบบโฆษณาต่าง ๆ แต่ก็ต้องผิดหวัง เขาจึงตัดสินใจเดินทางกลับบ้านเกิด

สล่าخينเริ่มต้นชีวิตใหม่ด้วยการเช่าบ้านเก่า ๆ หน้าที่ว่าการอำเภอเปิดเป็นห้องศิลป์ จ. พรหมมินทร์ เพื่อรับทำงานศิลป์ทุกชนิด ทั้งภาพเหมือน คัดเอาท์ แผ่นป้าย และภาพวิว ครั้งหนึ่งมีชาวอิตาเลียนแวะมาชมผลงานของเขาที่ห้องศิลป์และได้แสดงความชื่นชมเป็นอย่างมากโดยเฉพาะกับภาพเขียนสีฝุ่นที่เป็นเรื่องราวชีวิตชนบทในภาคเหนือ มีฉากหลังเป็นทิวทัศน์ที่สวยงามและภาพชาวเขาเผ่าต่างๆ พร้อมออกปากชวนให้สล่าخينไปทำงานศิลปะที่ประเทศอิตาลี และซื้อภาพเขียนกลับไป 4 ภาพ ทำให้สล่าخينตื่นเต้นและดีใจมาก

ตลอดระยะเวลาสล่าخينต้องทดลอง ศึกษาค้นคว้า และแสวงหาเทคนิควิธีการต่างๆ ด้วยตัวเอง ทั้งการวาดภาพ การใช้สี และการจัดองค์ประกอบศิลป์ เขามักจะนำกล้องไปเก็บภาพชีวิตของชาวเขาเผ่าต่างๆ บนดอยและภาพทิวทัศน์ที่สวยงามของหมู่บ้านชาวเขา ธรรมชาติ ป่าเขาลำเนาไพร น้ำตก ลำธาร ต่างๆ เพื่อซึมซับและนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการมาเขียนภาพที่ห้องศิลป์หรือสตูดิโอส่วนตัว ในยุคแห่งการเริ่มต้นและแสวงหานี้สล่าخينใช้เวลาจนถึง 8 ปี

จนกระทั่งเค้าแก่เส็ง เจ้าของโรงสี จังหวัดลำปาง ได้ขึ้นมาซื้อข้าวเปลือกที่อำเภอพาน แล้วเกิดความประทับใจกับภาพทิวทัศน์ที่สวยงามของชนบทภาคเหนือ จึงให้สล่าخينวาดภาพทิวทัศน์ถึง 70 ภาพ ขนาด 60 x 80 เซนติเมตร ในราคารูปละ 400 บาท เพื่อเก็บไว้เป็นของฝากหรือของที่ระลึกมอบให้แก่เจ้านาย สล่าخينได้รับเงินมาล่วงหน้าและทยอยวาดภาพให้เค้าแก่เส็ง โดยใช้เวลายุ่งหลายปี จากความสำเร็จของงานชุดนี้ ทำให้สล่าخينมั่นใจในการยึดอาชีพเป็นจิตรกร เขาเริ่มลดการรับงานอย่างอื่น และหันมาทุ่มเทกับการวาดภาพอย่างจริงจัง

ผลงานของสล่าخينในช่วงนี้เป็นภาพของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงามเป็นส่วนใหญ่ เขามักจะศึกษาทดลองการใช้สี และผสมสีต่างๆ โดยยึดตามธรรมชาติเป็นหลัก เป็นวิธีการแบบลองผิด

ลองถูก เรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยใช้สีน้ำมันกระป๋องมาผสมกับสีฝุ่นและสีน้ำมัน ทำให้คุณภาพของสีสันและความคงทนไม่ดึ้นก ในการจัดวางองค์ประกอบของภาพเขาจะเน้นให้เห็นถึงความงามในแบบเหมือนจริงตามธรรมชาติ สามารถสื่อความหมายได้ง่ายและชัดเจน ไม่มีความซับซ้อน เส้นห์ของผลงานจึงอยู่ที่สีสันและบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความบริสุทธิ์ของกลิ่นอายชนบท ปราศจากการปรุงแต่งเสแสร้งใด ๆ ทำให้ผลงานของเขามีความโดดเด่นเป็นของตัวเองและได้รับการยอมรับจากสังคม

ในปี 2515 สล่าชินได้สร้างบ้านพร้อมสตูดิโอแห่งใหม่ที่บ้านดอย ดำเนินชีวิตแบบจิตรกรเต็มตัว ด้วยความสุขและภาคภูมิใจในเส้นทางที่เลือกเดิน ผลงานในช่วงนี้สะท้อนให้เห็นถึงเรื่องราววิถีการดำรงชีวิตของชาวชนบทล้านนาได้อย่างหมดจดงดงาม ภาพกระท่อม และชาวบ้านที่ต่างดำเนินชีวิตประจำวันท่ามกลางธรรมชาติที่บริสุทธิ์งดงาม เป็นงานโรแมนติกแบบไทย ๆ ที่ใสซื่อและจริงใจ เป็นยุคที่เขาประสบความสำเร็จอย่างงดงามอีกเช่นกัน

หลังจากนั้นสล่าชินได้หันมาเขียนภาพที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับประเพณีต่างๆ ของชาวบ้านล้านนา ในภาพจะประกอบด้วยคนจำนวนมากขึ้น และเน้นให้เห็นถึงรายละเอียดของการแต่งกายและกิริยาท่าทางของบุคคล ในช่วงนี้ลูกสาวของเขาได้ไปเรียนต่อที่โรงเรียนเพาะช่าง ทำให้เขาได้มีโอกาสสัมผัสกับตำราศิลปะ ทฤษฎีศิลปะต่างๆ เขาได้เปลี่ยนจากการใช้สีฝุ่นและสีน้ำมันกระป๋องมาใช้สีน้ำมันวินเซอร์ ตามคำแนะนำของลูกสาว ทำให้คุณภาพสีสันของภาพดีขึ้นและมีความคงทนมากขึ้นด้วย ผลงานของเขาในช่วงนี้จึงแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการอย่างชัดเจนโดยเฉพาะในเรื่องเทคนิคการใช้สี

ในปี 2516 สล่าชินได้ส่งผลงานจิตรกรรมสีน้ำมันเข้าร่วมประกวดในงานศิลปหัตถกรรมภาคเหนือ ณ บริเวณงานฤดูหนาว จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับรางวัลชนะเลิศที่ 2 โดยปีนั้นไม่มีผู้ได้รับรางวัลชนะเลิศที่ 1 ทำให้สล่าชินมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันมากขึ้นในภาคเหนือ มีคนมาติดต่อซื้อผลงานของเขามากขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ว่าจะเป็นพ่อค้า คหบดี ข้าราชการ และนายธนาคาร ผลงานของเขาถูกนำไปประดับตามอาคารบ้านเรือน สถานที่ราชการ ธนาคาร และห้างร้านต่างๆ มากมาย ทำให้ครอบครัวของเขามีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

หลังจากนั้นสล่าชินก็ยังชีพด้วยการเขียนภาพเพียงอย่างเดียว เขาได้รับกำลังใจที่สำคัญจากเพื่อนรุ่นเดียวกันอย่าง ดำรง วงศ์อุปราช ศิลปินเชียงรายคนแรกที่ได้รับการศึกษาศิลปะจากโรงเรียนเพาะช่างและมหาวิทยาลัยศิลปากร และศิลปินเชียงรายที่มีชื่อเสียงโด่งดังอย่าง ถวัลย์ ดัชนี ทั้งสองท่านมักแวะมาเยี่ยมเยียนและให้กำลังใจ แนะนำให้เขาก้าวเดินไปในแนวทางของตนเองอย่างมั่นคง ทำให้ สล่าชินเกิดความมั่นใจในการสร้างสรรค์ผลงานตามแบบฉบับของตนเอง จนกลายเป็น

แบบอย่างและเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ศิลปินรุ่นหลังอย่าง **เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์** ซึ่งกลายเป็นศิลปินที่มีชื่อเสียงในเวลาต่อมา

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 ยังได้ร่วมแสดงผลงานศิลปะไทยร่วมสมัย ณ ประเทศฮ่องกง และแสดงผลงานศิลปะของกลุ่มศิลปินชาวเหนือ ณ โรงแรมมณเฑียร กรุงเทพฯ

ต่อมาในปี 2530 ได้รับเชิญให้ร่วมส่งผลงานเข้าประกวดจิตรกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมายุ 60 พรรษา ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ ได้รับรางวัลชมเชย จากผลงานชื่อ “ทรงเสด็จเยี่ยมราษฎรชาวเขาในท้องถิ่นกันดาร”

ในปี 2532 ร่วมแสดงนิทรรศการการจลนกรรมศิลปะวัฒนธรรมล้านนาไทย ของกลุ่มสล่าไต้ยวน ภายใต้การนำของ **ถวัลย์ ดัชนี** ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย กรุงเทพฯ

ในปี 2533 ร่วมแสดงผลงานกับกลุ่มศิลปะไทย 23 อีกครั้ง ณ สำนักงานใหญ่ธนาคารไทยพาณิชย์ กรุงเทพฯ เพื่อหารายได้สมทบทุนช่วยเหลือโครงการให้การศึกษาฝึกฝนอาชีพแก่สตรีผู้ด้อยโอกาส ของสมาคมส่งเสริมสถานภาพสตรีในพระอุปถัมภ์ พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ

ปี 2534 ได้รับเชิญจากจังหวัดเชียงรายให้เข้าร่วมแสดงนิทรรศการผลงานศิลปะเนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย ณ ลานอนุสาวรีย์พ่อขุนเม็งรายมหาราช

ปี 2535 ร่วมแสดงนิทรรศการศิลปะ 9 สล่า เชียงราย เนื่องในวโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 5 รอบ ของสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ณ โรงแรมดุสิตไฮสแตนดาร์ด เชียงรายและโรงแรมดุสิตธานีกรุงเทพฯ เพื่อหารายได้สมทบทุนสร้างศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย มีสล่าร่วมแสดงอีก 8 คน คือ **สล่าหลวง ถวัลย์ ดัชนี, เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์, สมพงษ์ สารทรัพย์, สมพล ยารังสี, สุเทพ นवलนุช, ฉลอง พินิจสุวรรณ, ยอดชาย ฉลองกิจสกุล และเรวัตร์ ดีแก้ว**

ในปี 2536 ได้รับเชิญจากหอศิลป์อหิงสา เชียงราย ของคุณวีเบศร์ เวลดอน สิทธิวงศ์ เข้าร่วมแสดงนิทรรศการผลงานศิลปะ 17 สล่าเชียงราย และได้รับรางวัลผู้อนุรักษ์มรดกไทยดีเด่น จากคณะกรรมการอำนวยการวันอนุรักษ์มรดกไทย ปี 2536 และร่วมแสดงนิทรรศการศิลปะ 20 สล่า เชียงราย เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย ณ หอศิลป์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย ในปี 2538

ตลอดระยะเวลากว่า 30 ปี สล่าชิน หรือ จ. พรหมมินทร์ ได้สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมกว่า 1,000 ชิ้น เป็นจิตรกรพื้นบ้านเชียงรายคนแรกๆ ที่สร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยที่แสดงให้เห็นถึง

เอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้อย่างบริสุทธิ์ถึงดงาม และมีเอกลักษณ์ เป็นของตนเอง โดยไม่เคยได้รับการศึกษาจากสถาบันศิลปะใด ๆ

ชีวิตจิตรกรของสล่าขึ้นสิ้นสุดลงพร้อม ๆ กับการล่มสลายของวัฒนธรรมล้านนาไทย เขาล้มป่วยลงพร้อมๆ กับการสูญเสียลูกชายคนเดียว โดยไม่มีหน่วยงานใดเข้ามาให้การช่วยเหลือในเรื่องสวัสดิการการรักษาพยาบาล ทั้ง ๆ ที่เขาได้สร้างชื่อเสียงและทำประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นและประเทศชาติมากมาย

แพทย์ระบุว่าเขาป่วยเป็นโรคสมองฝ่อ เนื่องจากเซลล์ในสมองตายไปมาก ทำให้ความจำเสื่อมควบคุมตนเองไม่ได้ และหมดสมรรถภาพในการทำงาน ด้วยตลอดชีวิตที่ผ่านมาเขาใช้ความคิดมาก และเครียดกับการทำงาน มีเวลาพักผ่อนน้อย นอกจากนี้ร่างการยังได้รับสารระเหยจากสีน้ำมันและทินเนอร์มาเป็นระยะเวลายาวนาน

ก่อนที่สล่าขึ้นจะล้มป่วย ลูกสาวของเขาได้ขอร้องไม่ให้เขาขายรูปอีก เพราะตลอดเวลาที่ผ่านมามาผลงานของเขาถูกขายให้กับนักสะสมงานศิลปะทั้งชาวไทยและต่างประเทศมากมาย และถูกเก็บไว้ในสถานที่ที่ส่วนบุคคลไม่มีเหลือไว้เป็นหลักฐานให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาแม้แต่ชิ้นเดียว ห้องศิลป์ จ.พรหมมินทร์ จึงเหลือเพียงภาพสีน้ำมัน 3 ภาพสุดท้ายที่ยังเขียนไม่สมบูรณ์ ประดับไว้เป็นอนุสรณ์แห่งความทรงจำ

แม้สล่าขึ้นจะไม่สามารถเขียนภาพได้อีก แต่ด้วยวิญญานของจิตรกร เขามักบอกใครต่อใครที่ไปเยี่ยมว่า “เขายังวาดรูปอยู่เรื่อย ๆ ” จนกระทั่งวันที่ 9 ธันวาคม 2542 เขาได้จากโลกนี้ไปอย่างสงบ ณ สตูดิโอ ห้องศิลป์ จ.พรหมมินทร์ จังหวัดเชียงราย เหลือไว้เพียงตำนานชีวิตให้เล่าขาน และผลงานศิลปะที่เป็นประจักษ์พยานแห่งการสร้างสรรค์

ดำรง วงศ์อุปราช

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยตลอด 60 กว่าปีที่ผ่านมา มีหลายสิ่งเกิดขึ้น ดำรง อยู่และดับสูญเป็นเป็นธรรมดาของของภาวะโลก หากแต่การดับสูญของท่านผู้หนึ่งเมื่อปลายเดือน เมษายน 2545 กลับกลายเป็นความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ต่อครอบครัว เพื่อน ศิษย์ เหนืออื่นใดคือวงการศิลปะร่วมสมัยของไทย นั่นคือการจากไปอย่างกะทันหันของ ดำรง วงศ์อุปราช ศิลปินแห่งชาติ นักเขียน นักวิชาการ ครูบาอาจารย์ทางศิลปะที่สำคัญที่สุดคนหนึ่งของประเทศไทย

ย้อนกลับไปอำเภอบ้าน จังหวัดเชียงรายเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2479 ดำรงหรือบุญช่วย ได้ถือกำเนิดในครอบครัวของนายหลงและนางจาง วงศ์อุปราช เดิมโตมาด้วยกันกับจ๋ารัส พรหมมินทร์ (จ.พรหมมินทร์) สล่าคนสำคัญของเชียงราย ซึ่งเขียนรูปและพัฒนาฝีมือจากการเรียนรู้ด้วยตัวเอง หลังจากจบชั้นประถมศึกษา ในขณะที่เดียวกันดำรงได้เรียนต่อในระดับมัธยมที่ โรงเรียนบุญญาวาทย วิทยา ลำปาง โดยที่นี้เป็นจุดเริ่มต้นของการวาดรูปเขียนรูปและการประกวดระดับจังหวัด จนกระทั่ง อายุ 15 ปี ท่านได้รับทุนการศึกษาจากจังหวัดลำปางเพื่อเรียนต่อทางด้านศิลปะอย่างจริงจังที่โรงเรียน เพาะช่าง ๆ กรุงเทพฯ ระหว่างปี พ.ศ. 2497 – 2500

ตลอด 3 ปี ที่โรงเรียนเพาะช่างนับว่าเป็นช่วงเวลาที่ท่านเก็บเกี่ยวความรู้พื้นฐานทางด้าน ศิลปะและเริ่มสร้างสรรค์งานด้วยแนวทางอันหลากหลาย โดยเริ่มจากแนวเหมือนจริง ๆ (Realism) อิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) และโพสต์-อิมเพรสชันนิสม์ (Post – Impressionism) และใช้เทคนิค การทำงานด้วยการวาดภาพด้วยพู่กันและหมึก (บ้านเชิงเขา:2499,คลองที่หมู่บ้านชาวประมง:2500) และเขียนภาพด้วยสีน้ำมัน ขณะนั้นท่านได้ส่งผลงานเข้าประกวดและได้รับรางวัลเกียรติยศอันดับ 2 เหรียญเงิน ในการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2499 ถือว่าเป็นการแสดงผลงานและรางวัล ระดับชาติครั้งแรกในชีวิตของนักเรียนศิลปะจากเชียงรายผู้นี้ และปีต่อมาท่านส่งภาพวาดเอกรงค์ชื่อ โรงไฟฟ้า เข้าร่วมประกวดการแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2500 และได้รับรางวัลเกียรติยศอันดับ 3 เหรียญทองแดง ติดกันเป็นปีที่สอง

ต่อมา พ.ศ. 2500 – 2505 ท่านได้เข้าศึกษาด้านจิตรกรรมต่อที่คณะจิตรกรรมและประติ มกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร สมัยท่านอาจารย์ศิลป์ พีระศรี นับเป็นศิลปินเชียงรายคนแรกที่ได้ เรียนที่นี่ และภายในรั้วศิลปากรนี้เองที่ท่านเริ่มเขียนภาพที่ละจากแนวทางอันหลากหลายในช่วงค้นหา ที่เพาะช่าง สู่งานที่เป็นตัวตนชัดเจนยิ่งขึ้น โดยผสมผสานความรู้พื้นฐานศิลปะจากสถาบัน ความ ประทับใจจากธรรมชาติ และวิถีชีวิตที่เรียบง่ายสมถะในท้องถิ่นชนบทมาสร้างสรรค์งานแนวเหมือน จริงผสมจินตนาการเพื่อรองรับแนวคิดและจุดหมายที่มุ่งเน้นเรื่องความสงบ ด้วยเทคนิคเดิมคือสีฝุ่น และพู่กัน ภาพหมู่บ้านชาวประมง ซึ่งสร้างสรรค์ขึ้นในช่วงเวลานี้เป็นหนึ่งในภาพชุด “ชนบทไทย” ได้รับรางวัลเกียรติยศอันดับ 1 เหรียญทองจากงานแสดงศิลปกรรมแห่งชาติครั้งที่ 11 พ.ศ. 2503 รวมทั้งได้รับความชื่นชมเป็นพิเศษจากท่านอาจารย์ศิลป์ พีระศรี และท่านรู้สึกเสียดายผลงานจึงซื้อ เก็บไว้ 1 ภาพ เนื่องจากผลงานที่ได้รับรางวัลจากการประกวดในแต่ละครั้ง อาจารย์ดำรงต้องขายภาพ ไปหมดมิได้เก็บไว้เลย เพราะต้องการเงินเป็นค่าดำรงชีพและค่าเล่าเรียน

หลังจากที่ฝ่าฟันสูญเสียตัวเอง ในที่สุดท่านก็สำเร็จเป็นศิลปินบัณฑิต (จิตรกรรม) ตามความมุ่งหวัง และปีเดียวกันนั้นท่านได้รับทุนจาก บริติช เคานซิล รัฐบาลอังกฤษ ไปศึกษาและทำงานศิลปะที่ประเทศอังกฤษ เป็นระยะเวลา 1 ปี (พ.ศ. 2505 – 2506) นับว่าท่านเป็นศิลปินไทยรุ่นแรก ๆ ที่เลือกศึกษาศิลปะในประเทศอื่นนอกเหนือจากประเทศอิตาลี อันเป็นประเทศกำเนิดศิลปะและท่านอาจารย์ศิลป์ ครูของเหล่าศิลปินหน้าพระลาน และก่อนกลับเมืองไทยท่านได้เดินทางเพื่อหาประสบการณ์เพิ่มเติมที่ประเทศฝรั่งเศส และอิตาลี ผลงานในช่วงนี้ของท่านเป็นแนวนามธรรมมากขึ้น โดยเน้นเรื่องเส้น สี และน้ำหนัก รวมทั้งรูปทรงเรขาคณิต (Cubism)

เมื่อกลับจากท่านได้ดำเนินชีวิตอย่างศิลปินอิสระและเป็นนักเขียนเรื่องศิลปะในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ สยามนิกร และพิมพ์ไทย และทำงานศิลปะในการรับใช้ความคิดทางด้านสังคมและการเมืองไทยสมัยนั้น รูปแบบของจิตรกรรมจึงออกมาเป็นแนวนามธรรมเคลื่อนไหว โดยแสดงงานและผลักดันศิลปะศึกษาที่จังหวัดนครราชสีมา ร่วมกับศิลปินอิสระอีกหลายท่าน อีกทั้งเริ่มทำภาพฟิล์มนามธรรม

หนึ่งปีหลังการแต่งงานกับนางประไพพรรณ ชีวิตต้องเดินทางอีกครั้งเมื่อได้รับทุนจากกองทุนจอห์น ดี. ร็อกกี เฟลเลอร์ที่ 3 ไปศึกษาระดับปริญญาโทวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนีย เมืองฟิลาเดเฟีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างปี พ.ศ. 2511 – 2513 และปีสุดท้ายท่านได้ศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ศิลป์เพิ่มเติมที่มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย เมืองนิวยอร์ก หลังจากจบการศึกษาท่านได้รับเชิญให้ดูงานที่ประเทศเยอรมนี

ผลงานจิตรกรรมของท่านในขณะนั้นเป็นการละทิ้งการเขียนภาพเหมือนจริงและการนำเสนอภาพที่แสดงเนื้อหาเป็นรูปธรรม ไปสู่ภาพนามธรรมอย่างชัดเจน ภาพที่ปรากฏมักจะมีรูปทรงเรียบง่ายแบบเรขาคณิตและลดการใช้สีลง

เมื่อต้นปี 2513 ครอบครัววงศ์อุปราช อันประกอบด้วยอาจารย์ดำรง ภรรยา และบุตรชายคนโต (จิตรพงศ์) เดินทางกลับถึงเมืองไทย และสมาชิกใหม่(ปริทัศน์)ได้ถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับหน้าที่ใหม่ของหัวหน้าครอบครัว อาจารย์ดำรงย้ายไปทำงานที่คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐมในฐานะของครู ท่านได้ริเริ่มการสอนวิชาศิลปะอย่างเป็นศาสตร์ ก่อตั้งหมวดวิชาทัศนศิลป์เป็นคนแรกที่ใช้คำว่า ทัศนศิลป์ในการสอนศิลปะเป็นแห่งแรกในประเทศไทย และตั้งศูนย์ทัศนศิลป์ที่มีการเรียนภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และการแสดงนิทรรศการ

และในฐานะศิลปิน สถานที่ทำงานและที่พำนักใหม่คือแหล่งวัตถุดิบอย่างดีในการสร้างงานศิลปะ บรรยากาศที่สงบและใกล้ชิดกับธรรมชาติของชนบท อันแตกต่างจากชีวิตประจำวันในต่างประเทศ ที่เต็มไปด้วยความแออัดและวุ่นวายในเมืองใหญ่ สภาพชีวิตช่วงนี้จึงสะท้อนออกมาเป็นงานศิลปะที่ นำเอาสิ่งที่เป็นธรรมชาติมาปรับเป็นนามธรรมและคลี่คลายจากนามธรรมสู่รูปธรรมอีกครั้ง ผ่านการ สร้างสรรค์อย่างช้า ๆ แต่ความหมายลึกซึ้งยิ่งขึ้น มุ่งสู่สมาธิ และความสงบต่อผู้สร้างและผู้เสพย์ จนกระทั่ง พ.ศ. 2519 มูลนิธิญี่ปุ่น สนับสนุนทุนให้ท่านไปศึกษาที่ประเทศญี่ปุ่น เป็นเวลา 1 ปี ท่าน เลือกพำนักที่เกียวโต เมืองหลวงเก่าที่เงียบสงบและสวยงาม บ้านดาลให้เกิดงานศิลปะที่ใช้การเขียน ภาพเหมือนจริง(รูปธรรม) สื่อความหมายและความรู้สึกแบบนามธรรม ใช้สิ่งก่อสร้างและธรรมชาติ เป็นสัญลักษณ์ของความสงบและสมาธิในขณะเดียวกันก็ใช้วัสดุและเทคนิคอย่างเรียบง่ายกระดาศสี น้ำมันและปากกาถูลื่นแต่ภาพที่ได้มีความละเอียดอย่างยิ่ง

หลังจากกลับจากประเทศญี่ปุ่น ท่านยังคงสอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐมควบคู่กับ การพัฒนางานศิลปะเหมือนเช่นเดิม สำหรับการเขียนภาพจิตรกรรมในยุคนี้ มีการเขียนภาพขนาดใหญ่ขึ้น และใช้เทคนิคแบบเฉพาะตัวเป็นแบบผสมใช้สีฝุ่นเป็นหลัก ร่วมกับสีน้ำ หมึก และสีอะครีลิค

ท่านได้ค้นพบแนวทางภาพจาก นามธรรม สู่ รูปธรรม ใน รูปธรรม และรูปแบบศิลปะของ ตนเองอย่างแท้จริง โดยในภาพเขียนของท่านจะมีบ้านเรือนในชนบทสร้างด้วยไม้ไผ่ ไม้ และหลังคามุง จาก ตั้งอยู่ท่ามกลางภูเขา แม่น้ำ และท้องทุ่ง เป็นองค์ประกอบสำคัญ หวนให้ระลึกถึงเรือนชาวนาใน ภาคเหนือเมื่อประมาณ 50 -60 ปี ที่แล้ว ซึ่งเป็นภาพจินตนาการที่มาจากความทรงจำและความ ประทับใจในอดีตของถิ่นเกิดในจังหวัดเชียงรายของศิลปิน ภาพต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นภาพซ้ำ ๆ ที่เรา เห็นจนเจนตา แต่ในความซ้ำกลับให้ความรู้สึกสงบและงามที่แตกต่างกันทุกครั้ง สะท้อน ความสามารถเชิงสร้างสรรค์อันชาญฉลาดของศิลปินที่มีการจัดองค์ประกอบภาพที่แปลกตา ความ แม่นยำทางด้านทัศนียวิทยา การเลือกใช้ลายเส้นที่อิสระ และสีที่ลงตัวในทุกภาพ

และสิ่งหนึ่งที่พบเสมอในงานของท่านคือไร่มนุษย์ปรากฏ หากแต่ไม่หงอยเหงาม สัมผัสได้ถึง บรรยากาศของควมมีชีวิตชีวาและเงาผู้คนในงานชิ้นนั้น ผ่านเครื่องมือเครื่องมือที่วางอยู่บนบ้าน รอ เจ้าของกลับมาใช้งานตามวิถีชีวิตประจำวัน เป็นการสะท้อนบรรยากาศอย่างตรงไปตรงมาถึงความบด งาม เงียบสงบ สันโดษ อันเป็นบ่อเกิดแห่งสมาธิและปัญญา และจุดมุ่งหมายในการดำรงชีวิตของ ศิลปิน ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความอิสระ เรียบง่าย และสมถะยิ่ง

แม้อัจฉริยภาพด้านศิลปะจะโดดเด่นเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่อาจารย์ดำรงก็มีมิได้ชอบพ่วงในทางวิชาการ กลับทำได้ดีทั้งสองด้าน โดยพัฒนาการสอนวิชาศิลปะและทฤษฎีศิลปะของคณะอักษรศาสตร์เป็นอาจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัยชื่อดังของรัฐหลายแห่ง และรับเชิญไปบรรยายเรื่องศิลปะสมัยใหม่ของไทยในพิพิธภัณฑ์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ทั้งยังเขียนบทความและความคิดเห็นเรื่องศิลปะลงในหนังสือสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์อยู่เป็นนิจ

และเมื่อเกษียณอายุราชการ ปี พ.ศ. 2539 ท่านได้ย้ายออกจากบ้านพักของมหาวิทยาลัยมาอยู่นครชัยศรี และใช้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการทำงานศิลปะ และเปิด ศูนย์ทัศนศิลป์ ดำรง วงศ์อุปราช (Damronh Visual Art Center) ดำเนินการเพื่อการกุศล และมีวัตถุประสงค์เพื่อการสร้างสรรค์อนุรักษ์ ศึกษา พัฒนาและเผยแพร่ศิลปะร่วมสมัยของไทย มีสถานที่ให้บริการฟรีแก่ศิลปินและประชาชน

อาจารย์ดำรง วงศ์อุปราช เป็นศิลปินที่อุทิศตัวให้กับการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะและสร้างประโยชน์คุณูปการต่อวงการศิลปะของไทย ในกรณีนี้อาจารย์ดำรงจึงได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขา ทัศนศิลป์ (จิตรกรรม) ประจำปี พุทธศักราช 2542

ดำรง วงศ์อุปราช หนึ่งในศิลปินเชียงรายคนสำคัญ ถึงแม้จะไม่ได้กลับไปสร้างสรรค์พัฒนาทางรูปธรรมให้กับบ้านเกิดอย่าง สล่าหลวง ถวัลย์ ดัชนี หรือเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ แต่สิ่งที่เห็นอกว่านั่นคือการเป็นกำลังใจให้ศิลปินพื้นเมืองเชียงรายอย่าง จ.พรหมมินทร์ และสร้างแรงบันดาลใจสำคัญให้กับศิลปินเชียงรายรุ่นหลัง รวมทั้งสะท้อนให้เราเห็นถึงความหวนรำลึกถึงถิ่นเกิด อันปรากฏชัดและสัมผัสได้อยู่เสมอในงานศิลปะ

การจากไปอย่างกะทันหันของอาจารย์ดำรง วงศ์อุปราช เมื่อวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2545 นำมาซึ่งความสูญเสียและเศร้าโศก หากแต่เป็นเครื่องยืนยันถึงสิ่งที่อาจารย์เชื่อมั่นและถ่ายทอดผ่านงานศิลปะของท่านเสมอมา “ความสงบเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตและศิลปะ หลังจากที่ผ่านมายุคตื่นรนของชีวิตและศิลปะมาแล้ว จากการศึกษาพุทธธรรมและปรัชญาแล้วได้นำมาใช้ในศิลปะและชีวิต ทำให้ชีวิตและศิลปะสงบลงเรื่อย ๆ ...”

ถวัลย์ ดัชนี

เมืองเชียงรายรำลึกจะมีความหมายลึก ๆ ดูเศร้า ๆ ด้วยเหตุที่คนกรุงเทพฯ มักจะมองเชียงรายว่าเป็นเพียงหัวเมืองตอนบนเป็นเพียงยอดด้ามขวานที่คอยรองรับนโยบายจากส่วนกลาง แต่ครั้งปัจจุบันนี้ด้วยบุคลิกภาพ ศักยภาพและด้วยรากเหง้าอันแข็งแกร่ง คนเชียงรายจะเป็นคนให้อะไรกับประเทศไทยบ้างแล้ว “เราจะไม่ร้องขอใคร ต่อแต่นี้ไปเราจะเป็นผู้ให้”

รากเหง้าการศึกษา

ถวัลย์ ดัชนี เกิดเมื่อวันที่ 27 กันยายน พ.ศ. 2428 เขาใช้ชีวิตในวัยเด็กจบจนเติบโตเป็นวัยรุ่นอยู่ที่จังหวัดเชียงรายบ้านเกิดเข้าศึกษาระดับประถมที่โรงเรียน เชียงรายวิทยาคม (ระหว่างปีพุทธศักราช 2485-2491) หลังจากนั้นก็เข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนเก่าแก่ประจำจังหวัดคือ โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม (ระหว่างปีพ.ศ. 2492-2498) หลังจากเรียนจบชั้นมัธยม จึงได้ทุนเพื่อไปเรียนต่อด้านศิลปะที่โรงเรียนเพาะช่างซึ่งเป็นทุนของจังหวัดเชียงราย การเรียนศิลปะที่โรงเรียนเพาะช่างได้ปมเพาะฝีมือเชิงช่างให้แก่ถวัลย์ ดัชนี จนเขาเกิดความแก่กล้าเขียนอะไรต่ออะไรให้เต็มไปด้วยความประณีต บรรจง เหมือนจริงและแม่นยำจับใจ จนมีผลงานชิ้นหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกไปแสดงที่หอศิลปะแห่งชาติ กรุงโตเกียวประเทศญี่ปุ่น ภาพนั้นเป็นภาพวาดวัดเบญจมพิตร

ก้าวสู่สถาบันการศึกษาทางศิลปะ

โรงเรียนเพาะช่างเป็นแหล่งผลิตนักศึกษาฝีมือดีโดยเฉพาะทางการวาดภาพเหมือน ซึ่งต่อมาถวัลย์ ดัชนี ได้พบว่า การที่ตัวเขามีแต่ฝีมือวาดภาพเหมือนชั้นยอดนั้น ไม่สามารถที่จะเป็นคนที่ทำงานศิลปะหรืองานสร้างสรรค์ชิ้นเลิศได้ ด้วยคำแนะนำจากครูบาอาจารย์ซึ่งจบจากมหาวิทยาลัยศิลปากรได้ชี้ช่องทางข้างหน้าให้โอกาสใหม่ ๆ ที่ต้องต่อสู้ต่อไปคือการเข้าไปเรียนในมหาวิทยาลัยศิลปากร คณะจิตรกรรมจึงเป็นเป้าหมายใหม่ของเขา ประกอบกับการมีรุ่นพี่ คือ อาจารย์ดำรง วงศ์อุปราช เข้าไปเรียนที่คณะดังกล่าวอยู่แล้ว อาจารย์ดำรงจึงกลายเป็นตัวอย่างการสร้างสรรคงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ค้นหาตัวเองเรียนรู้วิธีคิด

ณ คณะจิตรกรรมฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร ภายใต้การอำนวยการสอนโดยศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ถวัลย์ ดัชนีได้รับ ฐักรมวิธีทำงานศิลปะแบบใหม่ ๆ ที่เต็มไปด้วยความตื่นตาตื่นใจ ยามได้เห็นครูบาอาจารย์หรือรุ่นพี่ทำงานศิลปะกันอย่างอิสระเพราะการได้เรียนรู้การทำงานศิลปะแบบศิลปิน

ตะวันตก จากคำบอกเล่าของศาสตราจารย์ศิลป์และการดูหนังสือตำรา อีกทั้งกิจกรรมทางศิลปะที่สร้างกระแสผลักดันให้เกิดการแข่งขันขึ้นอย่างมากก็คือการประกวดศิลปกรรมแห่งชาติ ซึ่งขณะนั้นเพิ่งเริ่มจัดยังไม่ถึงสิบปี การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติจึงปลุกกระแสความอยากเป็นศิลปินในตัวนักศึกษาศิลปะในสมัยนั้น กล้วย ด้ชนีจึงเป็นนักศึกษาคนหนึ่งที่ว่าหวังและมุ่งมั่นที่จะทำงานศิลปะให้ได้อย่างที่ฝันไว้ หลังจากจบปริญญาศิลปะบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยศิลปากรแล้ว จึงมุ่งหน้าไปศึกษาต่อต่างประเทศ เขาเลือกที่จะเรียนระดับปริญญาโทและเอกที่ราชวิทยาลัยอิมสเตอร์ดัม ประเทศเนเธอร์แลนด์ โดยได้รับทุนจากกระทรวงวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมการศึกษาของรัฐบาลเนเธอร์แลนด์เป็นเวลา 5 ปี เขาเลือกที่จะเรียนในสาขาอภิปรัชญาและสุนทรียศาสตร์ เหตุที่เลือกเรียนเข้าใจว่าเขาต้องการที่จะเพิ่มภูมิความรู้และความเข้าใจในแนวความคิดสร้างสรรค์ให้กับตัวเอง เพื่อการทำงานศิลปะที่เต็มไปด้วยสุนทรียรส และในขณะเดียวกันก็เพื่อเขาจะสามารถอธิบายเหตุและผลของการทำงานผลงานศิลปะของตัวเองให้กับสังคมได้ ความสำเร็จในด้านการศึกษาศิลปะในสถาบันต่างๆ ของ กล้วย ด้ชนี จึงกลายเป็นฐานพลังอำนาจในการทำงานศิลปะให้กับเขาในเวลาต่อมา ในขณะที่เพื่อนนักเรียน นักศึกษารุ่นราวคราวเดียวกันต่างขอเรียนเพื่อจบวุฒิปริญญาตรีชั้นใดชั้นหนึ่งก็เพียงพอแก่การใช้ชีวิตทำมาหาเลี้ยงชีพก็เพียงเท่านั้น ซึ่งก็เป็นผลเช่นนั้นจริงๆ เพราะในขณะที่อยู่ที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ ผลงานของเขาก็ได้รับความสนใจผลักดันให้เขาทำงานส่งวงการศิลปะในยุโรปหลายครั้งเป็นการแสดงผลงานศิลปะ และอีกหลาย ๆ ครั้งเป็นการบรรยาย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการประชุมสัมมนาด้านสุนทรียศาสตร์ นี่คือการเคลื่อนไหวทางศิลปะของกล้วย ด้ชนี ที่คนไทยไม่ได้รู้เห็น

สร้างความรักปรากฏรูป

กิจกรรมความเคลื่อนไหวทางศิลปะของกล้วย ด้ชนี มีทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดชีวิตการทำงานศิลปะของเขาแต่ในโอกาสนี้จะขอแสดงไว้เพียงกิจกรรมทางศิลปะที่เขามีส่วนร่วมผลักดันให้เกิดขึ้น ดังนี้ ปีพ.ศ. 2499 แสดงผลงานเดี่ยวจิตรกรรม ประติมากรรมนูนต่ำ เครื่องหนัง เครื่องไม้ไผ่ เครื่องโลหะ ณ โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม (เชียงใหม่) ปีพ.ศ. 2512 แสดงผลงานศิลปะรวบรวมยอดเพาะช่างศิลปากร อิมสเตอร์ดัม ณ โรงเรียนสามัคคีวิทยาคม และสร้างบ้าน(เชียงใหม่) ปีพ.ศ. 2532 แสดงผลงานศิลปกรรมไต่ยวนกลุ่มศิลปินล้านนาเชียงใหม่ 5 คน ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย (กรุงเทพฯ) พ.ศ. 2540 แสดงผลงานเดี่ยวที่บ้านดำ นางแล (เชียงใหม่) พ.ศ. 2541 ในฐานะศิลปิน

เขียนรายออกแบบตุงทองคำถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครบ 7 รอบ ข้อมูลกิจกรรมที่กล่าวทั้งหมด เป็นตั้งชื่อไฟที่ถวัลย์ ดัชนีสร้างขึ้นในช่วงเวลาและโอกาสที่ต่างกัน แต่ทุกครั้งได้ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจให้กับศิลปินเขียนรายรุ่นหลังให้ได้เรียนรู้และพร้อมที่จะเติบโตต่อไปในอนาคต สิ่งต่าง ๆ ที่ถวัลย์ ดัชนี ริเริ่มขึ้นภายใต้ความเป็นศิลปินชาวเชียงราย จึงสะท้อนให้เห็นถึงความคิดที่จะสร้างกายภาพให้กับถิ่นกำเนิดของตัวเอง ส่วนกิจกรรมในสังคมทั่วไปก็เป็นไปตามวิสัยของศิลปินที่มุ่งมั่น

ทำงานหนักและทำทนาย

แนวการศึกษาศิลปะของถวัลย์ ดัชนี นับตั้งแต่จบการศึกษาจากเนเธอร์แลนด์ ประกอบขึ้นด้วยการศึกษาค้นคว้าทั้งด้านศิลปะและวรรณคดี เป็นการเรียนรู้ด้วยการอ่านและการเดินทางไปยังถิ่นฐานของวัฒนธรรมที่ตัวเองสนใจ เช่น อินโดนีเซีย พม่า อินเดีย เนปาล ธิเบต

ในการทำงานศิลปะชุดแรก ๆ ที่สามารถบอกความเป็นถวัลย์ ดัชนี ได้ชัดเจนเห็นจะได้แก่ผลงานช่วงพุทธศักราช 2513 ที่มีแนวเนื้อหาวิพากษ์วิจารณ์วงการพุทธศาสนาไทย ซึ่งผลงานชุดนี้เต็มไปด้วยพลังสร้างสรรค์อย่างที่สุด ซึ่งเขาเคยให้สัมภาษณ์ถึงผลงานที่เป็นตัวของตัวเองชุดแรกว่าเป็นการค้นพบตัวเองแล้วนำเสนอความคิดออกไป ไม่ใช่ฝรั่งไม่ใช่ไทย หลังจากผลงานชุดแรกที่จุดประกายการทำงานแล้ว ในพุทธศักราช 2516 ถึง 2519 แนวเนื้อหาที่เป็นเรื่องของจักรวาล พุทธประวัติ (มารผจญ) ทศชาติ เป็นความกว้างลึกลงไปอีกขั้นหนึ่ง เขาตั้งใจที่จะผนวกเอาความเป็นตะวันตกและตะวันออกเข้าด้วยกัน แล้วนำเสนอผ่านความคิดของตัวเองด้วยแนวการเขียนภาพแบบเหนือจริง โดยในผลงานจะประกอบด้วยภาพสัญลักษณ์นามาความหมาย อาทิ ภาพพระพุทธรูป, ภาพมนุษย์และศาสดา, ภาพอาคารทางศาสนา (พระอุโบสถ, เจดีย์, หอระฆัง) และภาพสัตว์ต่าง ๆ ด้วยแนวความคิดในการทำงานที่แข็งแรง ถวัลย์ ดัชนี ยังคงใช้แนวความคิดเดียวในการทำงานศิลปะเรื่อยมาจนปัจจุบัน พัฒนาการเป็นเพียงการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบของภาพเช่น องค์ประกอบในรูปสามเหลี่ยม วงกลมสี่เหลี่ยม หรือการเขียนภาพขนาดใหญ่ที่ทำให้คนดูที่ห่างกับขนาด

ในด้านของกรรมวิธีในการทำงานนั้นก็ก็เป็นไปตามวัสดุและอุปกรณ์ที่เลือกใช้ในการทำงานเช่น การเขียนสีน้ำมันบนแคนวาสวาดลายเส้นบนกระดาษขรุขระ

ตั้งมั่นทำงานคัมอินเตอร์

สิ่งหนึ่งที่เป็นองค์ประกอบในหลายสิ่งที่ทำให้ ถวัลย์ ดัชนี เป็นที่ยอมรับ เห็นจะเป็นความขยัน และอดทนเหนือกว่าใคร ๆ คำตอบของความอดทนและรู้จักรอคอย คือการที่ทุกคนยอมรับในแทบทุกสิ่งๆ ที่ออกมาจากเขา หัวใจสำคัญของการทำงานที่มีคนยอมรับเห็นจะได้แก่ผลงานจำนวนมากที่ถูกซื้อโดยชาวต่างประเทศ ทั้งในระดับบุคคลและระดับชาติ คำพูดติดตลกที่ว่า ผมไม่รู้จัก GO INTER ผมรู้แต่ COME INTER ถ้าใครจากที่ไหนอยากดูงานของเขา ก็ต้องมาหาเขาที่เมืองไทยส่วนผลงานที่ได้มีผู้สะสมอยู่แห่งหนึ่งตำบลไหนประเทศใดบ้าง ขอคัดเป็นตัวอย่างดังนี้ ในปี พ.ศ. 2503 ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช สะสมสีน้ำมัน 10 ภาพ ประดับที่โรงพิมพ์สยามรัฐ, พ.ศ. 2505 พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สะสมผลงานจิตรกรรมวิทยานิพนธ์ จำนวน 12 ภาพ นำไปประดับสถานทูตไทยประจำประเทศต่าง ๆ ปีพ.ศ. 2527-2528 เขียนภาพประดับห้องในปราสาทนครทอรัฟ เยอรมนี ปีพ.ศ. 2529-2530 เขียนภาพขนาดใหญ่ประดับธนาคารแห่งประเทศไทย ทำศาลาไม้ให้กับสถาบันวัฒนธรรมเยอรมัน ทำศาลาไม้ในสวนหลวง ร.9 ศาลาพุทธ-จันทร์ สถาปัตยกรรมล้านนา ปีพ.ศ. 2534 ได้รับเชิญจากปราสาทอัลสตริมมิก นครโคเบลันซ์ เยอรมนี เขียนภาพภูมิจักรวาลตามไตรภูมิภิกษณ์ไทย เป็นต้น

ส่วนการแสดงผลงาน การได้รับเชิญไปพำนัก ณ ประเทศต่างๆ รวมทั้งการจัดซื้อผลงานเข้าสะสมในพิพิธภัณฑ์ทางศิลปะร่วมสมัยนับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2503 จนถึงปัจจุบัน อาทิเช่น สิงคโปร์ ปีนัง มาเลเซีย เยอรมนี ฮาวาย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ สวีเดน ญี่ปุ่น ตุรกี เป็นต้น และในปี พ.ศ. 2544 เขาได้รับเลือกจาก FUKUOKA ASIAN CULTURE PRIZE COMMITTEE ให้ได้รับรางวัล ARTS AND CULTURE PRIZE แห่งคริสต์ศักราช 2001 (ญี่ปุ่น) ก่อนที่จะได้รับรางวัลแห่งชาติ (ไทย) ในปี พ.ศ. 2545

ถวัลย์ ดัชนี ประกาศตัวเสมอว่าเป็นคนล้านนาเชียงใหม่ นับตั้งแต่การแต่งตัว การพูดคุยภาษา ล้านนา ในยามที่ต้องปรากฏตัวต่อสังคมหรือแม้ในยามที่ต้องรับแขกที่แวะเวียนมาเยี่ยมชมบ้าน (หมู่บ้านประกอบด้วยหลายอาคาร) ทั้งที่เป็นคนไทยจากทั่วทุกภูมิภาคหรือเป็นชาวต่างชาติที่ปรารถนาได้มาเห็น แทบทุกครั้งของการสนทนา ถวัลย์ ดัชนี มักจะเล่าเรื่องราวใหม่เก่าของจังหวัดให้แขกฟังอย่างตั้งอกตั้งใจ เรื่องความรักและผูกพันกับท้องถิ่นของเขาหากจะย้อนหลังกลับไป ดูเหมือนจะฉายแววตั้งแต่สมัยเรียนที่มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งมักจะมีเพื่อนฝูงล้อเล่นว่าเป็นชาวเขาชาวดอย นี่เป็นสิ่งที่ผลักดันให้เขายิ่งรักและคิดถึงบ้านเกิดและคิดที่จะเอาชนะทุกคนเพื่อเป็นเกียรติเป็นศักดิ์ศรี ในบางโอกาสเขาก็จะนำเอาผลงานของตัวเองไปแสดงที่เชียงใหม่โรงเรียนเก่า คือสามัคคี

วิทยาคม (พ.ศ. 2499) และอีกครั้งหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2512 อันเป็นการสำนึกในบุญคุณของสถานศึกษาที่ทำให้กำเนิดภูมิปัญญา แล้วหลังจากเขาเรียนจบและเดินทางไปทำงานที่ต่าง ๆ ทางตะวันตก เขาก็กลับมาสร้างบ้านที่เชียงราย และเริ่มต้นสร้างสรรค์ผลงานส่วนตัวและสะสมศิลปะพื้นบ้านจนปัจจุบัน การก่อสร้างบ้านและอาคารยังคงดำเนินต่อไป บนพื้นที่กว้างใหญ่ที่ดอยนางแล คอยต้อนรับทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่สนใจศึกษาเยี่ยมชมงานศิลปะของถวัลย์ ดัชนี งานศิลปะพื้นบ้านที่เป็นฝีมือเก่าแก่ดั้งเดิม และงานประณีตศิลป์ที่ถูกออกแบบขึ้นมาใหม่ แต่สิ่งที่สร้างความตื่นตาตื่นใจที่สัมผัสได้ในบันดลที่ก้าวถึงหน้าบ้านดำ นางแลก็คือ ตัวอาคารที่ออกแบบอย่างมีศิลปะและน่าทึ่งชนิดที่สถาปนิกต้องยกย่องให้เป็นสถาปัตยกรรมชิ้นเอกและแน่นอนรูปแบบสถาปัตยกรรมทั้งหลายอัดแน่นไปด้วยวัฒนธรรมล้านนา อีกหนึ่งกิจกรรมทางศิลปะที่เขามีส่วนร่วมสร้างสรรค์ความนิยมในการแสดงผลงานศิลปะของชาวเชียงรายเองคือการก่อตั้งกลุ่มไถยวน ร่วมกับกลุ่มของศิลปินหลายรุ่นของจังหวัด มีการจัดงานครั้งแรก ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย (กรุงเทพฯ) เมื่อปี พ.ศ. 2532 หลังจากนั้นกลุ่มไถยวนหรือกลุ่มล้านนาก็เกิดขึ้นอีกหลายครั้ง ทั้งที่กรุงเทพฯ และเชียงราย จากผลพวงของการรวมตัวของกลุ่มศิลปินเชียงรายทำให้เกิดศิลปินฝีมือดีรุ่นใหม่ ๆ ทอยเต็บโต หรือสำหรับหลาย ๆ คนที่หมดเชื้อไฟที่จะสร้างสรรค์ศิลปะไปแล้วก็กลับมามีกำลังใจมุ่งมั่นจนกระทั่งรวมตัวกันเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้นในปัจจุบัน ถวัลย์ ดัชนี จึงกลายเป็นผู้อาวุโสที่มีคุณูปการต่อกระแสศิลปะที่เชียงรายเป็นอันมาก ทั้งนี้เป็นผลจากความเคลื่อนไหวทางกิจกรรมศิลปะอย่างเป็นรูปธรรม หรือแม้แต่การให้ทรัพย์สินเป็นทุนการศึกษา ทุนสนับสนุนการจัดนิทรรศการแก่นักเรียน นักศึกษาและกลุ่มศิลปินที่ขาดทุนทรัพย์ ซึ่งทำอย่างต่อเนื่องและจริงใจ อาจจะเป็นเพราะเห็นว่าตัวเองเคยลำบากกายและคับแค้นใจมาก่อน จึงเกิดเห็นใจและยื่นมือเข้าช่วยเหลือ

ส่วนกิจกรรมสำคัญ ๆ ระดับประเทศหรือระดับนานาชาติ ถวัลย์ ดัชนี ก็ยินดีเข้าร่วมเมื่อมีคนร้องขอจนกิจนั้น ๆ ลุล่วงได้ผลดีเลิศสมความตั้งใจของผู้จัด อาทิ ได้รับเป็นกรรมการตัดสินงานศิลปกรรมแห่งชาติ รางวัลจิตรกรรมบัวหลวง รางวัลศิลปกรรมร่วมสมัย (ธนาคารกสิกรไทย) รางวัลพานาโซนิค เป็นมาสเตอร์แห่งเอเชียบรมยุวศิลปินทั่วเอเชีย 10 ประเทศ รับเชิญร่วมงานกับศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทยในกิจกรรมต่าง ๆ ทางศิลปะ ให้ทุนวิจัยให้ศิลปินพำนักในบ้านดำนางแล (ศิลปินนานาชาติประเทศ) ให้ทุนสนับสนุนสมาคมศิลปะเก่าเพาะช่างและมหาวิทยาลัยศิลปากร หรือแม้แต่การเขียนบทความ คำนำ สำหรับศิลปินรุ่นหลัง ๆ เพื่อนำไปลงหนังสือหรือสูจิบัตร ก็เป็นกิจที่เขาทำให้ด้วยความปรารถนาดี

ความเชื่อถ้อยยอมรับจากสื่อมวลชน

สิ่งต่างๆที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของถวัลย์ ดัชนี ล้วนเป็นที่สนใจและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง จนมีหน่วยงานด้านการสื่อสารติดต่อขอเข้าไปเผยแพร่ นับตั้งแต่สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ รายการโทรทัศน์ ภาพยนตร์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ ภาพยนตร์ 16 มม. เรื่องแรก โดยยูทิสประเทศไทย (ปี พ.ศ. 2505) ภาพยนตร์สารคดีศิลปะร่วมสมัย – ปรัชญาพุทธศาสนานิกายเซ็น โดยสถาบันวัฒนธรรมเยอรมัน มิวนิค เยอรมนี (ปี พ.ศ. 2512) ภาพยนตร์เลี้ยงสังสรรค์ของถวัลย์ ดัชนี โดยบรรจง โกศลวัฒน์ พ.ศ. 2518 ภาพยนตร์สารคดีศิลปะวัฒนธรรม ที่วีเยอรมัน นครโคโลญจน์ เสนอเรื่องราวรูปเขียนสัญลักษณ์ปรัชญา และพลังสร้างสรรค์ของถวัลย์ ดัชนี ในปราสาทคอร์ททอร์ฟ เยอรมนี พ.ศ. 2528 ภาพยนตร์สารคดีวัฒนธรรมโดย บีบีซี อังกฤษ พ.ศ. 2538 ภาพยนตร์สารคดีชีวิต ถวัลย์ ดัชนี จิตรกรในพำนัก มหาวิทยาลัยเมลเบิร์น ออสเตรเลีย พ.ศ. 2537 และสารคดีทางโทรทัศน์ของไทยอีกหลายรายการ

ปัจจุบันสมัย

ทุกวันนี้ ถวัลย์ ดัชนี ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ที่บ้านดำ ตำบลนางแล จังหวัดเชียงราย เขียนรูปลายเส้นบนกระดาษขรุขระ ยามที่ต้องการประมวลความคิด เขียนรูปสีน้ำมันขนาดตึก 3 ชั้นพร้อมกัน 2 รูป เขียนภาพด้วยหมึกและสีบนกระดาษแข็ง ขณะเดียวกันก็สร้างวิหารหลวงและสร้างสรรค์งานสล่าร่วมสมัย ทำเช่นนี้ทุกวันและตลอดเวลา

เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ศิลปินเชียงรายที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งในปัจจุบัน เขาเกิดและเติบโตที่หมู่บ้านร่องขุ่น ตำบลบัวสลี อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2449 ในบ้านซึ่งเป็นร้านค้าเล็ก ๆ ที่พ่อกับแม่เช่าไว้เพื่อขายของ ด้วยความที่แม่อยากให้ลูกชายทั้งสี่คนอยู่เฝ้าร้านในเวลาหลังเลิกเรียน จึงออกอุบายให้ลูก ๆ มาอยู่รวมกันที่หน้าร้าน แล้วส่งกระดาษดินสอให้แข่งกันวาดรูป ถ้าใครวาดสวยก็จะได้รางวัล ด้วยนิสัยชอบการแข่งขันและอยากเอาชนะ เด็กชายเฉลิมชัยจึงเอาจริงเอาจังกับการวาดรูปมาก ถึงขนาดยอมอดหลับอดนอนเพื่อให้วาดออกมาได้ดีที่สุด และด้วยอุบายของแม่ในครั้งนั้นนั่นเองที่ทำให้เฉลิมชัยเกิดความสุขและเกิดความรักในการวาดรูปตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เมื่อมีเวลาว่างเขาก็มักจะง่วนอยู่กับการวาดรูปข้าวของเครื่องใช้ และลอกภาพจากสลากปิด

สินค้าต่าง ๆ แต่ที่ชื่นชอบและประทับใจที่สุดก็คือ การลอกภาพจากกล่องไม้ขีดไฟตราพญานาค ซึ่งมีความอ่อนช้อยของลายเส้นแบบไทย ๆ

แล้วโลกของการวาดภาพของเขาก็ได้ขยายใหญ่ขึ้น เมื่อต้องย้ายจากโรงเรียนบ้านบัวสลี ไปเรียนต่อชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่โรงเรียนนครดรุณศึกษา ซึ่งอยู่ในตัวเมือง เขาตื่นตาตื่นใจกับสิ่งใหม่ที่ได้พบเห็น นั่นก็คือ ป้ายคัตเอาท์ขนาดใหญ่ที่ติดอยู่หน้าโรงหนัง มันทำให้เขาตัดสินใจว่าจะต้องเป็นคนเขียนภาพคัตเอาท์ให้ได้ เฉลิมชัยเริ่มหมกมุ่นกับการวาดรูปมากขึ้น เขาสมัครไปเป็นลูกมือเขียนภาพคัตเอาท์ตลอดเสาร์ อาทิตย์และหลังเลิกเรียน และทำหน้าที่ทุกอย่างทั้งล้างฟุ้งกัน ล้างเฟรม รองพื้น ตีตาราง และซื้อโอเลียง จนเขาได้เรียนรู้อะไรหลายอย่างนั้นเป็นอย่างดี หลังจากนั้นด้วยความมุ่งมั่นเขาต้องปั่นจักรยานจากเชียงรายได้ไปเชียงใหม่เป็นระยะทางถึง 64 กิโลเมตร ทุกศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ เพื่อไปหาโรงหนังที่มีคัตเอาท์ให้วาดเป็นการฝึกฝีมือ โดยต้นแบบในการฝึกหัดของเขาก็คือ ใบปิดหนังฝีมือของเปี้ยก โปสเตอร์

เกือบ 5 ปีในการฝึกงาน เขาได้วาดเฉพาะภาพพระรองและตัวตลกมาโดยตลอด ไม่มีโอกาสได้แสดงฝีมือคนเดียวเลย จนวันหนึ่งโอกาสก็มาถึง เมื่อช่างใหญ่ไม่อยู่ เขาได้เขียนภาพคัตเอาท์หนึ่งเรื่องเปิดน้อย ขนาดใหญ่ 5 x 3 เมตร ยิ่งความปลื้มปิติมาสู่เฉลิมชัยในเวลานั้นมาก และจากงานชิ้นนี้ก็ทำให้เขาได้รับจ้างเขียนงานต่อมาอีกหลายต่อหลายครั้ง

ในช่วงเวลานี้เองที่เฉลิมชัยได้มีโอกาสสัมผัสกับงานของจิตรกรท้องถิ่นอย่างสล่าชิน หรือจ่ารัส พรหมมินทร์ ผู้ซึ่งไม่ได้เล่าเรียนศิลปะมาจากสำนักใด ๆ แต่ฝึกฝนการเขียนรูปด้วยตนเอง สล่าชินเลี้ยงชีพด้วยการเขียนภาพทิวทัศน์และวิถีชีวิตทางภาคเหนือ ภาพของเขาเป็นที่นิยมของพ่อค้าและข้าราชการในจังหวัดเชียงราย ที่ต่างก็ซื้อไปประดับอาคาร บ้านเรือน ร้านค้า และสถานที่ราชการต่าง ๆ ไม่ว่าจะไปที่ไหนในเชียงรายก็มักจะพบเห็นภาพของจ่ารัส พรหมมินทร์ ทำให้เฉลิมชัยเกิดความคิดอยากที่จะเขียนภาพทิวทัศน์แบบนี้บ้าง

เมื่อขายรูปได้ เขาก็ตั้งใจแล้วว่า การวาดรูปยึดเป็นอาชีพได้จริงๆ เขาจึงเริ่มเก็บเงินที่ได้จากการวาดรูป เพื่อจะเดินทางไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่โรงเรียนเพาะช่าง เพราะรู้ว่า เปี้ยก โปสเตอร์ สอนอยู่ที่นั่น แต่ความฝันของเขาต้องสะดุดเมื่อถูกคัดค้านจากพ่อ ซึ่งอยากให้ลูกเรียนต่อทางด้านบัญชี เฉลิมชัยเสียใจมากแต่ก็ยังไม่เลิกล้มความตั้งใจ เขาประท้วงด้วยการอดข้าวสองวันสองคืนเต็ม ๆ จนแม่ต้องช่วยพูดกับพ่อเพื่อให้เขาได้ไปสอบที่เพาะช่างสมความตั้งใจ โดยมีข้อเสนอว่าหากสอบไม่ติด เขาจะต้องไปเรียนบัญชีตามที่พ่อต้องการ แต่ด้วยความมุ่งมั่นพยายามและต้องการลบคำ

สบประมาทจากอาจารย์ผู้สอบสัมภาษณ์ที่เรียกเขาว่าคนดอย เฉลิมชัยก็สอบเข้าเพาะช่างได้สมความปรารถนา

เมื่อเข้าไปเรียนที่เพาะช่าง เฉลิมชัยก็ต้องพบกับความประหลาดใจเมื่อความยิ่งใหญ่ในทักษะฝีมือและแนวทางที่เขาฝึกฝนมา กลายเป็นเรื่องตลกสำหรับเพื่อนฝูงและครูอาจารย์ ด้วยเหตุผลว่างานของเขาแห้งแล้งและไม่มีชีวิต ต่อมาเมื่อเขาเริ่มเข้าห้องสมุดศึกษาค้นคว้าคุณภาพของศิลปินระดับโลกอย่าง ไมเคิลแองเจโล โมเนต์ แวนโกก ฯลฯ เขาถึงเริ่มรู้ว่างานศิลปะคืออะไร และควรมีชีวิตในงานนั้นคืออะไร หลังจากนั้นเขาก็เริ่มเปลี่ยนแนวทางในการวาดรูป และตั้งเป้าหมายใหม่ว่าจะต้องเป็นศิลปินอิสระหรือจิตรกรระดับโลกให้ได้

เขาเริ่มเดินทางตามความฝัน ด้วยการก้าวเข้าสู่รั้วของมหาวิทยาลัยศิลปากร ในปี พ.ศ. 2517 ณ สถานที่แห่งนี้เขาได้เปิดโลกทัศน์ทางความคิดและจินตนาการเพื่อค้นหารูปแบบของตนเอง แต่เหตุการณ์ก็ไม่ได้ราบรื่นอย่างที่คิด เมื่อความยินดีจากการสอบเข้าศิลปากรได้ผ่านพ้นไป เขาก็ต้องพบกับข่าวร้ายเมื่อพ่อแม่แยกทางกัน เขาหมดกำลังใจและรู้สึกสับสนใจชีวิตจนเกือบจะเลิกเรียน แต่โชคยังดีที่มีคนเตือนสติให้เขาได้คิดและมีกำลังใจขึ้นอีกครั้ง

ในช่วงปี 1 ถึง ปี 3 เฉลิมชัยเกิดความขัดแย้งกับคนรอบข้างอย่างมาก ทั้งในเรื่องแนวทางการศึกษาและการดำเนินชีวิต ด้วยความรักชอบในศิลปะไทย ต่อต้านศิลปะตะวันตก ทำให้เขาทำคะแนนในวิชาองค์ประกอบศิลป์ได้ไม่ดีนัก เพราะใคร ๆ ต่างเห็นว่างานของเขาเซยและล้าสมัย นอกจากนี้เขายังทำตัวเป็นหัวโจก ชอบแค้นแค้น เทียบเท่า จีบผู้หญิง ยังความหมั่นไส้ไม่พอใจมาสู่คนรอบข้างเป็นอย่างมาก

เมื่อขึ้นปี 4 เฉลิมชัยได้เลือกเรียนในภาควิชาศิลปะไทย ซึ่งเปิดสอนเป็นปีแรก เขาทุ่มเททำงานอย่างเต็มที่ แต่ปรากฏว่างานของเขาได้รับคำวิจารณ์จากอาจารย์ผู้สอนว่า มีแต่ฝีมือ ไม่มีสมองและความคิด ทำให้เขาโกรธจัดและตั้งใจจะเอาชนะอาจารย์ท่านนั้นให้ได้ เขามุมนะทำงานแบบเอาเป็นเอาตาย และปลายปีนั้นเขาก็คว้ารางวัลเหรียญทองจากการประกวดจิตรกรรมบัวหลวงครั้งที่ 3 พ.ศ. 2520 เอาชนะอาจารย์ท่านนั้นได้สำเร็จ ถึงตอนนี้เขาไม่นึกโกรธอาจารย์ท่านนั้นอีกต่อไป

เฉลิมชัยส่งงานเข้าประกวดอีก 2 ครั้ง ในการประกวดศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 25 (พ.ศ. 2521) และการประกวดจิตรกรรมบัวหลวงครั้งที่ 4 (พ.ศ. 2522) ได้รับรางวัลเหรียญทองแดงและเหรียญเงินตามลำดับ หลังจากนั้นก็เลิกส่งผลงานเข้าประกวด ด้วยความรู้สึกที่ว่า การประกวดมีผู้ชื่นชมกันเองอยู่ในวงที่จำกัด เขาอยากยิ่งใหญ่ในแบบถวัลย์ ดัชนี และปละประเทือง เอมเจริญ ซึ่งได้รับ

การยอมรับจากคนหลากหลายสาขาอาชีพมากกว่า แต่ถึงอย่างไรเขาก็ไม่ปฏิเสธว่ารางวัลที่ได้รับนั้นเป็นบันไดขั้นแรกที่สำคัญ ที่การันตีว่าเขาได้ผ่านการยอมรับจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ทางศิลปะของชาติ เขามีฝีมือและความคิดมากพอที่จะยืนอยู่ในวิถีชีวิตของศิลปินต่อไป

หลังจากเรียนจบเขามุ่งมั่นที่จะเป็นศิลปิน และสาบานกับตัวเองว่าจะเขียนรูปไปชั่วชีวิต จะอยู่อย่างสมถะ ไม่คบคนนอกวงการ (ศิลปะ) ไม่คิดขายงาน แม้จะอดตายก็ยอม ในช่วงนี้เขาต้องอดทนกับความยากลำบาก ด้วยภาระที่ต้องส่งเสียลูกสาวหนึ่งคน จนบางครั้งเขาก็นึกท้อใจ แต่ก็ยังยึดมั่นในความคิดเดิมว่าเขาจะไม่ยอมประกอบอาชีพอื่นใดนอกจากเป็นศิลปิน

ครั้งหนึ่งศิลปินรุ่นพี่ **วันเจริญ จำปะคัง** ได้ชวนให้เขาไปพบกับศิลปินใหญ่อย่าง **ถวัลย์ ดัชนี** ด้วยความมั่นใจในตัวเอง เขาเอ่ยถามอย่างทำทนาย “ได้ข่าวว่าพี่หวันเป็นคนขยันมาก แต่ผมก็เป็นคนขยันเหมือนกัน ไม่รู้เหมือนกันนะครับ ระหว่างผมกับพี่หวันใครจะขยันกว่ากัน” แล้วเขาก็ต้องตกตะลึงเมื่อศิลปินรุ่นใหญ่ได้พาเขาไปดูที่ห้องทำงานส่วนตัว เขารู้สึกตัวเล็กลงไปถนัดใจ ถวัลย์ ดัชนี ยิ่งใหญ่กว่าเขามากมาย ในความคิดตอนนั้นเขาอยากจะใช้ชีวิตเป็นศิลปินศิลปินที่ประสบความสำเร็จเยี่ยงนั้น แต่ก็ได้รับคำตอบว่า “อย่างเอ็งทนอีกสัก 20 ปีแล้วกัน” นั่นเป็นอีกครั้งที่คำปราชัยได้กลับกลายมาเป็นพลังผลักดันให้เขามุ่งมั่นมากขึ้น เขาประกาศตัวเป็นศิลปินใหญ่ พร้อมชุดเครื่องแต่งกายประจำตัว ม่อฮ่อมสีน้ำเงิน เป็นที่ขบขันสุขฮาของเพื่อนฝูง รุ่นพี่ และครูอาจารย์ ทางเดียวที่จะลบคำสบประมาทนั้นเขาต้องทำให้คนทั้งประเทศยอมรับ

ผ่านไปเกือบปี เขายังคงเดินตามวิถีทางเดิม ขยันทำงานและแสดงงานร่วมกับเพื่อนศิลปินตามหอศิลป์ต่าง ๆ แต่จำนวนคนที่ชื่นชมและสนับสนุนก็ยังคงอยู่ในวงจำกัด ชีวิตความเป็นอยู่ของเขายังยากลำบากเช่นเดิม เขาเริ่มทบทวนแนวคิดใหม่ เขาจะต้องแสดงงานให้คนทั่วไปได้ชื่นชมและยอมรับ แล้วเขาก็ประกาศตัวใหม่ด้วยการแสดงงานที่โรงแรมเพชรศิรินทร์เป็นแห่งแรก ในครั้งนั้นเขาได้เงินจากการแสดงงานมากที่สุดตั้งแต่เคยแสดงมา แต่เขาก็ได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์จากคนในวงการศิลปะมากพอ ๆ กัน

ในปีต่อมาเขาได้แสดงผลงานเดี่ยวอีกครั้งที่โรงแรมมณเฑียร หลังกลับมาจากการศึกษาพุทธศิลป์ที่ประเทศศรีลังกาด้วยทุนจากกลุ่มศิลปินร่วมสมัยของศรีลังกา ร่วมกับสถานทูตไทยในโคลัมโบ คราวนี้ประสบความสำเร็จมากกว่าเดิมผลงานของเขาขายได้เกือบหมด เขาได้รับเงินจากงานนั้นมากที่สุดตั้งแต่ทำงานศิลปะมา และกลายเป็นที่รู้จักของคนในสังคมไฮโซ พร้อม ๆ กับกลายเป็นเป้าในการวิพากษ์วิจารณ์ของคนในวงการศิลปะมากขึ้นกว่าเดิม แต่เสียงวิพากษ์วิจารณ์ (คำทอ) เหล่านั้นก็ไม่ได้

ทำให้เขายี่หระแต่อย่างใด เขามั่นใจและพอใจกับเส้นทางนี้ พร้อมประกาศตัวว่า “กูไม่ใช่ศิลปินกูเป็นพ่อค้าก็ได้ แต่กูไม่เคยเขียนรูปเพื่อเอาใจใคร กูเขียนเพราะกูรักอยากจะเรียน และเขียนเพราะกูสบายใจ แต่เขาดันมาชอบรูปกูเอง ช่วยไม่ได้ เรื่องของการขายได้มันเป็นเรื่องของการจัดการ กูแยกออก” แม้คนในวงการศิลปะเวลานั้นจะไม่เห็นด้วยกับเขา แต่หลังจากนั้นได้ไม่นาน โรงแรมและศูนย์การค้าก็กลายเป็นสถานที่แสดงผลงานของศิลปิน

หลังจากความสำเร็จในครั้งนั้น ทำให้เฉลิมชัยเปิดตัวออกสู่อสังคมนามากขึ้น เขาฝึกพูดภาษาอังกฤษและออกงานสังคมนามากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อเป็นการเปิดหูเปิดตาให้กับตัวเอง ทำให้คนในสังคมรู้จักเขามากขึ้น และยังผลิให้งานของเขามีมูลค่าสูงขึ้นด้วย เรียกได้ว่า ในช่วงปี 2523 – 2526 นั้นเขาประสบความสำเร็จทั้งในด้านชื่อเสียงและเงินทองนอกจากนี้ยังได้รับทุนให้เดินทางไปศึกษาดูงานศิลปะและแสดงผลงานในต่างประเทศ ทั้งยุโรปและอเมริกา

ในขณะที่เขาเดินทางไปดูงาน ณ ประเทศอังกฤษ นั้นเอง เขาได้เห็นพระอุโบสถของ **วัดพุทธปทีป** ซึ่งกำลังก่อสร้างอยู่ในขณะนั้น ทำให้เขาเกิดความคิดหนึ่งขึ้นมา ด้วยความใฝ่ฝันที่อยากจะเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังรับใช้พระพุทธศาสนา บวกกับความรู้สึกที่อยากจะสร้างเกียรติประวัติครั้งยิ่งใหญ่ให้กับตัวเอง ด้วยการสร้างสรรค์งานศิลปะไทยที่ยิ่งใหญ่ไว้ในต่างแดน ในปี 2527 เฉลิมชัยจึงตัดสินใจเดินทางไปเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถ วัดพุทธปทีป ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ พร้อมกับศิลปินรุ่นน้อง **ปัญญา วิจินธนสาร** และกลุ่มศิลปิน เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาโดยปฏิเสธไม่รับรายได้ใด ๆ ทั้งสิ้น

แล้วการตัดสินใจของเขาในครั้งนั้นก็เป็นการพิสูจน์ศรัทธาและความมั่นคงของเขาอย่างแท้จริง เขาต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคมากมาย อันเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มมูลนิธิวัดพระพุทธศาสนา ณ กรุงลอนดอนกับ ทางวัดพระพุทธปทีป เขาถูกต่อต้านจากหลายฝ่าย ทั้งจากพระและคนในวัด รวมทั้งคนไทยที่อยู่ที่นี่ ซึ่งต่างไม่เข้าใจเจตนาของเขา และกล่าวหาว่าเขามาเกาะวัดกิน อีกทั้งเรื่องเงินทองค่าใช้จ่ายต่างๆ ก็แสนจะขัดสน กำลังใจเดียวที่เขามีอยู่ในเวลานั้นคือความศรัทธาที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพุทธศาสนา

แล้วปาฏิหาริย์ก็มีจริงเมื่อ **พลเอกเปรม ติณสูลานนท์** นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้เดินทางไปเยี่ยมคนไทยในลอนดอน เฉลิมชัยไม่รอช้าที่จะไปขอความช่วยเหลือจากท่าน เพื่อให้งานทั้งหมดสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ในงานเลี้ยงที่สถานทูตไทยเขาเข้าไปพบท่านนายก แล้วเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้ท่านฟัง หลังจากนั้นทุกสิ่งทุกอย่างก็ราบรื่นดังที่หวัง พลเอกเปรมอนุมัติเงินเข้ามูลนิธิวัดให้เป็นการด่วน

ปัญหาความขัดแย้งทั้งหมดได้ยุติลง เขาได้บรรลุในสิ่งที่ตั้งใจ วัดพุทธที่ปกกลายเป็นวัดที่มีชื่อเสียงมากในประเทศอังกฤษ ในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวเดินทางมาชมจิตรกรรมฝาผนังมากมาย

หลังจากกลับจากอังกฤษ เขายังคงขยันทำงานและกลับมาแสดงผลงานเช่นเดิม คราวนี้ชื่อเสียงเงินทองหลังไหลเข้ามาเรื่อยๆ เขาก้าวเข้าสู่สังคมไฮโซ ออกงานสังคมและปรากฏตัวตามสื่อต่าง ๆ ไม่เว้นแต่ละวัน ในช่วงปี 2531 – 2535 จึงเป็นช่วงเวลาแห่งความสุข สนุกสนาน พรั่งพร้อมไปด้วย ลาภ ยศ สรรเสริญ ชื่อเสียง เงินทอง ซึ่งน่าจะทำให้เขามีความสุขอย่างเหลือล้นแต่กลับไม่เป็นเช่นนั้น ในใจของเขากลับยังรู้สึกเป็นทุกข์ และไม่เคยพบกับความสุขสงบที่แท้จริงเลย

หลังจากนั้นไม่นานเขาก็เริ่มหันหน้าเข้าหาพระธรรม ด้วยพื้นฐานที่มีใจศรัทธาในพุทธศาสนา และสนใจในเรื่องการฝึกสมาธิอยู่เป็นทุนเดิม เขาตั้งใจศึกษาธรรมะและปฏิบัติพระกรรมฐานตามคำสอนของพุทธองค์ เพื่อค้นหาความสุขสงบของจิตใจ ทำให้เขาเข้าใจตนเองและสิ่งต่างๆ เขาเล็งเห็นแล้วว่าเพราะธรรมะและศิลปะจึงทำให้เขามีชีวิตและจิตใจที่ดีขึ้น เขาประกาศตัวเลิกทำความชั่วและตัดสินใจออกบวช เพื่อศึกษาธรรมะให้ลึกซึ้ง สร้างบุญกุศลให้แก่ตนเองและทดแทนบุญคุณพ่อแม่

หลังจากสึกออกมา ปลายปี 2535 เขาแต่งงานและมีลูกชายอีกหนึ่งคน เขามีความสุขกับชีวิตครอบครัวและงานศิลปะที่เขารัก เฉลิมชัยยังคงทำงานอย่างต่อเนื่อง ผลงานของเขาในช่วงนี้ได้รับการยอมรับจากนักสะสมเป็นอย่างมาก เขาได้รับเชิญไปออกรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ มากมาย หนังสือ นิตยสารหลายเล่มมาขอสัมภาษณ์ ตลอดระยะเวลาตั้งแต่ปี 2536 เป็นต้นมา เขากลายเป็นที่รู้จักของคนทั้งประเทศ ด้วยบุคลิกและการพูดจาที่มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร

และในปี 2538 – 2540 เขาก็มีโอกาสได้ถวายงานรับใช้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในการวาดภาพประกอบบท**พระราชนิพนธ์มหาชน** ด้วยพระองค์ทรงเห็นคุณค่าในงานศิลปะจากการสร้างสรรค์ของศิลปินไทย ยังความปลาบปลื้มและภาคภูมิใจมาสู่เขาเป็นที่สุด

หลังจากนั้นปลายปี 2540 เขาได้เดินทางกลับบ้านเกิดจังหวัดเชียงราย เพื่อทำในสิ่งที่เขาเคยตั้งสัจจะอธิษฐานไว้ นั่นก็คือการสร้าง**วัดร่องขุน** ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ที่บ้านเกิดของเขา ด้วยเมื่อครั้งกลับมาจากอังกฤษ เขากลับไปเยี่ยมบ้านและพบวัดร่องขุนตกอยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก เขาจึงได้ไปกราบพระประธานและตั้งใจอธิษฐานว่า หากเขามีเงิน เขาจะกลับมาสร้างวัดขึ้นมาใหม่ เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา เขาปรารถนาที่จะสร้างวัดซึ่งเป็นศิลปะประจำรัชกาลที่ 9 ของทางภาคเหนือ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวโรกาสครบรอบ 80 พรรษา และเพื่อให้เป็นศิลปะสมบัติของแผ่นดินสืบไป เขาตั้งใจเอาเงินทุกบาททุกสตางค์ที่หามาได้ตลอดชีวิตมาสร้างวัดนี้ให้สำเร็จ

และสวยงามสมบูรณ์ที่สุด ทั้งสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม เพื่อเป็นงานชิ้นสุดท้ายของชีวิตที่เขาจะอุทิศให้กับแผ่นดิน โดยไม่มีการเรียกรับเงินบริจาคจากใคร เขาต้องการให้วัดนี้เกิดจากปัจจัยอันบริสุทธิ์ของผู้ที่มีศรัทธาต่อพุทธศาสนาเท่านั้น

ทุกวันนี้ เฉลิมชัยได้คืนสิ่งที่เขาได้รับมาตลอดชีวิตให้กับแผ่นดินบ้านเกิด ให้กับพระพุทธศาสนา และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เขาศรัทธา รวมทั้งกับสังคมและวงการศิลปะ เขาได้สร้างวัดซึ่งเป็นงานพุทธศิลป์ของแผ่นดิน ที่มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้ท้องถิ่นบ้านเกิดของเขา กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของเชียงราย ด้วยหวังให้ชาวบ้านแถวนั้นมีรายได้และมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในอนาคต เขาได้ตั้งกองทุนเฉลิมชัยเพื่อให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาศิลปะและมอบผลงานให้กับทางมูลนิธิหรือองค์กรต่างๆ เพื่อนำไปประมุขหารายได้ รวมทั้งออกบรรยายเรื่องศิลปะและธรรมะตามสถานที่ต่างๆ สำหรับวงการศิลปะนั้น เขาเป็นคนหนึ่งที่มีส่วนทำให้งานศิลปะมีราคาสูงขึ้น ทำให้ศิลปินมีหน้ามีตาเป็นที่ยอมรับของสังคม และเป็นตัวแทนศิลปินที่ทำให้คนไทยหลากหลายสาขาอาชีพรู้จักศิลปะและศิลปินมากขึ้น เขาเป็นศิลปินและเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้วงการศิลปะเติบโต

ปัจจุบันเขาทุ่มเทชีวิตและจิตใจกับการสร้างสรรค์พุทธศิลป์ที่ยิ่งใหญ่ เมื่อวัดสร้างเสร็จเขาจะกลับไปอยู่เชียงรายพร้อมกับครอบครัว และวาดรูปไปจนตาย

สมลักษณ์ ปันติบุญ

หลังจากสนใจในศิลปะแต่มีอันต้องเรียนวิชา Industrial Design ที่เชียงใหม่จนจบ แล้วเข้าทำงานให้กับองค์กรระหว่างประเทศญี่ปุ่น ทำงานในรูปแบบเอ็นจีโอ (สอนเซรามิก) ให้กับองค์การสหประชาชาติ จนวันหนึ่งพบว่าตัวเองไปไม่ได้กับงานนี้ ลึกลงๆ แล้วยังรักที่จะทำงานศิลปะ จึงตัดสินใจไปเรียนวิธีปั้นเครื่องปั้นดินเผากับศิลปินเครื่องปั้นดินเผาที่ประเทศญี่ปุ่น นับเวลาได้ 5 ปี จึงกลับบ้านเกิด

สมลักษณ์สนใจทำงานเซรามิกสองความคิดพร้อมกันคือ รูปแบบที่ความคิดฝันมานานเมื่อมีโอกาสสมลักษณ์ก็ตั้งสตูดิโอเซรามิกที่ดินดินแดง เรียกว่า ดอยดินแดง พอตเตอร์รี่ ที่เชียงรายบ้านเกิดเรื่อยมาจนมาถึงปัจจุบัน ผลงานจากสตูดิโอของเขาเป็นที่ยอมรับจากผู้รักงานเซรามิกเป็นอย่างมาก สมลักษณ์ได้สร้างชื่อเสียงให้กับตัวเองและเมืองไทยด้วยการแสดงผลงานและการประกวดผลงานด้านเซรามิกอาร์ทสำคัญ ๆ ที่ประเทศญี่ปุ่น เช่นงาน NITTEN EXHIBITION ที่จัดโดย METROPOLITAN ART MUSEUM กรุงโตเกียว งาน ASIAN ARTS AND CRAFTS จัดโดย FUKUOKA ART MUSEUM เมือง FUKUOKA และยังได้รับรางวัลจากการประกวดเครื่องปั้นดินเผาที่เมืองโอคแลนด์ ประเทศ

นิวซีแลนด์ นอกจากนี้ยังจัดแสดงผลงานเดี่ยวและได้รับเชิญร่วมแสดงนิทรรศการทั้งในประเทศและต่างประเทศอีกหลายครั้ง สมลักษณ์ได้บอกถึงแนวทางของตัวเองไว้ว่า
 “งานของผมเป็นแนวสัจจะนิยม โดยขึ้นอยู่กับท้องถิ่น ทั้งความคิดและวัตถุดิบ”

สมพงษ์ สารทรัพย์

เรียนสายวิทยาศาสตร์มาโดยตลอด ใจจริงในสมัยนั้นอยากที่จะเป็นสถาปนิก แต่สอบเข้าได้ที่ภาควิชาศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร และที่นี้เองที่ทำให้เขาได้รู้ว่าศิลปะคืออะไร และมีคุณค่าอย่างไร

แนวการทำงานของสมพงษ์เปลี่ยนไปตามยุค นับจากแรก ๆ ที่ใช้การวาดเส้นถ่ายทอดความรู้สึก เรื่อยไปจนถึงการใช้สีอะคริลิก ดิน หรือ วัตถุอื่นๆ ในการทำงาน ด้วยเจตนาที่จะให้สอดคล้องกับความคิด ความรู้สึกตามแนวทางของเรื่องราวในงาน เรื่องหลัก ๆ ที่เป็นแรงบันดาลใจในการทำงานคือเรื่องธรรมชาติ ตัวตน และสิ่งแวดล้อม ที่แสดงการกำเนิดของทุก ๆ สิ่ง แล้วสิ่งสุดท้ายก็แฝงด้วยคำถามที่ว่ามนุษย์กับธรรมชาติมีความสัมพันธ์กันอย่างไร หลังสำเร็จการศึกษาก็ได้เดินทางกลับบ้าน ทำสวน ทำไร่ เขียนรูป เขียนหนังสือ ปัจจุบันยี่สิบปีผ่านไปสมพงษ์ ยังคงยืนยันในวิถีแนวทางเดิมที่เขาคิดไว้คือกลับบ้านและทำงานในถิ่นฐานที่เขาจากไป

“หลังจากที่ผมมั่นใจว่าผมทำงานศิลปะได้ ผมตัดสินใจกลับบ้านและตัดสินใจที่จะทำงานศิลปะตลอดไป”

พรมมา อินยาศรี

ศิษย์เก่าคณะศิลปกรรม สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ ระดับ ปวส. เอกประติมากรรม หลังจากจบการศึกษาแล้วใช้เวลา 8 ปี ในการประกอบอาชีพค้าขาย

ในการกลับมาทำงานศิลปะอีกครั้งของพรมมา เขาเริ่มเขียนภาพดอกบัวอยู่พักหนึ่งแล้วจึงศึกษาจนพบแนวทางที่จะใช้กรรมวิธีเขียนสีอะคริลิกบนผ้าใบด้วยการค่อย ๆ แด้มไปที่ละจุด ๆ ผสมกับกรรมวิธีโบราณคือการระบายยางมะเดื่อปิดทองคำเปลว ภายใต้เรื่องราวของวัดในจินตนาการหรือในความฝัน ลักษณะผลงานของพรมมาจึงดูเหมือนจริงทั้งรูปแบบของสถาปัตยกรรมหรือ สิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในภาพ และความเหมือนจริงดังกล่าวก็ยิ่งปรากฏในโทนสีน้ำตาลเฉดต่าง ๆ ร่วมกับการเน้นความมั่งคั่งด้วยสีสันของทอง ปัจจุบันเรื่องราวของสถาปัตยกรรมเปลี่ยนไปเป็นเรือจินตนาการ

ผสมกับรูปแบบเรือล้านนา ด้วยแนวเรื่องใหม่นี้พอมมาปรารถนาที่จะแสดงถึงการหลุดพ้นตามพุทธธรรม ที่สอนให้เราแสวงหาทางหลุดพ้นในด้านความสำเร็จนั้น การได้รับรางวัลเป็นแรงผลักดันให้เกิดความมั่นใจ สิ่งที่มาคือความทุ่มเททุ่มมานะ ตัวอย่างรางวัลสำคัญ ๆ อาทิ รางวัลที่ 2 ในการประกวดศิลปกรรมเทิดพระเกียรติกาญจนาภิเษกสมโภชเมื่อปี พ.ศ. 2538 (จัดโดยธนาคารกสิกรไทย) รางวัลเหรียญเงินและเหรียญทองแดงจิตรกรรมบัวหลวง (จัดโดยธนาคารกรุงเทพ)

“เรือเป็นสัญลักษณ์แห่งการหลุดพ้น ผมเอาพุทธธรรมเป็นหลักในการทำงาน”

พานทอง แสนจันทร์

พานทองเป็นหนึ่งในศิษย์สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ หลังเรียนจบปวส. ได้ไปเรียนต่อในระดับปริญญาตรี ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ซึ่งเป็นกาเรียนศิลปะสายครูเมื่อจบแล้วยังไม่มีโอกาสได้ทำงานศิลปะส่วนตัว จึงประกอบอาชีพด้านงานออกแบบโฆษณา มามีโอกาสทำงานศิลปะจริงจังก็เมื่อ 10 ปีที่ผ่านมา

ลักษณะงานของพานทองจะใช้กรรมวิธีเขียนสีอะคริลิคบนผ้าใบเนื้อหาเป็นการนำเอาเรื่องราวทางศาสนา สถาปัตยกรรมโบราณมาประกอบเป็นองค์ประกอบภาพที่สื่อถึงอดีต ปัจจุบัน และอนาคต พานทองพยายามที่จะสะท้อนถึงความเชื่อและความรู้สึกที่คนเรามีต่อวัตถุโบราณ ตั้งแต่พระพักตร์ของพระพุทธรูป แง่มุมทางสถาปัตยกรรมโบราณที่เปี่ยมไปด้วยความศรัทธา แม้เพียงเศษเสี้ยวของวัตถุก็ดูมีพลังน่าเคารพเสมอ ในปัจจุบันพานทองมุ่งเน้นศึกษาวัตถุหรือสถาปัตยกรรมเชิงแสน อาทิ พระพุทธรูป สถาปัตยกรรม (ซุ้มประตู) งานพุทธศิลป์ซึ่งเป็นผลงานของสถาปนิกช่างเขียนรุ่นเก่า ๆ พานทองได้แสดงผลงานร่วมกับกลุ่มศิลปินต่าง ๆ เช่นนิทรรศการจิตวิญญาณไทย นิทรรศการ AJAC ที่เป็นการร่วมแสดงผลงานเดี่ยวครั้งแรกของเขาคือ 9 แกลเลอรี (เชียงราย) ในปี พ.ศ. 2546

“ผมพิสูจน์ตัวเองด้วยการแสดงงานมาโดยตลอด”

ทรงเดช ทิพย์ทอง

หลังจากเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่เชียงรายได้ไปเรียนต่อทางด้านศิลปะที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ จนจบ ปวส. แล้วจึงไปเรียนต่อระดับปริญญาตรี ที่สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล คลองหก หลังจากนั้นได้กลับไปฝึกฝนฝีมือที่เชียงใหม่จนผลงานเริ่มเป็นที่รู้จักและ

มีทุนทรัพย์จึงกลับไปเรียนต่อในระดับปริญญาโทด้านศิลปะไทยที่คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จนสำเร็จเป็นมหาบัณฑิตจึงเดินทางกลับเชียงราย

แนวทางการทำงานของทรงเดช เป็นแนวประเพณีโบราณ มีการใช้สีฝุ่นและมีการตัดเส้น ส่วนเรื่องราวนั้นเป็นแนวพุทธศิลป์ล้านนาที่ปรากฏเป็นภาพพระพุทธรูปบ้าง รูปวัดหรือโบสถ์วิหารบ้าง ทรงเดชใช้วิธีเขียนสีเพียงขาว ๆ บาง ๆ เพื่อให้ผลงานดูสะอาด สว่าง สงบ ตามความรู้สึกที่เขามีต่อพุทธศาสนา ในผลงานจึงเต็มไปด้วยสัญลักษณ์ทางศาสนาพุทธ และผลงานที่ทรงเดชภาคภูมิใจคือภาพที่ได้รับคัดเลือกให้เขียนภาพในโครงการทัศนศิลป์เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ครบ หกรอบ ในปี พ.ศ. 2542 นอกจากนี้ทรงเดชยังได้รับรางวัลด้านผลงานทางศิลปะไทยจากการประกวดครั้งสำคัญ ระดับชาติอีกหลายครั้ง ระหว่างปี พ.ศ. 2536 – 2544 ด้วยหลักคิดเดียวที่มุ่งมั่นจาก คำกล่าวของเขา

“เรื่องราวของผมต้องการสะท้อนความรู้สึกสะอาด สว่าง สงบ”

อภิรักษ์ ปันมูลศิลป์

จบการศึกษาชั้นมัธยมจากจังหวัดตาก แล้วมาศึกษาต่อที่คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในขณะที่ศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 อภิรักษ์ได้แสวงหาสถานที่สำหรับทำศิลปะนิพนธ์ และเป็นสถานที่ที่จะเยียวยารักษาบาดแผลของเขา เขาเดินทางมาที่ดอยแม่สะลอง และตัดสินใจเลือกสถานที่แห่งนี้เป็นที่ในการสร้างสรรค์งานศิลปะ แม้จะมาจากต่างถิ่นแต่ด้วยความประทับใจและความผูกพันที่มีต่อสถานที่แห่งนี้

อภิรักษ์ มุ่งมั่นที่จะเขียนรูปเป็นอาชีพ ตั้งแต่เรียนจบในปี 2535 และเป็นภาพคันทาที่แสดงถึงเอกลักษณ์ ซึ่งเขาเองก็ยืนยันถึงความชอบส่วนตัวที่เอื้อต่อการได้ระบายอารมณ์ความรู้สึกส่วนตัวผ่านศิลปะ และการเขียนภาพจากสถานที่จริงของทุ่งก็เป็นอีกหลักคิดหนึ่งในการทำงานภาพทิวทัศน์ของเขา เหตุที่อภิรักษ์ที่อภิรักษ์เขียนภาพดอกไม้ใบหญ้าเสียส่วนใหญ่เพราะชอบรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ทำให้ตัวเองได้แต่งแต้มสีสันและเขียนความพลิวไหวของใบหญ้าดอกหญ้า ความสำเร็จของอภิรักษ์เกิดขึ้นเมื่อครั้งหนึ่งได้แสดงผลงานเดี่ยวที่ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลสาขาชิดลม ในปี พ.ศ. 2544 การแสดงครั้งนั้นได้รับความสนใจจากผู้ชมและสื่อมวลชนต่าง ๆ จนทำให้เขาเป็นที่รู้จักมากขึ้นในแวดวงศิลปะ

“ผมใช้ธรรมชาติเป็นเพื่อนคุย และใช้ศิลปะเป็นตัวถ่ายทอดความรู้สึก ทำให้ผมรู้สึกผ่อนคลายและเป็นสุข”

เสงี่ยม ยารังสี

ในช่วงเรียนชั้นมัธยมต้นที่เชียงราย เสงี่ยมได้ครูศิลปะคนหนึ่งคอยเติมไฟให้เขามุ่งมั่นที่จะเรียนศิลปะ เขาจึงตัดสินใจเข้ามาเรียนต่ออาชีพที่โรงเรียนอาชีพศิลป์ กรุงเทพฯ เสงี่ยมเริ่มต้นด้วยการเขียนสีน้ำ ด้วยเห็นว่าการเขียนสีน้ำรวดเร็วดี และสามารถพัฒนาผลงานได้จากขั้นต่อขั้น ในช่วง 3 ปีที่เรียน เสงี่ยมรู้สึกไม่ชอบความเป็นเมือง หลังจากเรียนจบจึงเลือกสอบเอ็นทรานส์กลับไปเรียนที่คณะวิจิตรศิลป์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ระหว่างเรียนที่คณะวิจิตรศิลป์ก็มุ่งมั่นทำงานส่งประกวดงานศิลปกรรมต่างๆ ขณะเดียวกันก็พยายามค้นหาตัวเองไปด้วย ด้วยความที่ชื่นชอบในแนวการทำงานเกี่ยวกับธรรมชาติ เสงี่ยมจึงมุ่งเน้นไปที่ภาพทิวทัศน์ของภาคเหนือ เขาได้หันมาใช้กรรมวิธีเขียนสีน้ำมันบนผ้าใบ ส่วนเรื่องราวนั้น เสงี่ยมยึดหลักการศึกษาศาสนาเป็นแนวทางตั้งแต่แรกเริ่ม โดยการออกไปเขียนภาพทิวทัศน์นอกสถานที่ และราว 2 ปีที่ผ่านมาเสงี่ยมได้ลองหันกลับมาเขียนภาพในสตูดิโอบ้าง(สลับกับการออกไปเขียนภาพภายนอก) ด้วยเรื่องราวของท้องฟ้าที่ปรากฏหมู่เมฆสีต่างๆ อันเป็นพัฒนาการที่เสงี่ยมกำลังจะก้าวไป และได้รวบรวมผลงานในช่วงนี้กว่า 60 ชิ้น จัดแสดงผลงานเดี่ยวครั้งล่าสุด ในชุด ขุนเขาฟ้างามที่เชียงราย ที่อาเตอลิเย อาร์ต แกลเลอรี่ (กรุงเทพฯ)

“ผมเขียนงานทิวทัศน์มาตั้งแต่เริ่มเขียนรูป ผมไม่มีความประทับใจเรื่องราวเมืองเลย”

ภาคผนวก

ภาคผนวก จ บทความวิจัย

บทความเรื่อง

รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย

The Artist's Residence Excursion Arrangement and Management in Chiang Rai Province

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ทรงสวัสดิ์ อุดมศิลป์

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

บทบาทของกลุ่มศิลปินเชียงรายในสังคม

1. บทบาทการแสดงผลงานศิลปะ ศิลปินในตัวจังหวัดเชียงรายรวมตัวกันแสดงผลงานศิลปะกรรมอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมา แต่ก่อนหน้านั้นแต่ละคนได้แสดงผลงานทั้งเดี่ยวและกลุ่มมาอย่างต่อเนื่อง แต่ไม่ได้แสดงในนามของกลุ่มศิลปินจังหวัดเชียงราย การรวมกลุ่มนี้ได้รวมตัวกันจัดแสดงผลงานศิลปะมาอย่างต่อเนื่อง สามารถผลักดันให้กลุ่มศิลปินจังหวัดเชียงรายมีชื่อเสียง ได้รับการจับตามองจากสังคมศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย และต่างประเทศเป็นอย่างดี

2. บทบาทด้านเครือข่ายศิลปิน สืบเนื่องศิลปินในเชียงรายได้รวมตัวกันจัดแสดงผลงานศิลปะอย่างต่อเนื่อง ได้มีการรวมตัวกันจัดร่วมกับสนับสนุนกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม และงานกิจกรรมต่างๆ ของทางจังหวัดมาโดยตลอด กลุ่มศิลปินเชียงรายได้นำเสนอการรณรงค์การก่อสร้างหอศิลป์ร่วมสมัยจังหวัดเชียงราย ซึ่งเรื่องนี้กำลังดำเนินการในการผลักดันงบประมาณการก่อสร้างอยู่ และเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ทางกลุ่มศิลปินเชียงรายได้ร่วมกันจัดตั้งสมาคมศิลปินเชียงราย ในรูปแบบนิติบุคคล เพื่อการดำเนินกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น แสดงให้เห็นถึงพลังเครือข่ายของศิลปินที่เด่นชัดในการผลักดันสังคมให้ก้าวหน้า

3. บทบาทด้านศิลปะร่วมสมัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ศิลปินเชียงรายที่เป็นผู้อาวุโส เช่น ถวัลย์ ดัชนี และเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ เป็นผู้ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ ซึ่งทั้งสองคนนี้เป็นศิลปินกลุ่มที่เป็นแรงผลักดันให้ศิลปินรุ่นใหม่ๆ ได้มีกำลังใจ และทั้งสองคนยังช่วยผลักดันส่งเสริมศิลปินรุ่นใหม่และศิลปินของเชียงรายขณะนี้กำลังมีบทบาทในการแสดงผลงานยังต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ซึ่งกำลังมีชื่อเสียงในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น จากการสังเกตการแสดงผลงานศิลปะในช่วงปี พ.ศ. 2540-2548 ศิลปินเชียงรายมีอัตราการแสดงผลงานต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ศิลปินบางคนแทบจะไม่ได้แสดงเดี่ยวภายในประเทศเลยในช่วง 8 ปีที่ผ่านมา

สถานการณ์การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงราย

การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายมีมานานแล้ว แต่ปรากฏอย่างเด่นชัดตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา ได้มีการไปมาหาสู่ระหว่างผู้ที่สนใจงานศิลปะมาท่องเที่ยวเพื่อพบปะพูดคุยกัน

จนถึงอาจถูกใจผลงานศิลปะก็อาจตกลงกันในการซื้อขายผลงาน ตลอดจนเป็นช่วงที่กลุ่มศิลปินรุ่นใหม่ ๆ ที่ได้ไปศึกษาเดินทางกลับมายังบ้านเกิด หรือเดินทางตั้งใจมาปักหลักทำงานที่จังหวัด เชียงราย ด้วยการชักชวนจากศิลปินที่เป็นคนเชียงราย หลายคนประสบความสำเร็จ มีบางส่วนที่เป็นส่วนน้อยที่เริ่มมีชื่อเสียงและได้เปลี่ยนแนวคิดของตนเอง เดินทางไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร

ในการที่ศิลปินเชียงรายมีลักษณะเฉพาะในเรื่องการกลับมาสร้างสรรค์ผลงาน นอกจากปัจจัยในตัวศิลปินแต่ละคนที่แตกต่างกันแล้ว ยังมีปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดเชียงราย กล่าวคือ ผลของการประกาศนโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า ในรัฐบาลยุคพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ช่วงปี พ.ศ. 2533-2534 ยังผลให้เศรษฐกิจของเมืองชายแดนต่างๆ มีแนวโน้มเติบโตขึ้น การเปลี่ยนภาพลักษณ์ของสามเหลี่ยมทองคำที่เป็นดินแดนแห่งยาเสพติดมาเป็นสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ทำให้เมืองเชียงรายได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีอนาคต และที่เหนือสิ่งอื่นใด โครงการพัฒนาตอตุ้งในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงได้ตั้งพระราชปณิธานเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการฟื้นฟูสภาพแวดล้อม ป่าเขา ต้นน้ำ ในเขตจังหวัดเชียงราย โดยพระองค์ทรงสร้างพระตำหนักที่ตอตุ้งยังผลให้ประชาชนในจังหวัดเชียงรายได้พึ่งพระบารมีและมีกำลังใจในการพัฒนาบ้านเกิดของตนเอง ทั้งหมดนี้ส่งผลให้เชียงรายเป็นเมืองที่ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นทุกปีจนถึงปัจจุบัน

รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปินควรเป็นอย่างไร

จากเหตุผลต่างๆ และความสำเร็จของศิลปินชาวเชียงราย ทำให้บ้านศิลปินแต่ละหลังได้กลายเป็นห้องทำงานศิลปะที่สามารถต้อนรับผู้มาเยือนอยู่เสมอ ชื่อเสียงของศิลปินทำให้ผู้คนอยากมาพบปะพูดคุยและอาจถูกใจผลงาน จากนั้นก็จะได้ตกลงเจรจามูลค่าเพื่อนำกลับไปชื่นชม ดังนั้นบ้านศิลปินที่ต้องรับคนเพิ่มขึ้นตามจำนวนที่ศิลปินประสบความสำเร็จ บางครั้งบ้านบางหลังยังเป็นแหล่งเรียนรู้ ฝึกอบรมแก่ประชาชนชาวจังหวัดเชียง และจากที่ต่างๆ จนถึงการอบรมให้ความรู้แก่ชาวต่างประเทศอีกด้วย และเมื่อศิลปินบางคนมาถึงจุดหนึ่งที่จะต้องตอบแทนบุญคุณบ้านเกิด บางคนได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยกลายเป็นพุทธบูชาแก่ประชาชน ศิลปินบางคนได้สร้างศิลปะสถาน (ห้องแสดงภาพ) เพื่อการศึกษาค้นคว้าและกลุ่มศิลปินเชียงรายร่วมกิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรมของทางจังหวัดอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด

ดังนั้นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงรายจึงมีแนวโน้มที่เป็นการท่องเที่ยวในอีกรูปแบบ ที่เป็นกลุ่มเฉพาะที่สนใจ และการท่องเที่ยวที่ให้เกียรติแก่ผู้ถูกเที่ยวอย่างแท้จริง โดยมีผู้รับผิดชอบหลักในจังหวัดเชียงรายที่คอยประสานงานซึ่งควรจะเป็นหน่วยงานอิสระจากราชการและไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับบริษัทท่องเที่ยวเพื่อควบคุมคุณภาพ และบางส่วนงานราชการ (สวช.) ได้ดำเนินงานโครงการเยี่ยมเยือนบ้านศิลปินแห่งชาติมาบ้าง แต่เป็นการจัดเฉพาะ

กิจ ไม่ได้ยั่งยืน ดังนั้นโครงการวิจัยรูปแบบและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงใหม่จึงได้นำเสนอโครงการเพื่อหารูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ที่ยั่งยืน และเป็นคลังข้อมูลเพื่อจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวเชิงศิลปินในรูปแบบอื่นๆ

กล่าวโดยสรุปการทบทวนความรู้เรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินได้ดังนี้ การท่องเที่ยวบ้านศิลปิน ทั้งการนำเสนอรูปแบบการจัดการทั้งแบบศิลปินที่เสียชีวิตแล้วและยังมีชีวิตว่า มีการจัดการโดยชุมชนเอง หรือมีสถาบันจัดร่วมกับศิลปินหรือศิลปินดำเนินการเอง โดยมีการจัดที่พักให้และไม่จัดให้ บางที่จัดในรูปแบบเทศกาล บางที่จัดแบบ Work shop มีการดำเนินการต่อเนื่องในบางกรณี ดังนั้น การท่องเที่ยวบ้านศิลปินจึงเป็นวิธีการท่องเที่ยวเพื่อความสุนทรีย์ภาพและรสนิยม ตลอดจนการสร้างแรงบันดาลใจให้กับมนุษย์ได้

โดยศิลปินเชียงใหม่เขาก็ตื่นตัวในเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเช่นกัน และมีผลสืบเนื่องในการนำเสนอของสื่อต่างๆ ในประเด็นการจัดการท่องเที่ยวเช่น การทำแผนที่และการกำหนดตัวเลขขั้นต่ำ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวบ้านศิลปินแต่ละหลังที่ 500 คน ต่อปี และการนำบ้านครูจุฬาลง ปรกัณมุขเข้าสู่โปรแกรมการท่องเที่ยวบ้านศิลปินด้วย

โดยที่สำนักคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกำลังจัดทำแผนพัฒนาฉบับที่ 10 โดยเน้นทุนทางวัฒนธรรมได้นำเสนอเรื่อง เศรษฐศาสตร์วัฒนธรรมที่เน้น Cultural taste ใน Cultural Products

5.1 การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเกิดขึ้นได้จริงอย่างไร

5.1.1 บรรยายภาคจังหวัดเชียงใหม่สร้างศิลปิน

จากการเก็บข้อมูลเรื่องประวัติศิลปินแต่ละคนพบว่าคนที่ศิลปินที่เป็นคนเชียงใหม่และที่เป็นคนต่างถิ่นมาอยู่อาศัยและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะอย่างมากมายทั้งจำนวนและคุณภาพ มีสาเหตุจากหลายปัจจัย แต่ที่สำคัญคือมีแรงบันดาลใจจากศิลปินผู้บุกเบิกงานศิลปะร่วมสมัยเป็นสายธารสืบเนื่องกัน จาก จำรัส พรมมินทร์ ดำรง วงศ์อุปราชา ถวัลย์ ดัชนี ฯลฯ และการที่เชียงใหม่เป็นเมืองที่เป็นชายขอบของอาณาจักรล้านนาที่มีลักษณะเฉพาะตัวคือเป็นที่ตั้งของอาณาจักรที่เก่าแก่กว่าเมืองหลวงคือจังหวัดเชียงใหม่และมีเรื่องเล่า นิทาน คติความเชื่อที่เก่าแก่ ดังนั้น ดังนั้น การเกิดแรงบันดาลใจแบบจารีตแบบส่วนกลาง(ล้านนา) และหาแนวทางของตนที่เหนือกว่าจึงปรากฏอยู่ในผลงานที่ผ่านมาของศิลปินเสมอ ดังนั้นผลงานจึงมีลักษณะเฉพาะตัวที่โดดเด่น

ในส่วนของศิลปินเชียงใหม่มาสร้างบ้านเรือนอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมากนั้นเกิดขึ้นในช่วงประมาณ 20 ปีก่อนหน้านั้นนั่นเนื่องจากลักษณะของจังหวัดเชียงใหม่เป็นเมืองที่สงบเงียบเหมาะกับการเป็นที่อยู่อาศัยมีวัดอุทิศมากมาย(ธรรมชาติ วัฒนธรรม)ที่เป็นแรงบันดาลใจในการสร้างผลงานศิลปะ ต่อมาในช่วงเวลานั้นการเดินทางและการติดต่อสื่อสารเป็นไปอย่างมี

ประสิทธิภาพการอยู่ในที่ห่างไกลจึงไม่เป็นอุปสรรคใดๆในการใช้ชีวิตของศิลปิน(เป็นเหตุผลเชิงโลกาภิวัตน์)

ด้วยสาเหตุของแรงบันดาลใจที่สืบเนื่องกันมาและเหตุผลทางโลกาภิวัตน์ ทำให้เชียงใหม่มีศิลปินมาอาศัยอยู่มาก

5.1.2 การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงใหม่เกิดขึ้นแล้ว

ผลจากการระดมความคิดในการวิจัยระหว่างศิลปินและผู้มีส่วนได้เสีย ตลอดจนองค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทำให้พบว่าความพร้อมของบ้านศิลปินนั้นมีความพร้อมอยู่แล้วแต่เนื่องจากการผลักดันให้เป็นธุรกิจการท่องเที่ยวที่เป็นรูปแบบอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเต็มรูปแบบนั้นเป็นไปได้ทั้งแนวคิดและทางปฏิบัติ และศิลปินก็ยังไม่สามารถทำได้(ซึ่งได้สรุปไว้ในบทที่4แล้ว) แต่การท่องเที่ยวในรูปแบบนี้จะเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมประสบการณ์ทางสุนทรีย์ภาพและเป็นการเสริมสร้างทุนทางสังคมตลอดจนมีการท่องเที่ยวแบบนี้เกิดขึ้นแล้วแต่เพียงไม่สามารถทำให้เป็นธุรกิจเดี่ยวๆได้

เมื่อเกิดความคาดหวังจากองค์กรภาครัฐและเอกชนในการผลักดันการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน ทางศิลปินที่เข้าร่วมประชุมจึงนำเรื่องนี้ไปปรึกษารื้อกันในสมาคมศิลปินและได้ข้อสรุปว่าทางสมาคมจะเริ่มทำการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เองก่อนโดยให้ศิลปินทุกคนส่งข้อมูลมายังนายกสมาคมศิลปินเชียงใหม่(คุณเฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ เป็นนายกสมาคมตั้งแต่ปี 2549) และได้เริ่มประชาสัมพันธ์โครงการนี้มาโดยตลอดจนถึงเดือนธันวาคม 2549 ทางสมาคมได้ผลิตแผ่นพับขนาดใหญ่ที่ประกอบด้วยข้อมูลบ้านศิลปินและข้อมูลการเดินทางไปท่องเที่ยวบ้านศิลปินในจังหวัดเชียงใหม่ หมายเลขโทรศัพท์ จำนวน 22 คน/แห่ง เพิ่มเติมจากงานวิจัยชิ้นนี้ โดยทำการแจกแผ่นพับนี้ โดยไม่คิดมูลค่าแก่ผู้สนใจ เริ่มจากวัดร่องขุนเป็นหลัก

จากสมาคมศิลปินเชียงใหม่ที่เข้ามารับดำเนินงาน และการผลิตแผ่นพับเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวจึงถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเชียงใหม่อย่างเป็นทางการ จึงสามารถกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวบ้านศิลปินเกิดขึ้นแล้ว

5.2 ลักษณะความพร้อมและความเด่นของบ้านศิลปินเชียงใหม่

ถวัลย์ ดัชนี

บ้านคุณถวัลย์นั้น เป็นบ้านที่มีลักษณะทรงล้านนา ล้านช้าง ประยุกต์ โดยเรียกกันทั่วไปว่า “บ้านดำ” มีลักษณะเป็นหลักแยกเดี่ยว ในแต่ละหลังจะมีลักษณะเด่นและการใช้งานเฉพาะตัว สามารถเป็นที่พำนักได้สำหรับแขก ซึ่งในบริเวณนี้มีหลังหนึ่งเป็นที่ทำงานของศิลปินเอง ขณะนี้(พ.ศ. 2549) กำลังทำวิหารใหญ่สำหรับเก็บและจัดแสดงผลงานของศิลปินเอง ขณะนี้มี

นักท่องเที่ยวเข้าชมพอสมควร แต่ต้องขออนุญาตเป็นครั้ง ๆ ไป โดยมีการจำกัดบริเวณการเข้าชมในแต่ละกรณี มีการสะสมศิลปะวัตถุที่มีคุณค่ามากมาย ขณะนี้ทราบว่า บุตรชายกำลังศึกษาทางด้านพิพิธภัณฑ์ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งคาดว่าจะกลับมาช่วยทำให้สถานที่แห่งนี้ เป็นแหล่งความรู้ที่ดีแห่งหนึ่งในเชียงราย

เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์

วัดร่องขุ่นหรือเรียกว่า “วัดขาว” เปรียบเสมือนบ้านทางจิตวิญญาณของศิลปินเนื่องจากศิลปินได้ทุ่มเทกำลังใจและแรงงานในการสร้างสรรค์ วัดแห่งนี้เปรียบเสมือนตัวแทนผลรวมของผลงานของตนเองที่ได้ทำมาตลอดชีวิตเป็นศาสนสถาน เป็นที่แสดงผลงานศิลปกรรม โดยความร่วมมือกับชุมชนเป็นอย่างดี มีจำนวนนักท่องเที่ยวมากมาย ในอนาคต โดยสมาคมศิลปินคาดหวังว่าวัดร่องขุ่นจะเป็นจุดเริ่มต้นความเป็นศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

สมลักษณ์ ปันติบุญ

“**เชรามิกคอยดินแดง**” เป็นชื่อของบ้านศิลปินเครื่องปั้นดินเผาที่บ้านที่มีลักษณะโดดเด่นในความกลมกลืนกับธรรมชาติเนื่องจากใช้ดินเป็นส่วนผสมในการฉาบผนัง มีพื้นที่แยกเป็นสามส่วน ส่วนแรกคือ โรงงานเครื่องปั้นดินเผาและพื้นที่ทำงานของศิลปิน ส่วนที่ 2 คือห้องแสดงผลงานเครื่องปั้นดินเผาที่เป็นงานศิลปะ และที่อยู่อาศัย ส่วนที่ 3 เป็นส่วนของร้านขายเครื่องปั้นดินเผาที่ทำเป็นงานศิลปะหัตถกรรมโดยผลงานทุกชิ้นมีลักษณะเฉพาะตัว

ฉลอง พินิจสุวรรณ

บ้านของฉลอง พินิจสุวรรณ ได้สร้างเป็น **หอศิลป์ไถยวน** เป็นพื้นที่แสดงผลงานศิลปะในรูปแบบห้องแสดงภาพและเปิดแสดงผลงานศิลปกรรมของศิลปินเชียงรายและจากที่ต่าง ๆ นับว่าเป็นพื้นที่ของบ้านศิลปินที่พร้อมจะรับนักท่องเที่ยวที่เข้าใจงานศิลปะ

เรวัตร์ ดีแก้ว

บ้านของเรวัตร์ ดีแก้ว ติดกับบ้านของฉลองพินิจสุวรรณ แต่บ้านของเรวัตร์นี้ยังไม่มีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินแบบ ตลอดเวลาหรือกำหนดเวลา แต่จะเหมาะสมกับการทำ Work Shop ทางศิลปะด้านเครื่องเงิน แกะสลัก เครื่องหนังและเคยมีชาวต่างประเทศมาฝึกฝนกับเรวัตร์ และเรวัตร์มีแนวโน้มที่จะปรับปรุงบ้านด้านหน้าให้เป็นสถานที่แสดงผลงานศิลปะแต่ยังไม่ใช้ในระยะเวลาอันใกล้

สมพงษ์ สารทรัพย์

สำหรับบ้านของ สมพงษ์ สารทรัพย์ เป็นบ้านที่อยู่อาศัยและมีบริเวณกว้าง โดยรอบบ้านเหมาะสมกับคนทำ Work Shop ได้ และสามารถจัดแสดงผลงานศิลปะได้ในอนาคต และสมพงษ์ ยังมีห้องแสดงภาพที่ในเมืองอีก พื้นที่หนึ่งไว้จัดแสดงผลงานศิลปะแบบหมุนเวียนกันทุกเดือน และเป็นพื้นที่ทางศิลปะแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงรายที่ศิลปินรุ่นใหม่ ๆ มาพบปะกันเป็นประจำ

พรพมา อินยาสี

บ้านของพรพมา เป็นมีบริเวณที่เป็นห้องแสดงภาพและห้องทำงานไปพร้อม ๆ กัน และเปิดให้เข้าชมโดยขอเข้าชมล่วงหน้า มีนักเรียนศิลปะและนักเรียนทั่วไป รับนักท่องเที่ยวได้พร้อม ๆ กัน 50 คน กำลังเหมาะในแต่ละครั้ง บ้านของพรพมายังมีข้อดีอีก คือศิลปินที่จะมาพบพูดคุยกัน ได้คือมีที่พักแยกออกไปต่างหากและมีศิลปินและคนที่รู้จักมาพักกันอยู่เสมอ

พานทอง แสนจันทร์

บ้านพานทอง มีความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งโดยการติดต่อล่วงหน้าจะได้รับความสะดวก บ้านของพานทองมีส่วนต่อขยายออกไปเป็นห้องแสดงภาพ พร้อมห้องทำงาน และมีพื้นที่สำหรับพักอาศัยสำหรับแขกด้วย ในบริเวณใกล้เคียงของบ้านพานทอง ในอำเภอพานที่กำลังมีการสร้างหอศิลป์ของอำเภอพานขึ้นนับว่าเป็นจุดท่องเที่ยวทางศิลปะอีกแห่งหนึ่งในอนาคต

ทรงเดช ทิพย์ทอง

บ้านของทรงเดชเป็นบ้านที่อยู่อาศัยและสร้างขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่ในการแสดงผลงานศิลปะไปในตัว บริเวณพื้นที่ทำงานมีการจัดแสดงผลงานศิลปะของศิลปินต่างๆ ที่ทรงเดชได้รับมาจากทุก ๆ แห่ง นับว่าเป็นบ้านที่มีการสะสมผลงานศิลปะขนาดเล็กที่ดี เนื่องจากเจ้าของบ้านได้ให้ความสนใจไว้ใจกับผลงานทุก ๆ ชิ้น บ้านของทรงเดช มีพื้นที่ท่องเที่ยวต่อเนื่องเป็น อย่างดีกับวัดที่ทรงเดชไปวาดภาพฝาผนังไว้ มีเจดีย์ที่ทรงเดชออกแบบให้วัดและก่อสร้างเสร็จสิ้นแล้วมีความงดงาม รยล้อมด้วยบรรยากาศเชิงเขา ในบริเวณนี้มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีคนนิยมคือ พระขี้ม้า และโครงการทำเครื่องเรือนไม้ไผ่ที่มีฝีมือและการออกแบบที่ได้รับการยอมรับจากคนต่างประเทศ

เสงี่ยม ยารังสี

บ้านของเสงี่ยมอยู่บนดอยแม่สลอง เป็นบ้านเล็ก ๆ ที่มีการจัดแสดงผลงานศิลปะที่ทำงานและที่พักไปด้วยในตัว บ้านสีส้มสดใส มีการจำหน่าย Postcard ไปด้วย บ้านของเสงี่ยมจะต้องมีการบอกล่วงหน้าเนื่องจากบางครั้ง ศิลปินไม่อยู่จะไม่มีใครเปิดบ้านให้ชม

อภิรักษ์ บันมุลศิลป์

บ้านอยู่บนดอยแม่สลองใกล้ ๆ กับเสียมมีการจัดแสดงภาพและห้องทำงานไปด้วย แต่แท้ที่จริงภายในบ้านของอภิรักษ์และเสียมนั้นจะอยู่บนดอยแม่สลองเป๊ะหลัก อภิรักษ์ได้บอกว่ายินดีที่นักท่องเที่ยวที่เข้าใจงานศิลปะจะเดินทางไปดูเขาทำงานในพื้นที่เสมอ แต่ต้องไม่เป็นการรบกวน ผลงานของศิลปินทั้งสองจะมาจากพื้นที่สวย ๆ ในดอยแม่สลองหลายแห่ง

5.3 ผลกระทบที่บ้านศิลปิน

การท่องเที่ยวที่บ้านศิลปินมีผลกระทบที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวสามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่มคือ

ผลกระทบที่จับต้องได้

1. ผลงานของศิลปะของแต่ละคนซึ่งถ้าจะซื้อหาเป็นเจ้าของคงมีราคาสูงตามแต่ศิลปินแต่ละคนได้ตั้งราคาไว้
2. ผลงานที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ เช่น ภาพพิมพ์ผลงานศิลปะ (ภาพจำลอง) ที่ขายดีมากๆ ของคุณเฉลิมชัย และศิลปะหัตถกรรมของดอยดินแดง
3. สิ่งพิมพ์ เช่น สุจิตร์และโปสการ์ด
4. การฝึกอบรม

ผลกระทบที่จับต้องไม่ได้

1. รสนิยมทางศิลปะ จะเกิดขึ้นเมื่อมีการชมผลงานอย่างเข้าถึง นักท่องเที่ยวจะต้องศึกษาทางด้านศิลปะมาอย่างดี
2. ความรู้ความเข้าใจในผลงานศิลปะและชีวิตของศิลปิน
3. แรงบันดาลใจ สำหรับผู้ที่ศึกษาและต้องการเพิ่มเติมพลังทางด้านศิลปะจากศิลปิน

5.4 ความพร้อมของเครือข่ายศิลปิน

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาในบทที่สองและการสอบถามสัมภาษณ์ พบว่าศิลปินมีความตื่นตัวกับเรื่องการท่องเที่ยวและมีการพบปะพูดคุยกันก่อน เรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน และพร้อมที่จะทำแผนที่การท่องเที่ยวด้วยในกลุ่มของตนเอง และบางคนที่ไม่พร้อมก็จะคอยเป็นคอยไป โดยกำหนดไว้ว่าถ้านักท่องเที่ยวไปบ้านศิลปินปีละ 500 คน ก็จะดึงดูดเรื่องที่ทำดีมา

5.5 นักท่องเที่ยวกับบ้านศิลปิน

จากแบบสำรวจความคิดเห็นพบว่ามีนักท่องเที่ยวคิดว่าศิลปินเป็นจุดเด่นของจังหวัด เชียงราย นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไปที่วัดร่องขุนและรู้จักศิลปินจากสื่อต่าง ๆ และคาดหวังจะได้ชม

นิทรรศการศิลปะ ของศิลปินต่างๆ เป็นหลัก แต่ที่เป็นข้อสังเกตที่จะต้องดำเนินการคือ นักท่องเที่ยว เห็นว่าการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน ไม่แตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไป ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจ ที่คลาดเคลื่อนได้ ซึ่งจะต้องให้ความรู้ความเข้าใจมากขึ้น

5.6 องค์กรและหน่วยงานการท่องเที่ยวเกี่ยวกับบ้านศิลปิน

จากการระดมความคิดเห็นด้านการนำเสนอการท่องเที่ยวบ้านศิลปินมีตัวแทนจาก หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเขต 2 เชียงราย เครือข่ายท่องเที่ยวภาคเหนือ และบริษัทท่องเที่ยวกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทุก หน่วยงานสนใจเรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน และทุกหน่วยงานก็ยินดีสนับสนุนแต่ไม่มีหน่วยงาน ใดรับเป็นเจ้าภาพหลัก ซึ่งเป็นคำร้องขอของกลุ่มศิลปินที่ต้องการผู้รับผิดชอบในการท่องเที่ยวบ้าน ศิลปิน

5.7 รูปแบบและแนวทางการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

จากการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวบ้านศิลปินในเวลาเสวนาความรู้เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2549 กับศิลปินและองค์กรที่เกี่ยวข้องพบว่า ทุกคนเห็นด้วยกับแนวทางที่นำเสนอ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเฉพาะเจาะจงศิลปินหรือกลุ่มศิลปิน

ระยะเวลา 1-2 วัน

- แบบศึกษาศิลปินเพียง 1-2 ราย
- ศึกษาศิลปินกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเช่น
กลุ่ม ประติมากรรม กลุ่มแนวประเพณี ร่วมสมัย เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวเฉพาะบริเวณ

ระยะเวลา 1-3 วัน

- กลุ่มบ้านใต้/ในเมือง
คุณพานทอง อ.เฉลิมชัย คุณสมพงษ์ คุณเรวัต อ.ฉลอง
- กลุ่มนางแล/เวียงชัย
อ.ถวัลย์ คุณสมลักษณ์ คุณพรมา
- กลุ่มบ้านเหนือ/แม่คำ
คุณทรงเดช คุณแสงี่ยม คุณอภิรักษ์

3. การท่องเที่ยวเพื่อปฏิบัติการทางศิลปะ

ระยะเวลา 3วัน - 4 สัปดาห์

- ศิลปิน / องค์กรศิลปิน
- หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (สำนักงานวัฒนธรรม สำนักศิลปะร่วมสมัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น)
- สถาบันการศึกษา

4. การจัดเทศกาล เชียงรายเมืองศิลปิน

ระยะเวลา 7-10 วัน

เป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆในเชียงรายและควรปรากฏอยู่ในแผนการท่องเที่ยวของประเทศไทยควรจัดในเดือน พฤษภาคม – สิงหาคม เนื่องจากมีวันหยุดยาวหลายช่วงให้เลือกโดยมีรูปแบบการท่องเที่ยวทั้ง 3 รูปแบบประกอบกับการจัดนิทรรศการศิลปกรรม การประกวดศิลปกรรมการพบปะเสวนากับศิลปิน และงานวิชาการ เป็นต้น สิ่งที่ต้องจัดทำเพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวบ้านศิลปินที่เหมาะสม

1. องค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนศิลปินเชียงราย ในขณะนี้คือสมาคมศิลปินเชียงราย หรือจะมีหน่วยงานอื่นๆอีกหรือไม่?

2. การกำหนดยุทธศาสตร์ของจังหวัดเชียงรายต้องชัดเจนและมีแผนที่นำไปสู่การปฏิบัติในเรื่อง เชียงรายเมืองศิลปิน

3. การรับรองความเป็นศิลปินเชียงรายอย่างเป็นทางการ มีใบประกาศหรือกำหนดในข้อมูลบัตรประจำตัวประชาชนว่ามีอาชีพศิลปิน

4. การกำหนดสิทธิต่างๆที่ศิลปินเชียงรายจะได้รับ (อาจไม่ใช่ตัวเงิน) เพื่อเป็นแรงดึงดูดใจในการเป็นศิลปินเชียงราย

5. การให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวบ้านศิลปินว่าแตกต่างจากการท่องเที่ยวอื่นๆ

6. รวบรวมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับศิลปินเชียงรายเพื่อเป็นการให้ข้อมูลสำหรับนักท่องเที่ยว

- หนังสือ

- หอศิลป์เชียงราย

แต่มีข้อเสนอที่แตกต่างคือศิลปินบางคนต้องการที่จะให้จัดเทศกาลเชียงรายเมืองศิลปินขึ้นในเดือนธันวาคม 2549 เพื่อเป็นการนำร่องให้ทุกคนรับทราบ และอีกประเด็นหนึ่งที่เป็นข้อที่ต้องการคำตอบที่แน่ชัดว่า ใครจะเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปินนี้ซึ่งจะต้องออกกฎเกณฑ์และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวและประสานงานหลัก

พอสรุปได้ว่า ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเป็นหัวใจสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน ซึ่งจะต้องเคลื่อนไหวอยู่เสมอตลอดปีและเป็นศูนย์กลางของข่าวสารของศิลปินและนักท่องเที่ยวอีกด้วย

5.8 ข้อเสนอเชิงแนวคิด

การท่องเที่ยวบ้านศิลปินเป็น **การท่องเที่ยวเชิงพัฒนาตนเองของนักท่องเที่ยว** ที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวโดยทั่วไป เป็นการท่องเที่ยวที่ต้องให้เกียรติเจ้าของบ้านและเป็นการที่ต้องให้คนรู้แก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ถ้าจะเปิดการท่องเที่ยวแบบเต็มรูปแบบทั้งที่ ในการวิจัยนี้จะนำเสนอขั้นตอนการพัฒนาการของนักท่องเที่ยวเป็นขั้น ๆ ในการเข้าชมบ้านศิลปินโดยแบ่งเป็นสามขั้นตอนที่สรุปจากการเก็บข้อมูลดังนี้

1. **ขั้นชมและเรียนรู้** ขั้นนี้นักท่องเที่ยวจะเข้าชมและเรียนรู้กับผลงานศิลปะโดยจะต้องมีความรู้พื้นฐานความเข้าใจเรื่องศิลปะและประติมากรรมของไทย และต่างประเทศพอสมควร ซึ่งกลุ่มนี้จะชมนิทรรศการและเข้าใจเรื่องศิลปกรรมพอสมควรอาจพบปะพูดคุยกับศิลปินได้บ้าง

2. **ขั้นสะสมและค้นคว้า** ขั้นนี้จะพัฒนาขึ้นจากขั้นตอนแรกโดยจะต้องมีความลึกซึ้งถึงขั้นวิพากษ์วิจารณ์ได้และรู้จักว่าศิลปะอย่างไรดีและเหมาะสมกับรสนิยมของตนเอง เลือกรับผลงานศิลปะได้อย่างมีคุณภาพโดยแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่มดังนี้

กลุ่มแรก นักสะสม กลุ่มนี้จะซื้อผลงานศิลปะสะสมและชื่นชม

กลุ่มที่สอง ผู้ที่ศึกษาศิลปะทั้งที่เป็นนักเรียนและเป็นงานอดิเรกที่เข้าใจงานศิลปะชอบฝึกฝนอบรม เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านศิลปะอย่างเสมอ

3. **ขั้นปัญญาทางศิลปกรรม** ขั้นนี้สามารถถกเถียงประเด็นทางศิลปะได้และถึงขั้นเป็นผู้ที่ถ่ายทอดและชี้นำองค์ความรู้ทางด้านศิลปะได้ ขั้นนี้ในการท่องเที่ยวบ้านศิลปินจะสามารถพบปะพูดคุยกับศิลปินได้และจะเกิดปัญหาในการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน

ในการจัดลำดับขั้นของนักท่องเที่ยวบ้านศิลปินก็เพื่อเป็นการบอกว่าการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไปและความแตกต่างนี้เอง เป็นจุดเด่น ดังนั้นการสร้างขั้นตอนจำเป็นต้องแบ่งความแตกต่างของนักท่องเที่ยวเพื่อสร้าง **พรมแดนระหว่างลำดับขั้นในการท่องเที่ยว** ซึ่งพรมแดนการท่องเที่ยวมีอยู่ในบ้านศิลปินทุกคนพร้อมที่จะให้นักท่องเที่ยวค้นหาและก้าวข้าม

ซึ่งแนวคิดเรื่องพรมแดนกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. การข้ามพรมแดนของผู้คนหรือกิจกรรมทำให้เกิดความรู้สึกแปลกใหม่ (Exotic)
2. เกิดค่านิยมในการข้ามพรมแดนเนื่องจากพรมแดนเป็นสิ่งที่กันความทันสมัย ทรัพยากร รสนิยม ฯลฯ

3. พรมแดนเป็นบริเวณที่แสดงสัญลักษณ์และพิธีกรรมอำนาจ (The Symbols and Ritual of Power)

ดังนั้นการสร้างเขตแดนและอาณาเขตขึ้นสำหรับการท่องเที่ยวบ้านศิลปินซึ่งพรมแดนเหล่านี้มีมากมายต่างกันซึ่งมีเหตุและปัจจัย ทั้งตัวคน เวลา สถานที่ เป็นตัวกำหนดว่าเป็นการเร่งเร้าให้นักท่องเที่ยวต้องพัฒนาตนเองในการข้ามพรมแดนไปสู่ความแปลกใหม่เป็นสุนทรียภาพและเข้าสู่สัญลักษณ์ของการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากทั่ว ๆ ไปทำให้นักท่องเที่ยวมีตัวตนขึ้นในสังคมเพื่อความแตกต่างในการข้ามพรมแดนแต่ละขั้นนี้เอง

5.9 ข้อเสนอแนะในการศึกษา

1. ด้านการจัดการที่ยั่งยืน

งานวิจัยชิ้นนี้ยังขาดการนำเสนอถึงการจัดการที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวโดยนำเสนอเพียงแค่รูปแบบ ซึ่งการจัดการนี้จะต้องเป็นการปฏิบัติการท่องเที่ยวจริงในรอบปี เพื่อหาปัญหาอุปสรรคต่างๆ โดยทั้งนี้ ต้องศึกษาทั้งการท่องเที่ยวโดยองค์กรของรัฐ บริษัทนำเที่ยว และสมาคมศิลปินเอง ซึ่งยังขาดข้อมูลเชิงลึกในส่วนนี้

การจัดการที่ยั่งยืนเป็นเรื่องสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน เนื่องจากกรณีของจังหวัดเชียงรายยังเกิดการท่องเที่ยวที่จัดการโดยกลุ่มเท่านั้นยังไม่เกิดเครือข่ายที่เชื่อมโยงกับกลไกของรัฐ โดยเฉพาะ **กลไกรัฐและเอกชนด้านการท่องเที่ยว** ที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนเครือข่ายให้มีผลอย่างยั่งยืนและประสิทธิภาพ ด้วยการเสริมแรงซึ่งกันและกัน

2. ด้านฐานข้อมูล

ในการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการศึกษา ก็จะสนับสนุนการท่องเที่ยวชนิดนี้เช่น ประวัติเชิงลึกของศิลปิน บทความต่างๆ ของเชิงวิจารณ์งานศิลปิน รูปผลงานต่างๆ และทัศนคติเชิงปัญญาของศิลปิน การค้า สื่อต่าง ๆ เช่นหนังสือพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์

บรรณานุกรม

การประชุมเชิงปฏิบัติการระดับภาค: ภาคเหนือ จังหวัดเชียงราย. 2549. เอกสารประกอบ
การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางการนำทุนวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ
สินค้าและบริการ วันที่ 21 – 22 เมษายน พ.ศ. 2549 ณ โรงแรมริมกก รีสอร์ท จังหวัด
เชียงราย. เชียงราย : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ฉลอง พินิจสุวรรณ. 2548. สัมภาษณ์. 10 ธันวาคม.

ทรงเดช ทิพย์ทอง. 2548. สัมภาษณ์. 12 ธันวาคม.

“นี่คือการให้ มิใช่เรียกร้อง: เสวนาศิลปินเชียงราย.” **เชียงรายรำลึก**. 27, 14 (เมษายน): 52-60.

พฤษ์ เกาถวิล. 2548.ปริทรรศน์หนังสือ Borders: Frouiters of Identity, Nation and Stat
By Hastings Donnan and Thomas M. Wilson, New York: Berg Publication. 1999.

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 1,2: 223 – 230.

พรหมมา อินยาศรี. 2548. สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม.

พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง. 2548. **การพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย**.
เชียงราย : สำนักงานแหล่งทุนจังหวัดเชียงราย.

พานทอง แสงจันทร์. 2548. สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม.

เรวัตร์ ดีแก้ว. 2548. สัมภาษณ์ 10 ธันวาคม.

วิจิตร อภิมาณิเกรียงไกร. 2547. “ถวัลย์ ดัชนี.” **เชียงรายรำลึก**. 27, 14 (เมษายน): 39 -43.

ศิริลักษณ์ กัณฑศรี. 2547. “ดำรง วงศ์อุปราช.” **เชียงรายรำลึก**. 27, 14(เมษายน): 33-37.

“ศิลปินไม่จ้อ.” 2549. **เม็งราย**. 16-30 มิถุนายน. 15.

สมลักษณ์ ปันติบุญ. 2548. สัมภาษณ์. 10 ธันวาคม.

สมพงษ์ สารทรัพย์. 2548. สัมภาษณ์ 11 ธันวาคม.

เสีี่ยม ยารังสี. 2548. สัมภาษณ์ 12 ธันวาคม.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2548. **เอกสารโครงการท่องเที่ยวบ้านศิลปิน
แห่งชาติ**. มปท. : มปพ.

อภิลักษณ์ ปันมูลศิลป์. 2006. “ศิลปินเชียงราย เพื่อครูจุฬาลง ปงกันมูล.” **Fine art**. 23, 3
(August): 104-105.

_____. 2548. สัมภาษณ์ 12 ธันวาคม.

ไอชานา พูลทองดีวัฒนา. 2547. “เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์.” **เชียงรายรำลึก**. 27, 14
(เมษายน): 45-49.

_____. 2547. “จรัส พรหมมินทร์.” **เชียงรายรำลึก**. 27,14
(เมษายน): 27-31.